

**ELEKTRİK PİYASASINDA TÜKETİCİ VE TÜKETİCİYE YANSITILAN
MALİYET UNSURLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Büşra ÇANKAYA DEMİR

Eskişehir 2018

**ELEKTRİK PİYASASINDA TÜKETİCİ VE TÜKETİCİYE YANSITILAN
MALİYET UNSURLARI**

Büşra ÇANKAYA DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAKOCALI

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kasım 2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Büşra ÇANKAYA DEMİR'in "Elektrik Piyasasında Tüketici ve Tüketicie Yansıtılan Maliyet Unsurları" başlıklı tezi 09 Kasım 2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Özel Hukuk Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Ahmet KARAKOCALI

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Hediye BAHAR SAYIN

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Ayşe KILINÇ

Prof.Dr.Metin ÇOŞKUN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Vekili

ÖZET

ELEKTRİK PİYASASINDA TÜKETİCİ VE TÜKETİCİYE YANSITILAN

MALİYET UNSURLARI

Büşra ÇANKAYA DEMİR

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kasım 2018

Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAKOCALI

Elektrik piyasasının karmaşık ve dinamik yapısı nedeniyle güçsüz ve sözleşme şartlarını belirlemede etkisiz kalan tüketiciler faturalarda yansıtılan maliyet unsurlarına katlanmak zorunda kalmaktadır.

Bu çalışmada, elektrik piyasası mevzuatında tüketicinin yeri, taraf olduğu sözleşmeler ve bunun neticesinde faturalara yansıtılan maliyet unsurları incelenmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde elektrik piyasasına ve elektrik piyasasından doğan faaliyetlere değinilmiştir. İkinci bölümde ise bu faaliyetlere tüketicinin hangi şekilde dâhil olduğu, uygulamada sıklıkla taraf olduğu sözleşmeler; elektriğin hukuki niteliği, kamu ve evrensel hizmet özelliği, sözleşmelere idarenin etkisi ve sözleşme yapma mecburiyeti irdelenmiştir. Üçüncü bölümde faturalar aracılığı ile tüketiciye yansıtılan tartışmalı maliyet unsurlarına değinilerek, güncel içtihatlar ve kanun değişikliklerinin sonuçlarına değinilmiştir.

Sonuç itibari ile elektrik piyasasında ve mevzuatında ifade edilen her tüketicinin 6502 sayılı Kanun kapsamında tüketici olmadığı, bu nedenle TKHK' nın sağladığı özel korumalardan yararlanamayacağı ve ayrıca detaylı olarak bu alanda tüketiciye yansıtılan maliyet unsurları belirlenmiştir. Aynı zamanda bu bedeller için farklı yönde içtihatlar ve karışıklığı gideren köklü yasal değişikliklere de değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Tüketici, Tüketicinin korunması, Elektrik piyasası, Maliyet unsurları, Kayıp kaçak bedeli.

ABSTRACT

CONSUMERS IN ELECTRICITY MARKET AND THE COST ELEMENTS
THAT EFFECT THE CONSUMERS

Büşra ÇANKAYA DEMİR

Private Law Department, November 2018

Anadolu University, Institute of Social Sciences

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet KARAKOCALI

Electricity market, the consumers who are weak and who stays ineffective during the settlements of the agreements have to endure the cost elements reflected through the invoices because of complicated and dynamic structure. In the first section of the study; electricity market and activities arising from the electricity market were addressed and in the second section; the areas where the consumer must be involved in these activities, the agreements that the consumer becomes a party often, the legal qualification of the electricity, public and universal service feature and the effect of the administration on the agreements were examined, within the scope of the obligation to enter into an agreement. In the third section, the debated cost elements that effect consumers through invoices were addressed as well as the current case law and the consequences of the law amendments. As a result, it is determined that in electricity market, not every consumer is evaluated in scope of the Law on the Protection of the Consumer numbered 6502 and therefore they are not able to utilize the special protection provided by the law. At the same time, these prices also lead to confusion in case law, therefore at the end, law-makers have made fundamental legal amendments. In this study; the consumers in electricity market legislation was examined in scope of the Law on the Protection of the Consumer numbered 6502, together with the agreements and the related cost elements in the invoices.

Key Words: Consumer, Consumer protection, Electricity market, Cost elements, Lost fugitive price

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanmasında tüm öğrenim hayatımda destekleyici olan, bu uzun ve zorlu yolda ilerlememde önemli rol oynayan, sonsuz destek ve güvenlerini veren eşime ve aileme teşekkür ederim.

Aynı zamanda tez çalışması boyunca tavsiye ve desteklerini esirgemeyen, yardımsever tez danışmanım Doç. Dr. Ahmet Karakocalı' ya sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Büşra Çankaya Demir

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Büşra ÇANKAYA DEMİR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GENEL OLARAK ELEKTRİK PİYASASI VE ELEKTRİK

PİYASASINDA TÜKETİCİ	2
1.1. Elektrik Piyasası	2
1.2. Elektrik Piyasasından Doğan Faaliyetler	4
1.2.1. Üretim faaliyeti	5
1.2.2. İletim faaliyeti.....	6
1.2.3. Dağıtım faaliyeti.....	7
1.2.4. Toptan satış faaliyeti.....	8
1.2.5. İthalat ve ihracat faaliyeti.....	8
1.2.6. Perakende satış ve perakende satış faaliyeti.....	9
1.3. Tüketici Ve Tüketiciye Yönelik Uygulama.....	10
1.3.1. Tüketici tanımı	11
1.3.2. Elektrik piyasasında tüketici.....	14
1.3.2.1. <i>Serbest tüketici</i>	15
1.3.2.2. <i>Serbest olmayan tüketici</i>	16
1.3.2.3. <i>Son kaynak tüketici grubu</i>	17

1.4. Tüketici İşlemi Ve Unsurları.....	18
1.5. Adi İş, Ticari İş Ve Ticari İş Karinesi.....	21
1.6. Adi İş, Ticari İş Ve Tüketici İşlemi İlişkisi	22
1.7. TKHK İle Elektrik Piyasası Kapsamında Tüketici Kavramı İlişkisi.....	24
1.8. Yargıtay Uygulamaları.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

2. Elektrik Piyasası Kapsamında Tüketicie Yönelik Başlıca Sözleşmeler.....	27
2.1. Abone Kavramı Ve Abonelik Sözleşmeleri.....	28
2.2. Elektrik Piyasasında Abonelik Türleri.....	29
2.2.1. Mesken aboneliği.....	30
2.2.2. Ticarethane aboneliği.....	31
2.2.3. Sanayi aboneliği.....	31
2.2.4. Tarımsal sulama aboneliği.....	32
2.2.5. Aydınlatma aboneliği.....	32
2.3. Abonelik Sözleşmelerinin Elektrik Piyasasındaki Yeri.....	32
2.4. Elektrik Piyasasında Tüketicinin Taraf Olduğu Sözleşmeler.	34
2.4.1. Genel özellikleri.....	34
2.4.2. Elektriğin hukuki niteliği.....	36
2.4.3. Kamu ve evrensel hizmet özelliği.....	37
2.4.4. İdarenin tüketici sözleşmelerine etkisi.....	41
2.4.5 Sözleşme yapma mecburiyeti.....	42
2.5. Genel İşlem Şartları Koşulları ve Haksız Şart.....	44
2.5.1. TBK ve TKHK kapsamında değerlendirme.....	44
2.5.2. Elektrik piyasası açısından değerlendirme.....	47
2.6. Tüketicie Yönelik Başlıca Sözleşme Türleri.....	49
2.6.1. Bağlantı ve kullanım sözleşmeleri.....	49
2.6.2. Perakende satış sözleşmesi.....	51

2.6.3. İkili sözleşmeler (ticari anlaşmalar)	52
2.6.4. Son kaynak tedarik sözleşmesi.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ELEKTRİK PİYASASINDA TÜKETİCİYE YANSITILAN MALİYET UNSURLARI.....	54
3.1. Genel Olarak Maliyet Unsurları.....	55
3.2. Aktif Enerji Bedeli Kapsamı.....	55
3.3. Dağıtım Bedeli Kapsamı.....	56
3.3.1. Dağıtım sistemi kullanım bedeli.....	56
3.3.2. İletim bedeli.....	58
3.3.3. Kayıp kaçak bedeli.....	59
3.3.3.1. 4628 sayılı Kanun.....	60
3.3.3.2. 6446 sayılı Kanun.....	61
3.3.3.3. Emsal Yargıtay Hukuk Genel Kurul Kararı.....	63
3.4. TRT Payı.....	65
3.5. Enerji Fonu.....	68
3.6. Elektrik Tüketim Vergisi.....	69
3.7. Uygulanan Katma Değer Vergisi.....	70
3.8. 6719 Sayılı Kanun Değişikliği.....	70
3.8.1. Anayasaya aykırılık iddiası.....	73
3.8.1.1 İptal talebinin reddedildiği maddeler.....	73
3.8.1.2 İptal talebinin kabul edildiği madde.....	77
3.8.5. Kanun değişikliğinin zaman bakımından uygulanması.....	78
3.8.6. Derdest dosyalara etki ve davanın konusuz kalması.....	81
4. SONUÇ.....	84
5. KAYNAKÇA.....	88
6. ÖZGEÇMİŞ.....	95
KISALTMALAR	

a.g.k.	: Adı Geçen Kaynak
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BK	: Borçlar Kanunu (818 Sayılı)
Bkz	: Bakınız
D.	: Danıştay
DİDDK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu
E	: Esas
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EPK	: 6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu
EPLEÜİY	: Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik
EPHTY	: Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği
EPTY	: Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği
EÜAŞ	: Elektrik Üretim Anonim Şirketi
HD	: Hukuk Dairesi
K	: Karar
KDV	: Katma Değer Vergisi
K/K	: Kayıp Kaçak
KURUL	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
kV	: Kilovat
kVh	: Kilovat Saat
İGDHT	: İletim Gelirlerinin Düzenlenmesi Hakkındaki Tebliğ
PESFDHT	: Perakende Enerji Satış Fiyatlarının Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ
PMUM	: Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi
R.G.	: Resmi Gazete
S	: Sayı
T	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu (6098 Sayılı)
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TEİAŞ	: Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi

TETAŞ	: Türkiye Elektrik Taahhüt Anonim Şirketi
THH	: Tüketici Hakem Heyeti
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (6502 Sayılı)
TMK	: Türk Medeni Kanunu (4721 Sayılı)
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TRT-GK	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu (3093 Sayılı)
TTK	: Türk Ticaret Kanunu (6102 Sayılı)
vb.	: ve benzeri
Y	: Yargıtay
YEK	: Yenilenebilir enerji kaynaklarına
YEKDEM	: Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu

GİRİŞ

Medeni yaşamın temeli olan elektrik, teknolojik gelişmeler sonucu vazgeçilmez bir günlük ihtiyaç haline gelmiştir. İkincil enerji kaynağı olan elektrik, depolanamadığından üretildiği an belli bir sistem dâhilinde kontrollü şekilde tüketilmesi gerekir. Elektriğe olan talebin sürekli artması, alternatifinin olmaması, tüketiciye ulaştırılmasının maliyetli olması, ihtiyacın anlık değişmesi gibi nedenlerle kaliteli ve kesintisiz tedariki için belli bir sistem oluşturulması gerekmiştir.

Elektrik piyasasına özgü faaliyetler üretim, iletim, dağıtım, toptan satış, ithalat ve ihracat ile perakende satış faaliyetidir. Tüm bu faaliyetlerin her birinin özelliği farklıdır. Bu faaliyetleri belirlerken, tüketicinin üretim, iletim, dağıtım veya satışa arz aşamasında hangi noktada sürece dâhil olduğunu, tüketicinin tanımını, tabi olduğu hukuk normları, taraf olduğu sözleşmeler ve bunların ekonomik sonuçları gözetilmesi gerekir. Tüketici ise faaliyetin son noktasında en çok sistemin ekonomik sonuçlarından etkilendiğinden çoğu zaman faturalar ile tarafına yansıtılan bellerin ne olduğunu, ne için kullanıldığını bilmemektedir. Ancak hizmeti alma zorunluluğu ile hukuki alt yapısı oluşturulmuş bu maliyetlere katlanmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle tüketicinin yerini ve bunun sonuçlarını irdeleyebilmek için çalışmanın ana hatlarını, “elektrik piyasasındaki tüketici ile 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun kapsamındaki tüketici, tüketici ile akdedilen başlıca sözleşmeler ve abonelik ilişkisi, sözleşme ile alınan hizmetin karşılığı olan bedel ve tüketiciye yansıtılan maliyet unsurlarının yasal dayanakları” oluşturmaktadır.

Birinci bölümde genel olarak piyasanın faaliyetlerine değinilmiştir. İkinci bölümde ise tüketici tanımı yapılmış, bu tanımların elektrik piyasası ve TKHK kapsamındaki karşılaştırılması yapılmıştır. Çalışmanın devamında tüketicinin elektrik piyasasında taraf olduğu sözleşmelerin genel özellikleri belirlenmiştir. Bilindiği üzere Kanun gereği elektriğin düşük maliyetli ve çevreyle uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması gerekmektedir. Ancak aynı zamanda yapısı gereği elektriğin üretiminden tüketimine kadar teknolojik aksaklık, teknik kayıp ve mali külfetler oluşması da kaçınılmazdır. Yine bir takım fon ve vergilerle de fatura bedelleri ana tüketim bedelinden uzaklaşarak yükselmektedir. Kayıp - kaçak olarak bilinen teknik ve teknik olmayan kayıplar, hizmet bedelleri, fon ve vergiler yıllarca tartışılmış, bu tartışmalar neticesinde çelişkili içtihatlar oluşmuştur.

1. Genel Olarak Elektrik Piyasası Ve Elektrik Piyasasında Tüketici

1.1.Elektrik Piyasası

Elektrik ilk kullanımından bu yana aydınlatma ihtiyacının çok ötesine geçmiştir. Sanayileşme ve teknolojinin de gelişmesi ile birlikte diğer mal veya hizmetlerden ayrılan elektrik enerjisi dünya için ekonomik ve siyasi bir değer haline gelmiştir. Öyle ki ülkelerin stratejik kalkınma planlarına, güvenlik önlemlerine kadar stratejik bir öneme kavuşmuştur. Dünyada örnekleri görülebileceği üzere elektrik kesintisi siyasilerin istifasına dahi konu olurken, elektrik hizmeti zaman zaman seçim kampanyalarına da yansımıştır. Aynı zamanda üreticiler ile piyasa işletenleri arasında da ayrı bir borsa oluşmuş, girişimcilere yeni yatırım kapıları sağlamıştır. Bunun yanında elektrik, teknolojik gelişimin sürekli arttığı gündelik hayatın her alana temas etmesi nedeni ile de yokluğu yaşamı alt üst edecek düzeye ulaşmış bir kamu hizmetine dönüşmüştür. Günlük hayatı kolaylaştıran teknolojik gelişmeler, enerji talebini beraberinde getirmektedir. Sosyal devlet ilkesinin gereği olarak kamu hizmetine dönüşen ve toplumun hayatını kolaylaştıran elektrik hizmetinin her bir bireye ulaştırılması zorunluluk arz etmektedir.

Enerji açığı oluşmaması amacıyla elektrik hizmetinin finanse edilmesi üretim, iletim ve dağıtım tesisleri noktasında çeşitli yatırımların yapılmasını gerektirmiştir. Ülkemizde elektrik hizmeti 20-25 yıl öncesine kadar dikey bütünleşik yapı ile tek şirket çatısı altında yürütülmekteydi¹. Bu nedenle piyasa içerisinde tüketicinin elektrik hizmeti satın alabileceği başka bir alternatif bulunmuyordu. Ancak yabancı sermaye girişi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanım ve özel sektör teşvikleri ile sektörde köklü değişiklikler yapılarak bu sistem değiştirildi². İlk adım 03.03.2001 tarihli 24335 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren mülga 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile atılmıştır. Kanun ile EPDK kurulmuş ve elektrik piyasası düzenleme ve denetim altına alınmıştır. Yatırımların maliyetli ve elektriğin kamu hizmeti olarak görülmesi nedeniyle tekelci ve bütünleşik yapıda bulunan elektrik piyasası son dönemde çeşitli parçalara ayrılarak bu yapıdan ayrılmıştır.

¹İ. Atiyas (2006). *Elektrik sektöründe serbestleşme ve düzenleyici reform*. İstanbul: TESEV Yayınları. s. 28.

²A. F. Özkan (2010). Türkiye’de enerji sektörüne ilişkin 10 temel sorun alanı. *Rekabet Dergisi*, 11 (2), s. 85.

Üretim, tedarik, iletim, dağıtım, pazarlama işlevleri tek çatı altında ve dikey bütünleşik bir yapıda iken, devlet özel sermayeyi enerji alanına yatırımcı ve işletmeci olarak çekmek için hukuki düzenlemeler yaparak EPK ile elektriğin ticari emval olarak alınıp satıldığı serbest piyasalar oluşturmuştur³. Yapılan düzenlemeler ile rekabete açılacak faaliyetler rekabete açılmış, doğal tekel özelliği taşıyan faaliyetler ise regülasyona tabi tutulmuştur⁴. Bu kapsamda üretim, toptan satış ve perakende satış faaliyetleri rekabete açılmış iken, dağıtım ve iletim faaliyeti tekelleri yapısını sürdürmüştür. Özellikle fiziki olarak elektriğin iletilmesi ve dağıtılması faaliyetlerini içeren kısım tekel yürütülmekte iken, ticari kısmı rekabet ve yatırımcılara açık şekilde bırakıldığı görülmektedir.

Meri mevzuat kapsamında elektrik piyasasının ana hatları 20.03.2013 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (EPK) ile belirlenmiştir⁵. EPK temel çizgileri belirlemekle birlikte, aynı zamanda yönetmelikler, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nun (EPDK) tebliğleri, kurul kararları ve diğer düzenleyici işlemler ile piyasa devamlı bir değişim halindedir. Bununla birlikte, elektrik piyasasının kendi özgü bu yapısı, sadece fatura ile tanışan basit tüketiciler açısından oldukça karmaşıktır.

EPK'nın 3. maddesinde piyasa, “Üretim, iletim, dağıtım, piyasa işletim faaliyeti, toptan satış, perakende satış, ithalat ve ihracat faaliyetleri ile bu faaliyetlere ilişkin iş ve işlemlerden oluşan elektrik enerjisi piyasası” şeklinde tanımlanmıştır. Kural olarak üretim, iletim, dağıtım, toptan satış, perakende satış, ithalat, ihracat ve piyasa işletimi lisans almak suretiyle yapılır.

Elektrik piyasasının ticari bir yapısı bulunması nedeniyle de fiyat mekanizması ayrı bir borsa oluşturmaktadır. Fiyat tahminlerinin doğru yapılarak dengesizlik yaratmaması sektör katılımcıları açısından önemlidir. Bu kapsamda açık piyasa ekonomisine geçilmesi amacıyla Elektrik Piyasaları İşletme Anonim Şirketi

³Z. Çakmak (2011). *Bağımsız idari otorite olarak enerji piyasası düzenleme kurumu*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. s. 144-147.

⁴Piyasada serbestleme ve rekabete açılmak amacıyla ilk yasal düzenlemeler 19.12.1984 tarihli 18610 sayılı R.G.'de yayımlanarak yürürlüğe giren 3096 Sayılı TEK Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı Ve Ticareti İle Görevlendirilmesi Hakkında Kanun, 19.07.1997 tarihli 23054 sayılı R.G.'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4283 Sayılı Yap-İşlet Modeli İle Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması Ve İşletilmesi İle Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun, 03.03.2001 tarihli 24335 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4828 Sayılı Elektrik Piyasası Kanun ile belirlenmiştir.

⁵Bundan sonra EPK olarak kısaltılacaktır.

kurulmuştur. Böylelikle sürdürülebilir bir ekonomi için sürekli ve güvenilir olarak enerji tedariki için ticari bir yapıda bulunan elektrik piyasası kontrol altına alınmıştır. Günümüz piyasası ikili anlaşmalar, gün öncesi, dengeleme güç piyasası ve yan hizmetlerden oluşmaktadır⁶. Serbestleşme ile dengeleme ve uzlaşma mekanizmasına dayalı, satıcılar ile alıcılar arasında ikili anlaşmalar ile akdedilmesi öngörülmüştür.

1.2. Elektrik Piyasasından Doğan Faaliyetler

Elektrik üretildiği an tüketime hazır halde değildir. Bu şekli ile kullanılması mümkün olmayıp, uzak mesafelere ulaştırılması ve kontrollü tüketilebilmesi için belli bir güçte iletim hatlarından geçerek dağıtım hazır hale gelmesi gerekir. Depolanamaması nedeniyle de anlık ihtiyaca göre üretim ve satış piyasasında bir devinim oluşmaktadır. Üretim ve iletim noktasından geçen elektrik, dağıtım tesislerine ulaşır. Dağıtım sistemi tüketicilerin elektriği kullanabilmesi için adeta kargo görevi görür. Tüketici ile dağıtım ve satış şirketi arasındaki sözleşme ilişkisi ile satış faaliyeti de gerçekleşmiş olur. Sonuç olarak elektrik arzının “üretme, iletme, dağıtım ve satış hizmetlerinin” karşılığı olarak maliyet oluşmaktadır.

Temel olarak elektrik piyasasına hâkim faaliyetler üretim, iletim, dağıtım, piyasa işletim faaliyeti, toptan satış, perakende satış, ithalat ve ihracat faaliyetleri ile bu faaliyetlere ilişkin iş ve işlemlerdir. Elektrik piyasasına hâkim olan tüm faaliyetler esasen birbirlerine zincirleme olarak bağlı ve etkileyici düzeydedir. Her bir faaliyetin konusu ve yapısı farklı olmasına karşın birbirleri olmadan yürüyebilecek bağımsız yapılarda değildir. Eş deyişle üretim olmadan dağıtım, dağıtım olmadan satış olamayacak böylelikle bir piyasa ve ekonomi oluşmayacaktır.

Elektrik piyasasından doğan faaliyetler belirli yapıda ve sıkı koşullar altında yürütüldüğünden, bu faaliyetler izin usullerine tabi tutulmuştur. Bu nedenle kural olarak elektrik piyasasından doğan faaliyetlere giriş serbest olmayıp, kural olarak lisans almak koşulu ile yürütülebilir⁷. EPK’ nın 3. maddesi t bendinde tanımlandığı üzere lisans, tüzel kişilere piyasada faaliyet gösterebilmeleri için kanun uyarınca verilen izindir.

⁶Y. Biçen (2016). Türkiye elektrik enerjisi piyasası gelişim süreci: gün öncesi ve dengeleme güç piyasası özellikleri. *Karaelmas Fen ve Mühendislik Dergisi*, 6 (2), 435.

⁷Lisanssız yürütülebilecek faaliyetler Kanun’un 14. maddesinde sayılmıştır.

Faaliyet gösterecek tüzel kişiler özel hukuk hükümlerine tabi anonim ya da limited şirketlerdir ve şirket ana sözleşmeleri yönetmelik ile belirlenir⁸.

1.2.1. Üretim Faaliyeti

Üretimde voltajı yüksek olan elektriğin doğrudan kullanıma uygun hale gelebilmesi için iletim sisteminden geçerek voltajın düşürüldüğü dağıtım sistemine girmesi gerekir⁹. Üretim, başka bir enerji türünün elektrik enerjisine dönüştürülmesi işlemidir¹⁰. EPK'nın 3. maddesinde üretim, "enerji kaynaklarının, elektrik üretim tesislerinde elektrik enerjisine dönüştürülmesi" şeklinde tanımlanmıştır. Elektrik ikincil bir enerji kaynağı olup, doğalgaz, petrol, kömür, nükleer enerji gibi birincil enerji kaynaklarından dönüştürülerek elde edilir¹¹. Üretim lisansı enerji kaynağının elektriğe dönüştürülmesi ve elde edilen ürünün satışını kapsamaktadır¹². Ülkemizde üretim faaliyeti üretim lisansına sahip kamu ve özel sektör üretim şirketleri ile Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) tüzel kişiliği tarafından yürütülür. Üretim faaliyetinin kamu ayağı Elektrik Üretim Anonim Şirketi (EÜAŞ) tarafından yürütülmektedir. EÜAŞ, kamu yararını gözetken ve güvenli, sürekli, kaliteli, verimli, düşük maliyetli, çevreyi gözetir elektrik enerjisi üretimi ve satışı faaliyetinde bulunmak amacına hizmet eden kamu kuruluşudur¹³.

Kural olarak elektrik piyasasından doğan faaliyetler lisans ile yürütülmesi zorunlu iken üretim faaliyeti açısından bu hususun farklı olduğu EPK'nın 14. Maddesinden açıkça anlaşılmaktadır. Özellikle yenilenebilir enerji kaynakları ile üretim tesisleri kurulması devlet eliyle teşvik edilmekte, girişimcilerin elektrik üretimine katkısı sağlanmaktadır. Bu nedenle Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik¹⁴ (EPLEÜİY) gereği lisans alma ve şirket kurma yükümlülüğü olmaksızın elektrik üretimi imkânı sağlanmıştır. Yönetmeliğin 1. Maddesine göre amaç tüketicilerin elektrik ihtiyaçlarının tüketim noktasına en yakın üretim tesislerinden

⁸04.08.2002 tarihli ve 24836 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanana Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği ile elektrik piyasasında faaliyet gösterecek tüzel kişilere verilecek lisanslara ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.

⁹Aslan vd., 2007, **a.g.k.**, 283.

¹⁰H. Karakılıç (2006). *Hukuki açıdan elektrik piyasası, Avrupa Birliği ve Türkiye örneği*. İzmir: Güncel Yayınevi, s. 12.

¹¹Karakılıç, 2006, **a.g.k.**, 9.

¹²Yavuz, 2008, **a.g.k.**, 44.

¹³<http://www.euas.gov.tr/Sayfalar/Hakk%C4%B1m%C4%B1zda.aspx> (Erişim Tarihi: 25.02.2018)

¹⁴02.10.2013 tarihli 28783 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

karşılanması, küçük ölçekli üretim tesislerinin ülke ekonomisine kazandırılması ve etkin kullanımının sağlanması, teknik kaybın düşürülmesidir. Temiz enerji kaynaklarının en verimli şekilde dışa bağımlılığı azaltılarak kullanılabilmesi için yatırımların teşvik edilmesi zorunludur.

Doğalgaz, kömür, petrol gibi enerji kaynaklarının ithal olması da maliyetleri arttırdığından, tükenen enerji kaynakları karşısında yenilebilir enerji kaynakları ile elektrik üretimi ile tüketim noktalarına yakın üretim tesisleri kurulmuştur. Özellikle elektrik üretiminin kaynak bazında dağılımının doğalgaz ağırlıklı olması da fiyatlara olumsuz yansımaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarına (YEK) ilişkin kurulan mekanizma ise güneş, rüzgâr, jeotermal gibi kaynaklardan üretilen enerjinin artması için kurulmuş bir sistemdir. Üretimin desteklenmesi ile son yıllarda güneş enerji sistemleri ile lisanssız üretim yapılmaya başlanmıştır. İhtiyaç fazlası elektrik üretimi oluşması halinde ise görevli tedarik şirketi tarafından on yıl süreyle satın alınması taahhüt ve garanti altına alınmıştır.¹⁵.

Enerji talebinin hızla arttığı piyasada elektrik üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve kendi iç kaynakları ile kendine yetebilecek bir ülke olan Türkiye’de doğalgaz, kömür ve petrol bağımlılığından uzaklaşarak rüzgâr, güneş ve hidrolik kaynaklar ile elektrik üretimini teşviki faturalar aracılığı ile maliyetlere katlanan tüketici açısından rahatlatıcı olabilecektir.

1.2.2. İletim Faaliyeti

Ülkemizde genel itibariyle elektrik üretim merkezleri güvenlik, hammadde ihtiyacı, coğrafi şartlar (güneş, hidrolik, rüzgâr vb.) gibi nedenler ile tüketim noktalarından çok uzakta yer almaktadır. Bu nedenle üretilen elektriğin derhal iletim sistemine sunulması ve kilometrelerce uzunluktaki ağ ile taşınması gerekmektedir.

Belirli bir gücün üzerindeki elektrik üretildikten sonra iletim ağları ile dağıtım sistemine ulaştırılır. İletim faaliyeti şehirlerarası ve uzun kilometreleri kapsadığından yatırımı oldukça maliyetlidir. Kaldı ki coğrafi şartlar ve güvenlik de göz önüne alındığından bu hizmetin kamu hizmeti ile devlet eliyle yürütülmesi de işin doğası gereğidir. Bu nedenle bu faaliyet devlet tarafından tekel bir yapı ile faaliyet gösterir. Ülkemizde iletim faaliyetleri üretim lisansı kapsamında münhasıran Türkiye Elektrik

¹⁵EPLEÜİY Md. 18/1 B.

İletim A.Ş. (TEİAŞ) tarafından yürütülür. EPK' nın 3. maddesinde iletim, “elektrik enerjisinin gerilim seviyesi 36 kV üzerindeki hatlar üzerinden nakli” şeklinde ifade edilmiştir. TEİAŞ uluslararası standartlarda, kaliteli, ekonomik ve güvenilir bir şekilde elektrik iletim sistemini işletmek, yeni projeler oluşturmak, bunları gerçekleştirmek ve yürütmekten sorumlu bir kamu kuruluşudur¹⁶. İletim faaliyeti ile birlikte TEİAŞ sistem işletmecisi ve piyasa işletmecisi olarak arz ve talebi anlık olarak da dengeler¹⁷.

İletim sistemine giren elektrik yine gücü nedeniyle doğrudan tüketici tarafından tüketime hazır değildir. Bu nedenle dağıtım sistemine girerek normal bir tüketicinin yaşam alanı için güvenli ve dengeli seviyeye getirilerek kullanımına sunulması zorunludur.

1.2.3. Dağıtım Faaliyeti

EPK' nın 3. maddesinde dağıtım, “Elektrik enerjisinin 36 kV ve altındaki hatlar üzerinden nakli” şeklinde tanımlanmıştır. Dağıtım sistemi ile iletimin en önemli farklarından biri de enerji nakil hatları ve tesisleri üzerindeki enerjinin gücüdür.

Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş (TEDAŞ) tarafından yürütülen dağıtım faaliyeti 02.04.2004 tarih ve 2004/22 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı ile özelleştirilerek devlet tekeline çıkarılmıştır¹⁸. TEDAŞ işletme hakkı devri ile özel şirketler tarafından yatırımı yapılacak ancak mülkiyeti kendinde kalacak şekilde sözleşme akdetmiştir. Buna göre ülkemiz 21 bölgeye ayrılarak (21 dağıtım bölgesine) özelleştirme sürecini tamamlamıştır¹⁹. Her bölgede faaliyet gösteren dağıtım şirketi lisansları kapsamındaki bölgelerinde tekel olup lisanslarında belirlenen bölgelerindeki tüketicilere hizmet vermek zorundadır²⁰.

Rekabete kapalı olan dağıtım faaliyeti sıkı bir şekilde regülasyona tabi olup, regülasyon ile maliyet, fiyat kontrolü ve yatırım kararı mekanizması yürütülür²¹. EPK 9. Maddesine göre dağıtım şirketi, özetle bölgesindeki dağıtım sistemini elektrik enerjisi üretimi ve satışında rekabet ortamına uygun şekilde işletmek, bu tesisleri yenilemek,

¹⁶<https://www.teias.gov.tr/tr/hakkimizda> (Erişim Tarihi: 25.02.2018)

¹⁷Yavuz, 2008, **a.g.k.**, 45.

¹⁸<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/04/20040403.htm#6> (Erişim Tarihi : 09.05.2018)

¹⁹M. Ertilav ve M. Aktel (2015). TEDAŞ (Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi) Özelleştirmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7 (2). s. 95.

²⁰İ.Y. Aslan vd., (2007). *Enerji hukuku, elektrik piyasasında rekabet ve regülasyon*. Bursa: Ekin Yayın Evi, s.333.

²¹Yavuz, 2008, **a.g.k.**, 46.

kapasite ikame ve artırım yatırımlarını yapmak, dağıtım sistemi kullanıcılarına eşit taraflar arasında ayırım gözetmeksizin hizmet sunmakla yükümlüdür. Dağıtım şirketleri tüketiciler açısından temel anlamda sayaçların okunması ve elektrik kesme bağlama işlerini de yürütmektedir. Dağıtım şirketleri teknik olarak yatırım, trafolar, tesislerin bakım ve onarımını yapmakta iken aynı zamanda doğrudan tüketici ile elektrik kesintilerinin planlı ya da plansız yapılması, abonenin elektriğinin bağlanması veya kesilmesi, kaçak elektrik tahakkukları tespiti gibi işlemleri de yürütmektedir.

Dağıtım faaliyeti özelleştirilmiş olmasına rağmen sürekli denetim altındadır. Dağıtım şirketlerine ait yatırımlar, tüketici işlemleri, tüketici şikâyetleri, işletme bakım faaliyetleri, genel aydınlatma faaliyetleri, bilişim ve şebeke işletim sistemleri, hizmet kalitesi, hukuki süreçleri, mali konuları, satın alma usulleri, lisanssız elektrik üretimine ilişkin işlemleri özetle EPK’ dan doğan her türlü işlemi denetim altındadır²². Yönetmelikte denetim yapılabilecek faaliyetler sınırlı sayıda sayılmayarak geniş tutulmuştur.

1.2.4. Toptan Satış Faaliyeti

EPK’nın 3. maddesinde “Elektrik enerjisinin ve/veya kapasitesinin tekrar satışı için satışı” şeklinde tanımlanmıştır. Ülkemizde toptan satış faaliyetlerini kamu adına Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş (TETAŞ) ve özel sektör toptan satış şirketleri yürütmektedir. EPK’nın tanımı doğrultusunda TETAŞ kamu adına elektrik alışverişine aracı olduğu söylenebilir²³.

Dağıtım faaliyetinden farklı olarak, toptan satış ve perakende faaliyetlerinde tedarik şirketleri herhangi bir bölge sınırlaması olmaksızın faaliyetlerini sürdürebilir. Toptan satış faaliyetinde toptan satış şirketi üreticiden aldığı elektriği tedarikçiye satar. Böylelikle bir elektrik alışverişine aracılık etmiş olur. Serbest piyasanın bir parçası olan bu faaliyette kamu adı altında da yapılması fiyatta denge yaratmaktadır.

1.2.5. İthalat ve İhracat Faaliyeti

²²Dağıtım şirketlerine ilişkin usul ve esaslar 02.12.2017 tarihli 30258 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Elektrik Dağıtım Şirketleri Denetim Yönetmeliği’nde belirlenmiştir.

²³TETAŞ’ın hak ve yükümlülükleri EPK’nın 27. Maddesinde belirlenmiş olup, özetle TETAŞ mevcut sözleşmeler kapsamında imzalanmış olan enerji alış ve satış anlaşmalarını yürütmektedir. Bu kapsamda ikili anlaşmalar yapabilir, yürütebilir, görevli tedarik şirketlerine tarifesi düzenlemeye tabi olan tüketiciler için toptan satış tarifesiyle elektrik enerjisi satabilir.

Ülkemizde birincil enerji kaynakları ve elektrik üretimi açısından yüksek oranda dışa bağımlıdır²⁴. Elektrik tüketimindeki %1’lik artışın ekonomik büyümeyi %0,33-0,34 oranında arttırdığı tespit edilmiştir²⁵. Ülkemizde olduğu gibi elektrik sektörü aynı zamanda dünyada da hızla büyümektedir. Bu nedenle elektriğin dünya çapında bir ekonomik değeri bulunmakta ülkeler için ticaret aracı haline gelmektedir. EPK’nın 12. Maddesi uyarınca ithalat ve ihracat faaliyeti, Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı’nın uygun görüşü ve kurul²⁶ onayı ile elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin tedarik lisansı sahibi tüzel kişiler ve üretim şirketleri tarafından ithalat ve ihracatıdır.

Ülkemiz de elektrik ihraç ve ithal eden bir ülkedir, bu kapsamda TEİAŞ’ın 2009-2016 yılları için yayınladığı grafiklerde, ithal edilen elektrik enerjisinin ihraç edilen yüzdeden fazla olduğu görülmektedir²⁷. Tabloda ithal oranının ihraçtan yaklaşık 5,5 kat fazladır. Oranlara bakıldığında kendi iç kaynakları ile kendi elektriğini üretebilecek bir ülke için yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüş ve teşviki hızlandırılması gerektiği açıkça görülmektedir.

1.2.6 Perakende Satış ve Perakende Satış Faaliyeti

Kanunun 3. Maddesinde perakende satış, ”elektriğin tüketicilere satışı” şeklinde tanımlanmıştır. Perakende satış faaliyeti, ifaya hazır ve tüketicinin ihtiyacını karşılamaya yönelik, faaliyet içinde nihai sonuca ulaştıran son basamaktadır. Tüketici açısından, satış lisansına sahip tedarik şirketleri, temel olarak faturalandırma ve tahsilat işlemlerini yürütmektedir.

EPDK 12.09.2012 tarihinde aldığı 4019 sayılı karar doğrultusunda 01.01.2013 tarihinden itibaren dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin ayrı tüzel kişilikler altında yürütülmesine karar vermiştir²⁸. Perakende satış faaliyeti rekabete açık olup, rekabetin sağlıklı gelişebilmesi için birden fazla perakende satış şirketi olması gereklidir²⁹. Piyasada satış faaliyetinin tamamı özel şirketler tarafından yürütülmekte olup serbest

²⁴M. Yılmaz (2012). Türkiye’nin enerji potansiyeli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi açısından önemi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(2), 52.

²⁵M. Saatçi ve Y. Dumrul (2013). Elektrik tüketimi ve ekonomik büyüme ilişkisinin dinamik bir analizi: Türkiye örneği. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 32 (2), 19-20.

²⁶Kurul ile Elektrik Piyasası Düzenleme Kurul’u ifade edilmektedir.

²⁷<https://www.teias.gov.tr/tr/v-ithalat-ihracat> (Erişim Tarihi: 30.09.2018)

²⁸<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/ilanlar/eskiilanlar/2012/09/20120927.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/ilanlar/eskiilanlar/2012/09/20120927-4.htm> (Erişim Tarihi : 09.05.2018)

²⁹Yavuz, 2008, **a.g.k.**, 50.

tüketici ve serbest olmayan tüketici ayrımı yapılarak serbest tüketici limitini geçen tüketicilere ikili anlaşma kapsamında kendi tedarikçisini seçme hakkı verilmiştir.

Ayrışmanın temel sebebi, üretim ve dağıtım şebekelerine hâkim olan teşebbüsler dışındaki tüzel kişilerin sisteme olan erişiminin kısıtlanmaması ve piyasayı tekelleştirmeden serbest rekabetin gelişebilmesidir³⁰. Aksi halde dağıtım ve perakende arasında ayırıştırma yapılmaması, rakip şirketlerin kendilerinden daha avantajlı gördüğü dağıtım şirketi karşısında piyasaya girmek istememesi nihai tüketiciye arzda rekabeti yavaşlatmaktadır³¹. Bu nedenle hukuki ayrışma ile piyasaya hâkim olan teşebbüslerin ve piyasa katılımcılarının rekabeti engelleyici, bozucu, aldatıcı ve çapraz sübvansiyon aykırılığına neden olabilecek tüm davranışlardan kaçınmaları önem kazanmıştır. Ayrışmanın bir diğer özelliği de Kanun'un amacına uygun şeffaf ve rekabete açık bir elektrik piyasası oluşturmaktır. Bu hedef doğrultusunda elektrik piyasasından doğan faaliyetler, bütünleşik ve tekeli yapıdan ziyade, ayırıştırılmış ve kendi içinde sınırlandırılmıştır. Ayrışma Faaliyetleri kapsamında tüketici daha çok dağıtım ve perakende satış faaliyeti kapsamında piyasaya dâhil olmaktadır

1.3. Tüketici Ve Tüketicie Yönelik Uygulama

Tüketicinin korunması haksız rekabete yol açmayan ve adil bir piyasanın sunulması için zorunlu olup, tüketicinin korunmasındaki amaç tekelleşmenin önüne geçerek tüketiciyi ve serbest piyasa ekonomisini korumaya yönelik önlem almaktır³². Gelişen ve sanayileşen dünyada tüketimin artması tüketicinin korunması gerekliliğini kaçınılmaz olarak ortaya koymuştur. Özellikle kişilerin hayatında zorunlu olarak edildiği elektrik, su, ulaşım, iletişim gibi kitlelere hitap eden hizmetlerde tüketici özel olarak korunmalıdır. Tüketici sözleşmenin basiretli tarafı olmayıp, iradesini serbestçe oluşturamayan taraftır. Tüketicinin korunmadığı piyasa koşullarında mal ve hizmet satışı tek taraflı ve keyfi olacağından kamu düzeninin sarsıldığı bir ortama sebebiyet verecektir.

³⁰Özel, Ç., Büyüktanır, B.G.Ö., Özel, F. (2014). Elektrik piyasalarında elektrik sağlama amaçlı sözleşmeler. *Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi*, 8 (Özel Sayı). <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/27-%C3%96ZEL-B%C3%96CY%C3%96CKTANIR-%C3%96ZEL.pdf> (Erişim tarihi: 06.05.2018)

³¹Y. Akçollu (2003). *Elektrik sektöründe rekabet ve regülasyon*. Ankara: Rekabet Kurumu, s. 46.

³²M. Aydoğdu (2015). *Tüketici Hukuku Dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi. s.20.

Tüketicinin korunması hakkındaki mevzuat tüketicilerin satıcılar karşısında güçsüz kaldığı etkenleri saf dışı edecek özel düzenlemeler içermektedir. Böylelikle tüketiciler borçlar hukuku ve ticaret hukuku hükümlerinden ayrılarak tüketici sıfatına haiz olmaları nedeniyle kendilerine sağlanan özel korumalardan yararlanma imkânı bulunmaktadır.

Elektrik piyasasına hâkim mevzuat açısından ise tüketicileri ayrıca koruyan düzenlemeler mevcuttur. Bu korumadan yararlanabilmek için tüketici sıfatının öncelikle TKHK uyarınca sınırlarının belirlenmesi devamında ise elektrik piyasasında tüketicinin kapsamı ile ilgili bir tanım yapma zorunluluğu doğmuştur.

1.3.1. Tüketici Tanımı

08.09.1995 yılında yayımlanarak yürürlüğe giren TKHK ile ilk kez tüketici kavramı hukuk sistemimize girmiştir. Çağın gereklerine uygun olarak değişen ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalan tüketici mevzuatı yaklaşık yirmi yıllık bir süreçte değişip gelişerek 28.05.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6502 sayılı TKHK ile son şeklini almıştır. Kanun'un öznesi tüketici amaçlanan tüketicinin korunmasıdır³³.

Mülga 4077 sayılı TKHK 3. Madde e bendinde tüketici, bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişiyi ifade etmekteydi. 6502 sayılı TKHK 3. madde k bendi kapsamında tüketici ise “ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi” şeklinde tanımlanmıştır. Değişiklik ile tüketici daha kısa ifade edilmiş ancak tanımla edinmek, kullanmak ve yararlanmak dışındaki tüketici eylemlere ilişkin geniş bir tanım bulunmaktadır.

Tüketici kavramı kısa ve öz şekli ile bu olmakla birlikte kanun yalnızca gerçek kişileri değil, tüzel kişileri de koruma altına alınmasını sağlayacak düzenlemelerde bulunmuştur. Kısaca TKHK'ya göre ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden tüzel kişiler de tüketici sayılabilecektir³⁴.

Tüketici sadece kendi kullanımı için değil, genellikle geniş bir çevrenin ihtiyaçları için sözleşme yapmakta olup, bu nedenle mal veya hizmet edinen, kullanan veya

³³E. Özsunay vd., (2016) *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Şerhi*. İstanbul: Aristo Yayıncılık, s. 5.

³⁴R. Ayhan ve H. Çağlar (2017). *Ticari işletme hukuku genel esaslar*. (10. Baskı), Ankara: Yetkin Yayınları, s. 21.

yararlanan kişiler de tüketicidir³⁵. Kişinin tüketici olabilmesi için satın aldığı malı kendisinin kullanması şart değildir³⁶. Bu genişleme sayesinde sözleşmenin tarafı olan kişi yanında ailesi, misafirleri mal veya hizmeti kullanan veya yararlanan tüm çevresi tüketicidir³⁷.

TKHK ticari ve mesleki olmayan amaçlar ile mal veya hizmet edinen, kullanan, yararlanan tüzel kişileri tüketici kabul etmiştir. Tüzel kişilerin tüketici sıfatı mesleki veya ticari gaye ile hareket etmemelerine bağlanmıştır. Bu durumda mesleki ve ticari amaçla hareket etmeyen tüzel kişileri tespit etmek gerekir.

TMK 47/1'e göre başlı başına bir malvarlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal toplulukları, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişidir. Tüzel kişiler kendisini oluşturan kişi veya topluluklardan bağımsız bir varlığa sahiptir. İktisadi amaç ve kazanç paylaşma amacı güden tüzel kişiler tacir olarak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na³⁸ (TTK) tabi iken bu amaç dışında farklı bir amaç güden kişi ve mal toplulukları TMK kapsamında değerlendirilir³⁹.

Tüzel kişi tacirler TTK madde 16'ya göre; ticaret şirketleriyle, amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlardır⁴⁰.

Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri ile kamu yararına çalışan dernekler ve gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar, bir ticari işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmazlar⁴¹. Kamu kuruluşlarının mal ve hizmet tüketicisi olarak TKHK' dan yararlandırılması mümkün olmayıp, özel hukuka dayalı tüketim alımlarında bile

³⁵İ.Y. Aslan (2004). *En son değişikliklerle ve Yargıtay kararları ışığında tüketici hukuku*. (2.Baskı), Bursa: Ekin Yayınevi, s. 8.

³⁶M. Aydoğdu (2014). *Türk Borçlar Hukuku'nda genel işlem koşullarının ve Tüketici Hukuku'nda haksız şartların denetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 181.

³⁷Aslan, 2004, **a.g.k.**, 8.

³⁸14.02.2011 tarihli 27846 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³⁹Aktürk, 2016, **a.g.k.**, 105.

⁴⁰<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf> (Erişim Tarihi : 04.10.2018)

⁴¹TTK madde 16/2. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf> (Erişim Tarihi : 04.10.2018)

korunmaya muhtaç zayıf taraf oldukları düşünülemez⁴². Köy tüzel kişiliği, üniversiteler, sendikalar, siyasi partiler, meslek odaları ve kuruluşları, devlet ve diğer kamu tüzel kişileri tüketici sayılmazlar⁴³. Yine belediyeler tarafından satın alınan mal veya hizmet belli bir hizmette kullanılmak üzere alındığından tüketici değildir⁴⁴.

Özetle tüzel kişi tacirler; ticaret şirketleri, amacına varmak için ticari işletme işleten dernek ve vakıflar, kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlardır. Kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum veya kuruluşlar tacirdir. Yine dernek ve vakıflar amacına ulaşmak için ticari işletme kurabilir. Devlet, il özel idaresi, belediye, köy ile diğer kamu tüzel kişileri ile kamu yararına çalışan dernekler ve gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıfların kendileri tacir sayılmamıştır⁴⁵. TTK madde 124/1'e göre ticaret şirketleri ise kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibarettir.

Uygulamadan örnek vermek gerekirse kooperatifler 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) ticaret şirketleri arasında sayıldığından tüketici değildir⁴⁶. Ticari işletme işleten dernekler ve vakıflar tacir sayıldıklarından tüketici değildir, ancak kamu yararına çalışan dernekler tüketici sayılabilir⁴⁷. Yine vakıflar ticari işletme işlettiği ve davaya konu mal veya hizmeti bu işletmenin amacı için satın aldığını kanıtlamadıkça tüketici sayılır⁴⁸.

Ticari ve mesleki olamayan amaç kavramı kapsamını belirlerken tüzel kişi tacirler açısından tüketici tanımı yapılmasında bir ayrım yapmak gerekmektedir. TKHK tüzel kişileri mesleki ve ticari olmayan amaçla hareket etmesi şartıyla tüketici kabul etmiştir. Bu kapsamda tacirin özel amaçla mı hareket ettiği yoksa ticari veya mesleki bir amaçla mı hareket ettiğini ayırmak gerekir. Bunun için tüketici işlemi, ticari iş ve ticari iş karinesinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

⁴²Y. Deryal (2004). *Tüketici hukuku*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık, s. 41.

⁴³Çizmecioğlu vd., 2017, **a.g.k.**, 55-59.

⁴⁴Y. 13. HD. 06.07.2015 T., 2015/241165 E., 2015/23522 K

⁴⁵TTK mad. 16/2.

⁴⁶Y.13. HD. 06.11.2014 T., 2014/40852 E., 2014/ 34627 K

⁴⁷L. Çizmecioğlu vd. (2017). *Tüketici Hukuku davaları teori uygulama*. s. 55.

⁴⁸M. A. Tutumlu (2015). *Tüketici yargılaması hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.79.

1.3.2. Elektrik Piyasasında Tüketici

Elektrik piyasası ulaştığı gerçek ve tüzel kişi sayısı açısından sektörün büyüklüğünü ortaya koymaktadır. EPDK'nın son istatistiklerine göre 2018 yılı temmuz ayı itibariyle toplam elektrik abone sayısı 43.349.663 olarak açıklanmıştır⁴⁹. Bu sayı tüketicinin özel hükümlerle korunma ihtiyacını net olarak ortaya koymaktadır. Kanun, yönetmelikler, kurul kararları, tebliğler ve idari işlemler ile sürekli değişiklik yapılmaktadır.

Piyanın sürekli ve değişen yapısı karşısından teknik bilgi donanımına sahip olamayan tüketici kendini karmaşanın içinde bulmaktadır. Bu nedenle kanun koyucu genel hükümler yanında elektrik piyasasına hâkim mevzuat ile de tüketiciyi koruma altına almıştır. Özellikle kalite, tedarik sürekliliği ve tüketici memnuniyeti açısından EPK ve ona bağlı ikincil mevzuat ile tüketicinin korunmasını amaçlanmış, şirketlerin sürekli denetim ve gözetim altında tutulması öngörülmüştür. Bu nedenle elektrik piyasasındaki tüketici ile tüketicinin korunması hakkındaki mevzuatta tanımlanan tüketicinin her iki mevzuat irdelenmesi gerekmektedir.

TKHK' dan farklı olarak EPK 3/1 madde mm bendinde tüketici elektriği kendi kullanımı için alan kişi olarak tanımlanmıştır⁵⁰. Buna göre elektrik piyasası açısından elektriği kendi kullanım için alan herkes tüketicidir. Tüketici, elektriği nihai olarak alıp tüketen, yeniden satmayıp kullanan kişidir⁵¹. Elektrik piyasasında tüketicinin, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket etmesi ya da gerçek veya tüzel kişi olması önemsizdir. Elektriği kendi kullanımı için alması yeterli görülmüştür. Elektrik piyasasında tüketiciye yönelik uygulamalara ilişkin şekil ve esaslar temel olarak 30.05.2018 tarihli 30436 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği'nde (EPHTY) belirlenmiştir.

Tanımda mesleki veya ticari olmayan amaç kavramına yer verilmediğinden elektrik piyasası açısından hedeflenen tüketici kavramının farklı olduğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle daha genel ve geniş bir tüketici kitlesini hedeflediği

⁴⁹Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı (2018). *Elektrik Piyasası Sektör Raporu*, Ankara, s. 4.

⁵⁰4 Eylül 2002 tarihli ve 24866 sayılı R.G.' de yayımlanmak suretiyle yürürlüğe giren mülga Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliği'nde (EPSTY) tüketici "elektriği kendi ihtiyacı için alan serbest ve serbest olmayan tüketici" şeklinde tanımlanmıştır.

⁵¹Aslan vd., 2007, **a.g.k.**, 354.

söylenbilir. EPK elektrik piyasasında serbest tüketici, serbest olmayan tüketici ve son kaynak tüketicileri bulunmaktadır.

1.3.2.1. Serbest tüketici

Elektrik piyasasının rekabete açılması ile birlikte perakende satış faaliyetinde tüketiciler kategorize edilerek tedarikçisini seçme hakkına sahip kılınmıştır. Buna göre EPK 3. madde cc bendinde serbest tüketici, “Kurul tarafından belirlenen elektrik enerjisi miktarından daha fazla tüketimi bulunduğu veya iletim sistemine doğrudan bağlı olduğu veya organize sanayi bölgesi tüzel kişiliğini haiz olduğu için tedarikçisini seçme hakkına sahip gerçek veya tüzel kişi” olarak tanımlanmıştır. EPTHY 6. Maddesinde serbest tüketici sıfatına haiz olan tüketiciler belirlenmiştir. Buna göre serbest tüketiciler iletim sistemine doğrudan bağlı olan gerçek veya tüzel kişileri, organize sanayi bölgesi tüzel kişilikleri, serbest tüketici limitini aşarak kullanım hakkı edinen tüketiciler olarak üç başlık halinde sayılmıştır. Madde devamında limit aşımında ortak sayaç kullanan yerler açısından da ilgili sayaçtan kullanım yapan kişilerin birlikte serbest tüketici sıfatına haiz olduğu kabul edilmiştir.

Serbest tüketici sıfatı gerçek ya da tüzel kişilere ikili anlaşma yaparak tedarikçisini seçme hakkı verir. Madde metninde serbest tüketiciler tedarikçiler ile ikili anlaşma yapabilir ifadesi sözleşme iradesinden bahsetmiştir. Bu kapsamda tüketicilerin bu hakkı kullanarak sözleşme akdetme hakkına sahip olacaktır ve bu konuda inisiyatif kullanacaklardır. Eş deyişle serbest tüketici hakkının kullanımına ilişkin henüz bir irade göstermeyen tüketiciler görevli tedarik şirketinden elektrik hizmeti almaya devam edecektir.

Serbest tüketici olmanın getirdiği en önemli yarar serbest ve rekabetçi piyasada tüketicinin kendi tedarikçisi seçebilmesidir. Böylelikle tedarikçiler kendi kâr marjları doğrultusunda tüketicilere fiyat sunabilecek ve maliyetleri doğrultusunda ikili anlaşmalar ile fiyat belirleyebileceklerdir. Yine tüketiciler bu rekabetçi piyasadan yararlanarak dağıtım şirketlerindeki mecburiyetin aksine herhangi bir bölge sınırı olmaksızın istedikleri tedarikçi ile anlaşabileceklerdir.

Piyanın yapısı itibari ile henüz fiyat belirlememiş ve ikili anlaşma akdetmemiş bir tüketicinin bu maddeden yararlanması düşünülemez. Bu nedenle madde ile belirlenen grupların serbest tüketici niteliği kazanması halinde ikili anlaşma yaparak

tedarikçisini seçme hakkını kullanması gerekir. Aksi kanaatte serbest tüketici niteliğine haiz olmanın hiçbir anlamı kalmadığı görülmektedir. Ancak EPIAŞ tarafından yayımlanan Türkiye il istatistikleri⁵² incelendiğinde serbest tüketici sayısının halen istenilen seviyede olmadığı, tüketicilerin bilinçli olmadığı ve hakkını kullanmadığı görülmektedir. Serbest tüketici olma hakkını kazanan tüketicilerin artması karşısında serbest tüketici olma hakkından yararlanarak ikili anlaşma yapan tüketici sayısının düşük kaldığı görülmektedir. Bu nedenle aslında amaçlanan tüm tüketicilerin serbest tüketici olması hedefinin tek başına yeterli olmadığı, rekabetçi piyasadan tüketicilerin yararlanabilmesi için teknik bilgiden uzak özellikle mesken tüketicilerinin aydınlatılması gerekmektedir.

Serbest tüketiciler içinde OSB'lerin nihai tüketici ve serbest tüketici niteliği Yargıtay tarafından tartışılmıştır⁵³. Yargıtay OSB'nin katılımcıları için temin ettiği elektrik bakımından tedarikçi şirketin elektrik abonesi olduğu, 4628 sayılı EPK gereği serbest/nihai tüketici konumunda olduğu belirtilmiştir⁵⁴. İlgili kararın muhalefet şerhinde OSB'nin dağıtım lisansı sahibi tüzel kişi sıfatıyla katılımcıları için elektrik temin eden serbest tüketici olduğu nihaî tüketici olmadığı belirtilmiştir⁵⁵. Muhalefet şerhi gerekçesinde OSB'lerin serbest tüketici sıfatıyla katılımcıları için tedarikçisinden enerji temin eden tüzel kişi olduğu, nihaî tüketicinin ise temin ettiği enerjiyi harcayan abone olduğu belirtilmiştir.

1.3.2.2. Serbest olmayan tüketici

EPHY 4. Maddesi cc bendi tanımına göre serbest olmayan tüketici elektrik enerjisi ve/veya kapasite alımlarını sadece, bölgesinde bulunduğu görevli tedarik şirketinden yapabilen gerçek veya tüzel kişidir⁵⁶. Serbest olmayan tüketici serbest

⁵²<https://rapor.epias.com.tr/rapor/> (Erişim Tarihi : 08.10.2018)

⁵³Y. 3. HD. 7.10.2015 T., 2015/13702 E., 2015/15184 K

⁵⁴Yargıtay ilgili kararında, 4628 sayılı EPK'nın 1.maddesinde perakende satış; elektriğin tüketicilere satışı, tüketici ise elektriği kendi ihtiyacı için alan serbest ve serbest olmayan tüketiciler olarak tanımlandığından OSB'ler katılımcıları için satın aldıkları elektrik bakımından serbest/nihai tüketici olduğunu belirtmiştir. Ayrıca OSB'nin, katılımcılarıyla olan ilişkisini bir binada şantiye aboneliğinden, bağımsız bölüm maliklerinin süzme saat vasıtasıyla yararlanması biçimine benzetmiştir.

⁵⁵Y. 3. HD. 7.10.2015 T., 2015/13702 E., 2015/15184 K

⁵⁶EPHY 7. maddesine göre bir önceki takvim yılında ve içinde bulunulan yılda, kullanım hakkına sahip olduğu ya da kullanım hakkını edindiği kullanım yerindeki elektrik tüketimi serbest tüketici limitini aşmayan, serbest tüketici olup da bir önceki takvim yılına ait toplam elektrik enerjisi tüketiminin cari takvim yılı için belirlenmiş serbest tüketici limitinin altında kalan ve ilk defa bağlantı anlaşması yapılmış kullanım yerinde elektrik enerjisi tüketen tüketici serbest olmayan tüketicidir.

tüketici limitinin altında kalarak tedarikçisini kendi seçemeyen tüketicilerdir⁵⁷. Serbest olmayan tüketiciler açısından görevli tedarik şirketi ile sözleşme yapma zorunluluğu dikkate alındığından bu tüketiciler açısından tekel bir yapı bulunmaktadır. Bu nedenle serbest tüketici ile serbest olmayan tüketici arasındaki fark tüketicinin tedarikçisini seçme hakkına sahip olup olmamasıdır⁵⁸. Tüketicinin yüksek olduğu sanayi ve ticarethane aboneleri ağırlıklı olarak serbest tüketici iken, tüketim durumuna göre mesken aboneleri de serbest tüketici olabilir. Ancak uygulamada ağırlıklı olarak serbest olmayan tüketiciler tüketim miktarının düşük olması nedeniyle genellikle mesken aboneleridir.

İkili anlaşma yaparak tedarikçisini seçme hakkını kullanmış olan serbest tüketici serbest tüketici limitinin altında kalması durumunda serbest tüketici hakkını kaybeder ve yeniden serbest tüketici niteliği kazanıncaya kadar yeni bir ikili anlaşma yapamaz veya mevcut ikili anlaşmasının süresini uzatamaz⁵⁹.

1.3.2.3. Son kaynak tüketici grubu

Son kaynak tedariki kapsamında oluşan tüketici grubu serbestleşen sektörde tüketicinin bir şekilde elektrik enerjisi hizmeti temin edemediği (portföyden çıkması, anlaşmasının sona ermesi, tedarikçinin iflas etmesi gibi) durumlarda tüketicinin korunması ve elektrik hizmetini almaya devam etmesi için getirilmiş bir sistemdir. Buna göre EPTHY 4. Madde ee bendi uyarınca son kaynak tedariki, serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde elektrik enerjisini, son kaynak tedarikçisi olarak yetkilendirilen tedarik lisansı sahibi şirket dışında bir tedarikçiden temin etmeyen tüketicilere elektrik enerjisi tedarikidir. 20.01.2018 tarihinde 30307 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren Son Kaynak Tedarik Tarifesinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ ile son kaynak tüketici grupları ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

Tebliğ’in 1. Maddesine göre amaç, serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde elektrik enerjisini ikili anlaşmalarla temin etmeyen tüketicilere elektrik enerjisi tedariki kapsamında son kaynak tedarik tarifesinin tespitine ilişkin usul ve esasları düzenlenmesidir. Aynı tebliğin 4. Maddesi g bendinde son kaynak tüketici grubu, son kaynak tedariki kapsamında enerji tüketen tüketicilerin Kurul tarafından belirlenecek

⁵⁷Aslan vd., 2007, **a.g.k.**, 355.

⁵⁸M. Yavuz (2011). *Elektrik enerjisi tedarik sözleşmeleri*. Ankara: On İki Levha Yayıncılık, s.114.

⁵⁹EPTHY madde 7/3.

kriterlere göre iki ayrı gruba ayrılması sonucu ortaya çıkan yüksek tüketimli tüketiciler ile düşük tüketimli tüketicilerden oluşan tüketici grubuna ayrılmıştır. Aynı maddenin devamında düşük tüketimli tüketiciler, Kurulca sosyal ve ekonomik durumlar gözetilerek belirlenen miktarın altında enerji tüketenlerin oluşturduğu tüketici grubunu ifade etmektedir. Yüksek tüketimli tüketiciler ise Kurul tarafından belirlenen miktara eşit veya bu miktarın üzerinde enerji tüketenlerin oluşturduğu tüketici grubudur.

Ülkemizde son kaynak tedariki görevli tedarik şirketleri tarafından yürütülmektedir. Bu mekanizma ile serbestleşen sektörde bir şekilde portföyden düşen serbest tüketici bu boşlukta korunmaktadır. Böylelikle elektrik hizmetini almaya devam edecek ve serbest tüketici sıfatına haiz olduğu sürece her zaman ikili anlaşma yapabilecektir.

1.4. Tüketici İşlemi Ve Unsurları

Tüketici işlemi, adi iş, ticari iş kavramları ile tarafların tabi olacakları hükümler değişeceğinden öncelikle kurulan hukuki işlemin ne olduğunun tespiti gerekecektir. Adi veya ticari işlemin bir tarafı tüketici ise genel nitelikte olan TTK ve BK değil THKH' da özel bir düzenleme bulunuyorsa özel kanun niteliği gereği TKHK uygulanacaktır⁶⁰.

Tüketici işlemini açıklayabilmek için tüketici, tüketici işlemi ve kanun kapsamını bütün olarak ele almak gerekmektedir. THKH amaç başlıklı 1. maddesinde yasanın amacı açıklandıktan sonra kapsam başlıklı 2.maddesinde “Bu Kanun, her türlü tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamaları kapsar.” hükmüne yer vermiştir. Her türlü tüketici işlemi kavramına tüketiciye yönelik uygulama ifadesi eklenmesi ile Tüketici Hukuku'nun kapsamı da genişletilmiştir⁶¹.

TKHK madde 3/1'e göre tüketici işlemi, mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan eser, taşıma, simsarlık, sigorta vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemidir. Buna göre tüketici işleminin varlığından bahsedebilmek için tam iki tarafa borç yükleyen hukuki bir işlem olması, hukuki işlemin konusu mal veya hizmet sağlama olmalı, taraflardan birinin mesleki ve

⁶⁰M. Bahtiyar ve L. Biçer (2016). Adi İş/Ticari İş/ Tüketici işlemi ayrımı ve bu ayrımın önemi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cevdet Yavuz'a Armağan, 22 (3), s. 396.

⁶¹Özsunay vd., 2016, **a.g.k.**, 37-38.

ticari amaç gütmeyen tüketici, diğerinin mesleki veya ticari amaç güden satıcı-sağlayıcı olması gerekmektedir⁶².

Öncelikle tüketici işleminin varlığından bahsedebilmek taraflar arasında tam iki tarafa borç yükleyen hukuki işlemin yani sözleşmenin varlığı gerekir. TKHK da tüketici işlemleri sınırlayıcı şekilde değil örnekleyici olarak eser, taşıma, simsarlık, sigorta vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler şeklinde sayılmıştır. Kanun sınırı açısından THKH 83/2 maddesinde taraflardan birini tüketicinin oluşturduğu işlemler ile ilgili diğer kanunlarda düzenleme olması, bu işlemin tüketici işlemi sayılmasını ve Kanun'un görev ve yetkiye ilişkin hükümlerinin uygulanmasını engellemeyeceğini öngörmektedir. Buna göre tüketici işleminin varlığı halinde TKHK öncelikli olarak uygulanacaktır. Bir işlemin tüketici işlemi olması ve TKHK kapsamına girmesi ile kamu düzeninden olan ve resen dikkate alınan davanın değerine göre hakem heyetleri ya da tüketici mahkemesinin görev alanına girecektir⁶³. Elektrik piyasası mevzuatında tüketici, elektriği kendi ihtiyacı için alan serbest ve serbest olmayan tüketici şeklinde tanımlandığı düşünüldüğünde tüketici gerek elektrik piyasasının kendine özgü düzenlemelerindeki haklardan yararlanabileceği gibi tüketici işleminin varlığı halinde TKHK' nın korumasından yararlanacaktır.

Tüketici işleminin varlığından bahsedebilmek için ele alınması gereken diğer unsur tarafların işlem iradelerinin zıt olması, yani bir tarafın mesleki veya ticari bir amaç gütmeyen tüketici, diğer tarafın mesleki veya ticari amaç güden satıcı-sağlayıcı olması gerekmektedir⁶⁴. Böylelikle TKHK' ya göre tüketici tanımına uyan ve maddede belirtilen mallar ile hizmetleri, bunları tüketiciye sunmayı meslek edinmiş mal ve hizmet piyasalarından edinen, kullanan veya yararlanan gerçek ve tüzel kişilerin tarafını oluşturdukları her türlü hukuki işlem TKHK kapsamı içine alınacaktır⁶⁵. Bilindiği üzere tüketici ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla tüketiciyi belirlerken öncelikle iradesinin mesleki ya da ticari bir amaca yönelip yönelmediğinin açıklanması gerekir.

Ticari ve mesleki amaç doktrinde farklı şekilde açıklanmıştır. Bir görüşe göre tüketici ticari veya mesleki olmayan bir amaçla hukuki ilişki kuran taraf olup, ticari

⁶²Karakocalı ve Kurşun, 2015, **a.g.k.**, 17.

⁶³Karakocalı ve Kurşun, 2015, **a.g.k.**, 14.

⁶⁴Karakocalı ve Kurşun, 2015, **a.g.k.**, 12.

⁶⁵O. Ş. Mccarthy (2011). Tüketici Hukuku ve uygulaması. *İstanbul Barosu Dergisi*, 85 (5), s. 89.

veya mesleki faaliyeti gereği hukuki ilişki kuran taraf tüketici olamaz⁶⁶. Başka bir görüşe göre ticari ve mesleki amaç kavramı tüketicinin ticari veya mesleki amaçlarla hareket etmemesi ile kastedilen malın tekrar tedavüle sokulmamasıdır⁶⁷. Yine benzer başka bir görüşte malı olduğu gibi veya işleyerek satmak veya devretmek üzere satın alan tüketici sayılmaz⁶⁸. Bu nedenle bir tüzel kişinin tüketici olup olmadığının ayrımında bir malın maliyet unsuru olarak görülüp görülmediği değerlendirilebilir. Yine gerçek kişiler açısından ticari veya mesleki olmayan amaç şahsi ve ailevi ihtiyaçların karşılanması olarak da görülmüştür⁶⁹.

Mesleki ve ticari olmayan amaç belirlenirken ortak noktada özel amaç ile kullanım, tüketme, zincirin son halkasında yer almak yer almaktadır. Böylelikle tüketici elde ettiği hizmet ya da malı kendi özel kullanımı için edinmektedir. Her somut olayda tüketici sıfatı değerlendirirken tüketicinin mal veya hizmeti edinmesinde nihai amacı değerlendirilecektir.

Kanun'un 3. maddesine göre mal, alışverişe konu olan; taşınır eşya, konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallar ile elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü vb. her türlü gayri maddi mallardır. Aynı maddede satıcı ise kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye mal sunan ya da mal sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmıştır.

THKH 3. madde 1. fıkrası d bendi kapsamında hizmet, bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan ya da yapılması taahhüt edilen mal sağlama dışındaki her türlü tüketici işleminin konusudur. Aynı maddenin devamında sağlayıcı, kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye hizmet sunan ya da hizmet sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişidir.

Kanunda sağlayıcı kavramı geniş olup çok çeşitli tiplerde hukuki işlemlerin, tüketici karşısında yer alan tarafını ifade etmek için kullanılmaktadır⁷⁰. Hizmet, insana fayda sağlayarak yararlı olan, maddi mallar biçiminde olmayan, insan ihtiyacını dolaylı

⁶⁶Deryal, 2004, **a.g.k.**, 41.

⁶⁷E. Kulaklı (2009). *Ürün sorumluluğu ve ayıp kavramı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 14.

⁶⁸Zevkliler ve Aydoğdu, 2004, **a.g.k.**, 83.

⁶⁹A. Karakocalı ve A. S. Kurşun (2015). *Tüketici Hukuku (6502 sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklere göre)*. s. 27.

⁷⁰Aslan, 2004, **a.g.k.**, 15.

veya dolaysız olarak karşılayan beşeri faaliyetlerdir⁷¹. Tüketici mevzuatında ‘‘hizmet’’ tanımı mal satışı dışında kalan her şeyi kapsayacak şekilde genişletildiğinden, mal kabul edilmese bile hizmet tanımı içinde olacağından elektrik kesilmeleri ve voltaj dalgalanmaları nedeniyle ortaya çıkan sorunlar TKHK kapsamındadır⁷². Ortak noktada satıcı veya sağlayıcı mal veya hizmeti sürekli olarak faaliyetleri kapsamında kazanç sağlamak amacıyla sunmaktadır⁷³.

1.5. Adi İş, Ticari İş Ve Ticari İş Karinesi

Bir işlem veya fiilin ticarî iş olarak sayılması; uygulanacak hükümlerin sırası ve seçimi, müteselsil sorumluluk, faiz ve zamanaşımı bakımından önemli sonuçlar doğurur. Bu kapsamda ticari iş ve ticari iş karinesinin sınırını belirlemek gerekmektedir. TTK 3. Maddesine göre ticari iş ‘‘bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller’’ olarak tanımlanmıştır. Buna göre ticari iş TTK’ da düzenlenen hususlar ile ticari işletmeyi ilgilendiren bütün iş ve fiillerdir. Bir iş veya fiil ticari işletmeyle ilgili olmasa dahi TTK’ da düzenlenmiş ise ticari iştir⁷⁴.

TTK’ nın 19. maddesinde düzenlenen ticari iş karinesine göre, bir tacirin borçlarının ticari olması asıl olup ancak gerçek kişi olan bir tacir, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına durum elverişli olmadığı takdirde borç adi bir borç sayılır. Özetle tacirin borcu ticari iş kapsamında olup, bunun aksini ispat tacire ait iken tacirin alacakları ise bu madde kapsamında değerlendirilemez⁷⁵. Maddede gerçek kişi tacirler açısından işin adi olduğunu ispat şansı tanınmış iken tüzel kişi tacirler açısından böyle bir imkân tanınmamıştır. Gerçek kişi tacirler için madde 19/1’de de belirtildiği üzere, istisnaen ticari olmayan, özel amaçlı işlemlerden bahsedilebilirken, tüzel kişi tacir olan ticaret şirketleri için böyle bir durum söz konusu değildir.

Gerçek kişi tacir ticari işletmesiyle ilgili olmadan edindiği mal ya da aldığı hizmet için tüketici sayılabilecektir. Tüzel kişi tacirler ticari işletmesiyle ilgili ticari amaçlarla hareket etmeleri dolayısıyla da tüm işlerinin ticari olduğu kabul edilmelidir.

⁷¹Aslan, 2004, **a.g.k.**, 21.

⁷²Aslan, 2004, **a.g.k.**, 17.

⁷³Bahtiyar ve Biçer, 2016, **a.g.k.**, 410.

⁷⁴Aktürk, 2016, **a.g.k.**, 108.

⁷⁵Aktürk, 2016, **a.g.k.**, 109.

Maddenin devamında taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmelerin, kanunda, aksine hüküm bulunmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılacağı belirtilmiştir. Sözleşmeler için düzenlenen bu madde gereği ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, taraflardan biri tacir olmasa dahi ticari işlerin uygulandığı hükümlere tabidir.

Özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere kurulan kamu kurum ve kuruluşlarının (devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğerk kamu kurum ve kuruluşlar) kamu hizmetinin görülmesine yönelik işlemlerinin ticari iş olarak kabul edilmemesi gerekir⁷⁶.

1.6. Adi İş, Ticari İş ve Tüketici İşlemi İlişkisi

Adi iş, ticari iş, tüketici işlemi ayrımı özellikle kanunların uygulama alanı ve görevli mahkemenin belirlenmesinde önemlidir. Buna göre TKHK' nın kapsamı dışında kalan hallerde, yani ticari davalarda, ticaret mahkemelerinde diğerk hallerde genel mahkemelerde dava açmak gerekir⁷⁷. Aynı zamanda ticari işlere özgü faizde tacirin ticari iş hayatında uğramış olduğu sermaye kaybı esas alındığından, ticari iş ile ilgili hükümler, tüketici işleminin mevcut olduğu durumlarda uygulama alanı bulamayacaktır⁷⁸.

TTK' da yer alan ticari iş karanesi tüzelkişi tacirler açısından mutlakdır. Bu durum TKHK'nın tüzelkişileri tüketici kabul eden düzenlemesi karşısında tüzelkişi tacirleri ticari iş karanesi kapsamında yer vermesi nedeniyle tüzelkişi tacirlerin tüketici olup olamayacağı noktasında tereddüt yaşatmaktadır. Bu ayrım uygulanacak kanunun kapsamı açısından değişiklik yaratacağından oldukça önemlidir.

TKHK' da belirtilen tüketici tanımı kapsamına girebilecek gerçek veya tüzel kişilerin, ticari ve mesleki olmayan amaçlarla mal veya hizmetin kullanımına veya mal veya hizmetten yararlanmaya yönelik olarak yaptıkları hukuki işlemler bakımından tüketici olarak nitelendirilmesi öngörülmüştür⁷⁹. Gerçek kişiler açısından ticari veya

⁷⁶ Ayhan ve Çağlar, 2017, **a.g.k.**, 22.

⁷⁷ Zevkliler ve Aydoğdu, 2004, **a.g.k.**, 82.

⁷⁸ E. Çıtır (2016). Ticari iş-tüketici işlemi ilişkisi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20 (3), s. 50.

⁷⁹ A. Karakocalı (2008). 4822 Sayılı Kanunla Değişik 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Tüzelkişi Tacirlerin Tüketicilik Vasfı. *Güncel Hukuk Dergisi*. (6), s. 31.

mesleki olmayan amaç, şahsi ve ailevi ihtiyaçların karşılanmasıdır⁸⁰. Gerçek kişiler açısından ticari ve mesleki olmayan amacın tespiti net iken tüzel kişi tacirlerin mesleki ve ticari amaç dışında hareket edip edemeyeceği hususuna ayrıca değinmek gerekir. Mesleki ve ticari amaç irdelenirken tüzel kişi tacirler açısından TTK 19’da belirlenen ticari iş karinesine göre tüm işlemleri ticari nitelikte olacağından tüketici olma şartını yerine getiremeyecektir. Dolayısıyla gerçek kişi tacirler için öngörülen adi iş istisnası tüzel kişi tacirler açısından öngörülmediğinden tüm işlemler istisnasız ticari işlerdir.

Ticari ve mesleki işlemlerde belirleyici olan, alınan eşyanın maliyetinin geri dönmesinin mümkün olup olmadığı olup, bir ticari işletmenin satın alarak gerek ticari işlerinde gerekse özel işlerinde kullandığı bir malın, maliyeti ticari işletmenin kayıtlarına geçeceğinden ve bu suretle geri döneceğinden bu gibi işlemler tüketici işlemi sayılmaz⁸¹. Bilindiği üzere tüketici malın veya hizmetin maliyetinin geri dönüp dönmeyeceği ya da vergisel kaygılar ile hareket etmez. Amacı mal veya hizmeti özel amacı ile nihai tüketici olarak kullanmak, tüketmektir. Mal veya hizmeti dönüştürerek başka bir kazanç aracı haline getirecek eylemlerde bulunmamaktadır.

Aksi bir görüşe göre TKHK’nın ticari iş karinesinden değil ticari ve mesleki olmayan amaçtan yola çıktığı bu durumda kastedilenin nihai olarak yararlanma, kar amacı gütmeme olduğu, örneğin yönetim kurulu üyelerinin odaları için buzdolabı almalarının tüketici işlemi kabul edilebileceğidir⁸². Benzer bir görüşe göre TTK gereğince tüzel kişi tacirlerin adi iş sahasının bulunmaması ve bütün işlerinin ticari iş olarak kabul edilmesi ile TTK’ın her durumda uygulanması sağlanmak istenmekte ama bu durum tüzel kişi tacirlerin ticari ve mesleki olmayan amaçlarla işlemler yapamayacağı anlamına gelmediği bu nedenle tüketici sayılabileceğidir⁸³.

Yine benzer bir görüşte, tüzel kişilerin, tüketici sıfatına sahip olabilmek bakımından TKHK kapsamında gerçek kişilerle eşit tutulduğu, tüzel kişi tacirlerin de ticari veya mesleki amaç dışında hukuki işlemler yapabileceklerinin benimsenmesi gerektiği ve TKHK 3. madde k bendindeki düzenlemenin, TTK’ın 19. madde 2. fıkrasındaki hükmün bir istisnası olduğu da savunulmuştur⁸⁴.

⁸⁰Karakocalı, 2008, **a.g.k.**, 31.

⁸¹Aslan, 2004, **a.g.k.**, 5.

⁸²Aktürk, 2016, **a.g.k.**, 120.

⁸³Karakocalı, 2008, **a.g.k.**, 33.

⁸⁴İ. Y. Aktürk (2016). Tüzel kişi tacirin tüketici sıfatı. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20 (2), s. 126.

Diğer bir husus ise bir taraf için mesleki veya ticari amaçlar ile edinilirken diğer taraf için ticari veya mesleki amaçla hareket edilmemesi halinde tüketici sıfatının tespiti. Böyle bir durumda bir görüşe göre ticari şirket adına alınan ve fatura kesilmeyen mallar için de TKHK değil, genel hükümler uygulama alanı bulurken, karma amaçlı alınan mal veya hizmet muhasebe olarak bir bütün halinde kayda geçeceğinden, bu gibi durumlarda TKHK değil, genel hükümler uygulanacaktır⁸⁵.

Yargıtay Hukuk Genel Kurul'u tüketici kavramının temelinde kişisel ihtiyaç olduğu tacir sıfatı bulunan kişinin ticari işletmesinde kullanmak için otomobil satın almasında tüketicinin varlığından söz edilemeyeceğini benimsemiştir⁸⁶. Aksi bir görüşe göre ise niteliği ve miktarı açısından ticari ve mesleki olmayan amaçlar ile edinilen kısım ayrılabilirse bu kısım için tüketici sıfatının varlığı kabul edilmesi gerektiğini savunulmuştur⁸⁷.

Görüleceği üzere tüketici sıfatının belirlenmesinde temel olarak tüketicinin iradesine yönelmek gerekir. Bakılacak ilk husus tüketicinin malı veya hizmeti edindiği andaki amacıdır. Karma işlemlerde taraflardan biri ticari ve mesleki bir amaç gütmeksizin kendi özel ihtiyacı için kullanma ve yararlanma amacı güdüyorsa tüketici sıfatının varlığı kabul edilmelidir. Aksini kabul tüketicinin korunması hakkındaki hükümlerden tarafı mahrum edecek, durumunu ağırlaştıracak sonuçlar ortaya çıkarabilecektir. Kaldı ki bir taraf için ticari iş, diğer taraf için tüketici işlemi çatışmasının meydana geldiği hallerde, tüketicinin korunmasının emredici nitelikte olması, TKHK' nun özel ve sonraki kanun olması nedeniyle, tüketici mevzuatının uygulanması gerekir⁸⁸. Bir taraf için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler kanunda aksine bir hüküm olmadıkça diğeri için de ticari iş sayıldığından tüketici işlemi niteliğindeki işlemler açısından başka kanunlarda düzenleme olması TKHK 83. maddesi gereği tüketici mevzuatının uygulamasını engellememektedir.

2.4.TKHK İle Elektrik Piyasası Mevzuatındaki Tüketici Kavramı İlişkisi

Elektrik piyasasının hedeflediği tüketici ile TKHK' da tanımlanan tüketici kavramı arasındaki fark, özellikle korumasından yararlanılacak kanun hükümlerinin

⁸⁵Zevkliler ve Aydoğdu, 2004, **a.g.k.**, 84.

⁸⁶YHGK 2011/500 e. 2011/550 k.

⁸⁷Aktürk, 2016, **a.g.k.**, 115.

⁸⁸Ayhan ve Çağlar, 2017, **a.g.k.**, 23.

belirlenmesi açısından önemlidir. Bu nedenle her iki mevzuatta da yapılan tanımın kıyaslanması gerekmektedir.

Her iki tanımın ortak unsuru tüketicilerin gerçek veya tüzel kişi olabilecekleridir. Tanımdaki ayırım tüketicinin iradesinde ortaya çıkmaktadır. Elektrik piyasasında tüketici tanımı yapılırken TKHK’ da olduğu gibi ticari veya mesleki olmayan amaçlar ya da gerçek veya tüzel kişi şeklinde bir ayırım yapılmamış, elektrik piyasasındaki tüketici kavramı daha geniş tutulmuştur. TKHK tüketiciyi daha hangi amaçla hareket ettiği ile ilgilenirken, elektrik piyasası tüketim miktarları ile ilgilenmiştir. Elektrik piyasasındaki tüketici ayrımları tüketim esasına dayanan veya yönetmelik ile belirlenen şartlarda gerçekleşen daha çok teknik bir anlam içermektedir. Buna göre serbest ve serbest olmayan tüketici miktarında mevzuatta sayılan sınırlı sayıdaki durum dışında genel itibari ile tüketim miktarı esas alınmıştır. Belli bir limit altında kalınması halinde tedarikçisini seçme hakkı olmayan tüketici görevli tedarik şirketi ile sözleşme yapmak zorunda iken, serbest tüketiciler rekabetçi ortamdan faydalanarak tedarikçi seçme serbestisine haiz olmaktadır.

Serbest ve serbest olmayan tüketiciler incelendiğinde ticari ve mesleki amaçla hareket eden gerçek veya tüzel kişiler elektrik piyasası kapsamında “tüketici” olabileceklerdir. Ancak elektrik piyasasında tüketici kabul edilen bir gerçek ya da tüzel kişi tüketici her zaman TKHK kapsamında tüketici değildir. Örneğin sanayi serbest tüketicisi olarak ikili anlaşmalar ile enerji tedarik ettiğinde, mesleki ve ticari amaçla hareket ettiğinden TKHK koruması kapsamında tüketici sayılmaz⁸⁹. Bu nedenle TKHK korumasından yararlanması söz konusu değildir. Bununla birlikte serbest tüketici olsun veya olmasın evi için aldığı elektriği itibariyle tüketici ticari veya mesleki bir amaç gütmeyeceğinden TKHK kapsamında tüketici sayılır.

Sonuç olarak elektrik piyasasındaki her tüketici TKHK kapsamında tüketici değildir. Bunun için aboneler elektrik piyasası kapsamında tüketici sayılsa dahi TKHK kapsamına girip girmediği abonelik türüne, kullanım amacına ve tarafların sıfatına göre değerlendirilmelidir. Yargıtay da tüketici ayrımı yaparken tarafların abonelik gruplarını incelemiş, mesleki veya ticari amaç güdümlü güdülmendiğinden hareketle TKHK kapsamına girip girmediğini değerlendirmiştir. Örneğin bir kararında kurumun hizmet binaları için düzenlediği abonelik sözleşmesi nedeniyle abonelik gurubunun resmi daire

⁸⁹Yavuz, 2011, **a.g.k.**, 150.

olarak belirtilmesi karşısında davacının TKHK kapsamında, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi olmadığını belirtmiş ve uyuşmazlığın genel mahkemelerin görevi içinde olduğunu belirtmiştir⁹⁰. Hem yararlanılacak kanun kapsamı hem de görevli mahkemenin belirlenmesi açısından tüketicinin tanımı önem taşımaktadır.

Başka bir kararında Yargıtay, üniversitenin hastanesi için akdettiği abonelik sözleşmesi nedeniyle düzenlenen faturalarda abonelik tipinin hayır kurumu olarak belirtildiği, bu nedenle davacının TKHK kapsamında ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi olmadığı, uyuşmazlık tarafının tüketici tanımına uymadığını belirtmiştir⁹¹.

Elektrik piyasasında tüketiciye yönelik EPK ve EPTHY’ de düzenlemeler yapılmış olup, bu düzenlemeler ile tüketiciye yönelik daraltıcı bir düzenleme yapılması mümkün değildir⁹².

Yargıtay uygulamaları

Tüketici işlemi, abone kavramı ve abonelik sözleşmeleri açısından değerlendirme yapabilmek için aynı zamanda Yargıtay’ın somut uygulamalarına da değinmek gerekmektedir. Buna göre Yargıtay tüketici işleminin kabulü için, taraflar arasında mal ve hizmet satışına ilişkin bir hukuki işlemin olması gerektiğini, davalı ile dağıtım şirketi arasında abonelik sözleşmesinin bulunmadığını belirterek, davaya konu meskende davalının, idareye kayıtlı olmayan sayaçtan kaçak elektrik kullandığı anlaşıldığından, tarafın TKHK kapsamında tüketici olmadığını belirtmiştir⁹³.

Abonenin esnaf olduğu, kaçak ve abonesiz elektrik kullanımına ilişkin borçlu olunmadığının tespiti davasında Yargıtay, davanın mutlak ticari dava olmadığı, talep edenin tacir sıfatının bulunmadığı, davacının gerçek kişi ve davalının dağıtım şirketi olduğu gerekçeleriyle mutlak ticari dava niteliğinde bulunmayan uyuşmazlığın asliye hukuk mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerektiğine hükmetmiştir⁹⁴.

Yargıtay, davacı ile davalı arasında abonelik sözleşmesinin bulunmadığı, davalının tacir ve işin ticarethanesi ile ilgili olmasına rağmen davacının tacir sıfatının

⁹⁰Y. 20. HD. 11.11.2016 T., 2016/10810 E., 2016/10493 K

⁹¹Y. 3. HD. 11.11.2015 T., 2015/16400 E., 2015/17792 K

⁹²Aslan vd., 2007, **a.g.k.**, 368.

⁹³Y. 3. HD. 26.11.2015 T., 2015/16941 E., 2015/19066 K

⁹⁴Y. 20. HD. 25.9.2017 T., 2017/8300 E., 2017/6826 K

bulunmadığı, davaya konu meskende davalının, idareye kayıtlı olmayan sayaçtan kaçak elektrik kullandığı anlaşıldığından, davanın ticari dava tanımına uymadığından bahisle uyuşmazlığın çözümünün genel mahkemelerin görevi içinde olduğunu belirtmiştir⁹⁵.

Benzer nitelikli başka bir kararında Yargıtay, taraflar arasında işyeri abonelik sözleşmesinin bulunmadığı, kaçak elektrik bedeli tahakkuk ettirilen yerin ticarethane olduğu, davacının tüketici sıfatı bulunmadığı gerekçeleriyle taraflar arasındaki ilişkinin TKHK ve TTK kapsamında olmadığını belirtmiştir⁹⁶.

Davalı elektrik dağıtım şirketi ve davacının tacir olduğu elektrik aboneliğinin, ticari ve mesleki faaliyet için yapıldığı ve uyuşmazlığın Asliye Ticaret Mahkemesinde görülüp çözümlenmesi gerektiği belirtilmiştir⁹⁷.

Görüleceği üzere Yargıtay taraflar arasındaki abonelik sözleşmesine, abonelik türünün niteliğine, abonenin tüketici sıfatına haiz olup olmadığına göre değerlendirme yaparak görevli mahkemeyi tespit yoluna gitmektedir.

2. Elektrik Piyasası Kapsamında Tüketicie Yönelik Başlıca Sözleşmeler

Genel anlamda tüketici sözleşmeleri eşit olmayan taraflar arasında yapılan, taraflardan birinin müteşebbis, diğerinin alıcı ya da hizmetten yararlanan tüketici olduğu, özel ihtiyaçlara yönelen sözleşmelerdir⁹⁸. Dağıtım ve birbiriyle bağlantılı olmayan eşitler arası ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları tüketiciler için yeterli bir koruma sağlayamamaktadır⁹⁹.

TKHK kapsamındaki tüketici tanımı gereği, bu sözleşmeler özel amaçlara yönelmekte olup, ticari ve mesleki amaçlara yönelmezler. Bir sözleşmenin TKHK kapsamında maddi anlamda uygulanabilmesi için tüketici sözleşmesi niteliğinde olması ve tüketiciyi koruyan düzenlemelerde bu düzenlemelerin somut tüketici sözleşmesine uygulanmasına engel teşkil eden bir hüküm içermemesi gerekir¹⁰⁰. Genel olarak tüketici sözleşmeleri böyle olmakla birlikte konu itibarıyla elektrik piyasasında yer alan

⁹⁵Y. 3. HD. 17.11.2016 T., 2016/16102 E., 2016/12882 K

⁹⁶Y. 20. HD. 20.3.2017 T., 2017/5011 E. 2017/2185 K

⁹⁷Y. 20. HD. 04.11.2015 T., 2015/8964 E., 2015/10547 K

⁹⁸H. S. Ozanoğlu (2001). Tüketici sözleşmeleri kavramı (tüketicinin korunması hakkında kanunun maddi anlamda uygulanma alanı). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20 (1), s. 60.

⁹⁹L. Sirmen (2013). Tüketici Hukuku'nun amacı ve özellikleri. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan, 3 (Özel Sayı), s. 2465.

¹⁰⁰H. S. Ozanoğlu (2000). Yargıtay uygulamasında TKHK'nın uygulanma alanı bakımından isimsiz sözleşmeler. *Ankara Barosu Dergisi*, (3), s. 54.

görünümüne değinmek gerekmiştir. Bu noktada özellikle TKHK’ da düzenlenen abonelik sözleşmeleri ile elektrik piyasasındaki abonelik kapsamının değerlendirilmesi gerekmiştir.

2.1. Abone Kavramı Ve Abonelik Sözleşmeleri

TKHK’ da abonenin özel bir tanımı yapılmamış olup, Kanun’un 52. maddesi’nde abonelik sözleşmesi, tüketicinin, belirli bir mal veya hizmeti sürekli veya düzenli aralıklarla edinmesini sağlayan sözleşmeler olarak tanımlanmıştır. Elektrik mevzuatında ise abonenin tanımı yapılmıştır. Mülga 28994 sayılı EPTHY’nin 4. maddesi a bendinde yapılan tanıma göre elektrik piyasasında abone, perakende satış sözleşmesi ile elektrik enerjisi ve/veya kapasite alan gerçek veya tüzel kişidir. Aynı maddenin devamında tanımlanan abone grubu¹⁰¹ ise aynı tarife grubuna tabi gerçek ve tüzel kişileri ifade etmektedir. Ancak 30.05.2018 tarihli 30436 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren EPTHY’ de abone tanımı kullanılmamıştır. TKHK’ da elektrik abonelerinin korumasından yararlanabileceği abonelik sözleşmelerine ilişkin 52. madde düzenlemesi yer almakta olup, sözleşme genellikle tekel durumunda olan bir satıcı ya da sağlayıcı ile akdedilir. Uygulamada en önemli sorun fatura bedellerine ilişkindir¹⁰².

Abonelik sözleşmelerinde önemli olan muamele iradesi olup abone kavramını tüketici kavramını kapsayan bir üst kavram kabul etmek ve aboneleri, tüketici olan abone ile tüketici olmayan abone olarak ikiye ayırmak gerekir¹⁰³. TKHK gereği bir sözleşmenin abonelik sözleşmesi sayılabilmesi için mal veya hizmet talep edenin bu talebini meslekî ve/veya ticarî olmayan ihtiyaçlarının karşılanması için yapması zorunlu olmamakla birlikte, bu zorunluluk mal ve/veya hizmet talep edenin TKHK’ un korumasından yararlanması için gerekli olmaktadır¹⁰⁴. Enerji sağlayan sözleşmeler iltihaki olmasıyla birlikte aynı zamanda abonelik sözleşmesi niteliği taşır¹⁰⁵. Abonelik sözleşmeleri taraflardan birinin tüketici olduğu, mal ve hizmet arzını konu edinen sözleşmelerdir¹⁰⁶.

¹⁰¹Kanun koyucu mevzuatta dört temel abone grubuna yer vermiştir. Ancak abone grupları sınırlı sayıda olmayıp Kurul tarafından tüketici özelliklerine göre çeşitli abone grupları belirlenebilir.

¹⁰²Karakocalı ve Kurşun, 2015, **a.g.k.**, 191.

¹⁰³G. Koca (2004). *Tüketicinin korunması açısından abonelik sözleşmeleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 22.

¹⁰⁴Koca, 2004, **a.g.k.**, 31.

¹⁰⁵H. Ayrancı (2010). *Enerji sözleşmeleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 209.

¹⁰⁶Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 211.

Elektrik piyasasında abone kavramı perakende satış sözleşmesi tarafı olan tüketiciyi kapsamaktadır. Bu nedenle elektrik mevzuatındaki hukuki korumalardan yararlanan bir abonenin aynı zamanda TKHK kapsamındaki korumalardan yararlanabilmesi için TKHK gereği tüketici sayılması gerekmektedir. Bununla birlikte EPTHY 19. maddesi 6. fıkrası uyarınca elektrik enerjisi hizmeti alan tüketicilerin hakları ve zararlarının tazmini konusunda, TKHK hükümleri ile diğer ilgili mevzuat hükümleri uygulanır. Yönetmeliğin genel göndermesi ile elektrik piyasasında tüketici ancak TKHK kapsamında tüketici olmayan aboneler TKHK korumasından yararlanamasa da diğer kanunlarda yer alan genel hükümlerden yararlanabilecektir.

2.2. Elektrik Piyasasında Abonelik Türleri

Abonelik türleri tüketicilerin kullanım amaçlarına ve alışkanlıklarına göre farklı tarife ve çarpanların uygulandığı gruplardır. Tüketici gruplarının kullanım alışkanlıkları, tüketim yoğunlukları saatlerine kadar farklılık gösterebilir. Bir mesken tüketicisinin sanayi abonesi kadar fazla elektrik tüketemeyeceği, aynı şekilde bir ticarethane tüketicisinin mesken abonesi ile bir tutulamayacağı aşikârdır. Bu durum farklı abonelik gruplarının ve uygulamaların oluşmasına sebep olmuştur.

Abone grupları 22.08.2015 tarihli 29453 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği’ne¹⁰⁷ (EPTY) ve 01.09.2006 tarihli Resmi Gazete ’de yayımlanan 875 sayılı 24.8.2006 tarihli kurul kararı ile 20 Dağıtım Şirketi İçin Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul Ve Esaslar ile abone gurubu tespiti ve tarife uygulamaları ayrıntılı olarak belirlenmiştir.¹⁰⁸ EPTY’ nin 23. maddesinin 1. fıkrasında tarife önerilerinde yer alan tüketici grupları temel olarak mesken, sanayi, ticarethane, tarımsal sulama ve aydınlatma gruplarından oluştuğunu belirtmiştir. Ancak bu gruplar sınırlı olamamakla birlikte, tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişiler tarafından yeni tüketici grupları önerilebilir veya Kurul tarafından yeni tüketici grupları belirlenebilir¹⁰⁹. Usul ve esaslarda belirlendiği üzere diğer ana ve alt

¹⁰⁷22.08.2015 tarihli 29453 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁰⁸Yönetmelikte tüketici grubu ifadesinin yer aldığı, 4. madde II. bendinde tüketici grubunun, benzer özelliklere sahip olmaları sebebiyle bir grup olarak dikkate alınan tüketiciler olduğu belirtilmiştir.

¹⁰⁹EPTHY’ de tüketici grubu ifadesi yer almakla birlikte, abone gruplarının ayrıntılı yer aldığı 31.12.2015 tarihli ve 29579 sayılı R.G.’ de yayımlanarak yürürlüğe giren Dağıtım Lisansı Sahibi Tüzel Kişiler Ve Görevli Tedarik Şirketlerinin Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul Ve Esaslar Yönetmeliği’nde de abone grupları yer almaktadır.

abone grubu hayır kurumları, dernekler, Çocuk Esirgeme Kurumu gibi çeşitli kurumlar belirlenerek sayılmıştır.

Bir sözleşmenin abonelik sözleşmesi olabilmesi için her zaman diğer tarafın tüketici olması gerekmez¹¹⁰. Abone grupları incelendiğinde elektrik piyasası mevzuatının kullanıcının amacına göre ayırım yaptığı görülmektedir. Aynı zamanda abonelik gurupları incelendiğinde elektrik piyasası mevzuatının tüketici grubu olarak belirlediği kullanıcıların her zaman TKHK kapsamına girmediği anlaşılmaktadır.

2.2.1. Mesken aboneliği

Mesken grubundaki abone sayısı yüksek olmakla birlikte günlük tüketim ihtiyacını karşıladığından küçük tüketimler söz konusudur. Tüketime günlük ve zorunlu ihtiyaç olması nedeniyle de tüketimlerinde istikrar bulunmaktadır. Bu durum tedarikçiler için devamlı müşteri gibi algı yaratmakta ve faturalarda yüksek tahsilat oranı bulunmaktadır. EPTY 4. maddenin 1 numaralı fıkrasında mesken, “müstakil binalar, apartmanlar ve apartmanlar içindeki bağımsız bölümler, konut kooperatifleri ve konut siteleri” olarak belirlenmiştir. Abone sayısının da fazla olan ve tüketicilerin kendi iç elektrik ihtiyaçları için evlerinde kullandıkları abone grubu mesken olduğundan serbest tüketici sayısı açısından da limit gereği avantajlı konumda bulunmamaktadır. Kaldı ki tüketiciler için alışkanlık haline gelen bir düzeni değiştirmek ve güvenmek de ticarethane ve sanayi abonelerine göre daha zor olacaktır.

Tedarikçiler açısından da mesken abonelerine yönelik pazarlama faaliyetlerinin yürütülmesi diğer abone gruplarına göre daha ağır olacaktır. Bu durumda güvenli bir liman olan mesken aboneleri aynı zamanda ikna ve pazarlama maliyetleri gibi nedenlerle cazip gelmeyebilecektir. Mesken abonesi serbest tüketici limitinin azaltılmasıyla bu hakkı kazanmakta ise de ikili anlaşma akdetmede bilinçsiz ve aydınlatılmaya muhtaçtır. Yine elektrik piyasası gereği tüketici olan mesken abonelerinin elektriği kullanım amacı özel ihtiyaç kapsamında değerlendirildiğinden TKHK kapsamında da tüketici oldukları açıktır.

2.2.2. Ticarethane aboneliği

¹¹⁰Karakocalı ve Kurşun, 2015, **a.g.k.**, 193.

EPTY 7. maddesinin 1. fıkrasında ticarethane abonelik grubu yönetmelikte tanımlanan diğer ana ve alt abone grupları kapsamına girmeyen tüm tüketicileri ticarethane abone grubu kapsamına almaktadır. 20 Dağıtım Şirketi İçin Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul Ve Esaslar’ da¹¹¹ belirlendiği üzere ticarethane abonelik grubu ana abone grubu olup, usul ve esaslarda tanımlanan diğer ana ve alt abone grupları kapsamına girmeyen her türlü tesis ve işletmeler, kamu idareleri (resmi daireler), kamu kurum ve kuruluşları, şantiyeler, geçici ve gezici tesisler bu abone grubu kapsamındadır. Bu kapsamda ticarethane abone grubunun ana grup olarak diğer abone grupları kapsamına girmeyen her türlü abonelik ticarethane abonelik grubu olarak belirlenmiştir.

Ticarethane gurubu mesken grubu karşısında daha fazla elektrik tüketen dolayısıyla tüketim miktarı itibariye serbest tüketici olma hakkına haiz olan gruptur. Ticarethane grubunda yine yapıla işin ticari veya mesleki bir faaliyet yürüten müşterilere ait olduğundan elektrik faturaları maliyet girdisi olarak görülmektedir. Tüketim miktarının artmasına bağlı olarak bu durum sanayi grubunda olduğu gibi tedarikçisini seçerek ikili anlaşma yapma bilinci yüksek olacaktır. Ancak her durumda tüketim miktarı düşük olan ve daha küçük işletmelerde (esnaf, bakkal vb. gibi) abonelerde bilincin yine yüksek olamadığı kabul edilmelidir. Elektrik piyasası kapsamında tüketici kabul edilen ticarethane grubunda bulunan abonelerin TKHK’ dan yararlanıp yararlanamayacakları TKHK kapsamında tüketici sayılıp sayılmayacaklarına bağlıdır.

2.2.3. Sanayi aboneliği

EPTY 3. maddesinin 1 numaralı fıkrasında sanayi abone grubu, “6948 sayılı Sanayi Sicili Kanununda tanımı yapılan ve ilgili resmi kuruluşça onaylı sanayi sicil belgesini ibraz eden sanayi işletmeleri bu abone grubu” olarak belirlenmiştir. Sanayi grubu aboneleri genel anlamda kar amacı güden ve ticari faaliyet yürüten tüzel kişilerdir. Sanayi grubu abone sayısı daha az olmakla birlikte tüketim miktarı en yüksek gruplardan biridir. Kaldı ki elektrik maliyetleri ticari faaliyetleri doğrultusunda ciddi bir maliyet unsuru yaratmaktadır. Tüketim miktarlarının yüksek olması faturalarına da

¹¹¹01.09.2006 tarihli Resmi Gazete ’de yayımlanan 875 sayılı 24.8.2006 tarihli kurul kararı.

doğru orantılı yansımakla birlikte serbest piyasada tedarikçilerini seçme hakkını kullanmaları itibariyle daha bilinçlidir.

2.2.4. Tarımsal sulama aboneliği

EPTY 5. madde 1 numaralı fıkrasına göre, tarıma dayalı arazilerin sulanmasını sağlamak amacıyla; ana faaliyeti tarımsal üretim olan gerçek veya tüzel kişilerce kurulmuş sulama kooperatifleri, pompaj tesisleri ile münferit olarak tesis edilmiş tarımsal sulama elektrik tesisleri bu abone grubu kapsamındadır. Mesleki faaliyet gerektirdiğinden TKHK kapsamında tüketici değildir. Zira Yargıtay da emsal kararlarında tarımsal sulama abonelerinin tüketici sıfatı bulunmadığı, bu nedenle uyuşmazlığın çözümünün Tüketici Mahkemelerinin görevi içerisinde olmadığını belirtmiştir¹¹².

2.2.5. Aydınlatma aboneliği

27.07.2013 tarihli ve 28720 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren Genel Aydınlatma Yönetmeliği gereğince enerji giderleri, genel aydınlatma kapsamında ödenen aydınlatmalar, bu alt abone grubu kapsamındadır. EPTY 6. Maddesi kapsamında aydınlatma, alt abone grubu kapsamındaki enerji, ilgili dağıtım şirketi tarafından temin edilir ve tahakkuk ile tahsilat işlemleri Genel Aydınlatma Yönetmeliği kapsamında gerçekleştirilir.

2.3. Abonelik Sözleşmelerinin Elektrik Piyasasındaki Yeri

Abonelik sözleşmelerinde satıcı/sağlayıcı ile tüketici arasında bir sözleşme olması, satılan şeyin dönemsel veya sürekli olarak temin edilmesinin kararlaştırılması ve abone tarafından peşin veya dönemsel olarak bedelin ödenmesi gerekmektedir¹¹³.

Elektrik piyasasında abone kavramının sıkça kullanılması nedeniyle TKHK kapsamında abonelik sözleşmeleri ile elektrik piyasasında tüketicinin taraf olduğu sözleşmeleri ayrı ayrı değerlendirmek gerekmiştir. Bütün abonelik sözleşmeleri tüketici sözleşmesi özelliklerini taşımayabileceğinden her abone olan gerçek ya da tüzel kişi

¹¹²Y. 3. HD. 23.5.2016 T., 2015/10581 E., 2016/7882 K

¹¹³Koca, 2004, **a.g.k.**, 29.

tüketici değildir¹¹⁴. Elektrik piyasasında abonelik sözleşmeleri ile lisans sahibi tüzel kişinin üstlendiği borç, abonenin enerji ihtiyacının karşılanmasıdır¹¹⁵.

Tüketici belirli bir hizmet veya malı, süreklilik arz edecek şekilde satın alıyorsa, bu sözleşmeler TKHK kapsamında abonelik sözleşmeleridir¹¹⁶. İltihaki nitelikteki abonelik sözleşmelerinde tüketici genellikle toptan veya peşin bir ödeme yapmaksızın, bir kısmında depozit bir ödeme yaparak mal veya hizmeti kullandıkça, kullandığı miktar kadar ödeme yapar, sözleşme konusu zorunlu ihtiyaç malları ve hizmetler olup, bu sözleşmelerde bedel genellikle kamu makamları tarafından belirlenmekte ya da kamusal müdahale olanağı olmaktadır¹¹⁷. Bu sözleşmeler tipik birer tüketici işlemi olduğundan TKHK'un emredici hükümleri genel hükümlere öncelikli olarak uygulanır¹¹⁸. Yargıtay yerleşik uygulamasında öncelikle kullanıcılar ile lisans sahibi tüzel kişi arasındaki sözleşme ile abonelik ilişkisinin kurulup kurulmadığını değerlendirmekte ve daha sonra tarafların sıfatlarına göre uyuşmazlıkta görevli mahkemenin belirlenmesi yoluna gitmektedir.

Yargıtay ticarethanede abonesiz ve kaçak elektrik kullanımına ilişkin kaçak elektrik bedelini ödememesi nedeniyle yapılan icra takibine yönelik itiraz davasında, işyerinde abonesiz kaçak elektrik kullandığından tüketici sıfatı bulunmadığını, bu durumda davalı, TKHK tanımı yapılan tüketici kapsamında olmadığından uyuşmazlığın, haksız fiil hükümlerine göre Asliye Hukuk Mahkemesi'nde sonuçlandırılması gerekmektedir şeklinde karar vermiştir¹¹⁹.

TKHK' da tanımlanan abonelik sözleşmeleri ile elektrik piyasasındaki sözleşmeler değerlendirilirken sözleşmelerin fesih şartlarına da değinmek gerekir. TKHK kapsamında tüketiciler taraf oldukları her türlü abonelik sözleşmesine tek taraflı son verebilir¹²⁰. TKHK kapsamına giren abonelik sözleşmelerinde tüketici, belirsiz süreli veya süresi bir yıldan daha uzun olan belirli süreli abonelik sözleşmesini herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin istediği zaman feshetme hakkına

¹¹⁴Koca, 2004, **a.g.k.**, 27.

¹¹⁵Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 146.

¹¹⁶Aslan, 2004, **a.g.k.**, 470.

¹¹⁷Aslan, 2004, **a.g.k.**, 471.

¹¹⁸Aslan, 2004, **a.g.k.**, 472.

¹¹⁹Y. 20. HD. 13.10.2016 T., 2016/9180 E., 2016/8925 K. Benzer bir kararında abonelik sözleşmesi kurulması talebi ile açılan davada, henüz taraflar arasında kurulmuş bir abonelik sözleşmesi bulunmaması sebebiyle ortada bir tüketici işlemi bulunmadığından hem de mesken niteliğindeki taşınmazını iş yeri olarak kiraya veren talep edenin tüketici niteliğini taşımadığına karar vermiştir. (Y. 20. HD. 11.11.2016 T., 2016/10810 E., 2016/10493 K)

¹²⁰Deryal, 2004, **a.g.k.**, 95.

sahiptir¹²¹. TKHK’ da süresi bir yıldan az olan belirli süreli abonelik sözleşmesinde satıcı veya sağlayıcı tarafından sözleşme koşullarında değişiklik yapılması hâlinde de tüketici sözleşmeyi feshedebileceği belirtilmiştir¹²².

Ancak burada değinilmesi gereken husus ikili anlaşmalar haricinde tüketici sözleşmelerinin standart tip ve mevzuat ya da EPDK’nın idari işlemleri ile belirlendiği ve değiştirildiğinin göz önüne alınması gerektiğidir. Elektrik niteliği gereği sürekli, kaliteli ve kesintisiz hizmet sunma yükümlülüğü gerektirmektedir. Somut ifade ile sözleşmenin haksız olarak sona erdirilmesi elektriğin kesilmesi anlamına geleceğinden lisans sahibi tüzel kişilerin öncelikle elektrik piyasası mevzuatına bağlı işlem yürütmeleri gerekmektedir. Aksi kanaatte tüketici için elektrik kesintisi telafisi güç sonuçlar doğurabilecektir. Bu nedenle lisans sahibi tüzel kişiler elektrik mevzuatında öngörülen haller dışında elektrik kesintisi uygulaması keyfi ve haksız olacaktır.

2.4. Elektrik Piyasasında Tüketicinin Taraf Olduğu Sözleşmeler

2.4.1. Genel özellikleri

Tüketicinin hizmet temini için akdettiği sözleşmelerin, elektrik piyasasında kendine özgü yapısı nedeniyle bir takım belirleyici özellikleri bulunmaktadır. Bu nedenle sözleşme türlerinden önce, elektrik piyasasına hâkim sözleşmelerin genel özellikleri belirlenmiştir. Buna göre elektriğin hukuki niteliği, kamu hizmeti ve evrensel hizmet kavramı, sözleşme yapma zorunluluğu, genel işlem koşulları ve haksız şartlar, iltihaki sözleşme kavramı ve idarenin sözleşmelere etkisi göz önüne alınması gereken ana konulardır.

Tanım yapmak gerekirse sözleşme tarafların hukuki sonuca yönelik karşılıklı ve birbirlerine uygun irade beyanı ile meydana gelen hukuki ilişkidir¹²³. Elektrik piyasası faaliyetlerinin çeşitli ve birbirinden ayırıcı özellikleri olması nedeniyle de çeşitli sözleşmeler ortaya çıkmıştır.

¹²¹TKHK madde 52/4. Madde devamında satıcı veya sağlayıcı, tüketicinin aboneliğe son verme isteğini yönetmelikle belirlenen süreler içinde yerine getirmesi gerektiği, aboneliğin belirlenen süreler içinde sona erdirilmediği durumlarda, bu sürelerin bitiminden itibaren mal veya hizmetten yararlanılmış olsa dahi, tüketiciden herhangi bir bedel talep edilemeyeceğini belirtmiştir. Buna göre satıcı veya sağlayıcı, fesih bildiriminin hüküm ifade etmesinden itibaren on beş gün içinde tüketici tarafından ödenmiş olan ücretin geri kalan kısmını kesinti yapmaksızın iade etmekle yükümlüdür.

¹²²TKHK madde 52/4.

¹²³M. A. Kılıçoğlu (2015). *Borçlar hukuku genel hükümler*. (19. Basım), Ankara: Turhan Kitabevi, s. 54.

Uygulamada en çok karşılaşılan ve tüketiciyi doğrudan ilgilendiren başlıca elektrik sağlama amaçlı sözleşmeler; perakende satış sözleşmesi, ikili anlaşmalar ve son kaynak tedarik sözleşmeleridir. Bununla birlikte elektrik sağlama amaçlı sözleşmeler bunlarla sınırlı olmayıp, dengeleme ve uzlaştırma mekanizması ve piyasaya katılım anlaşmaları, yan hizmet anlaşmaları, her şey dâhil tam tedarik sözleşmesi, sabit miktarlı tedarik sözleşmesi, ekolojik ürünlere dayalı ikili anlaşmalar, sözleşme türleri de akdedilebilir¹²⁴.

Elektrik piyasasına hâkim sözleşmeler satım sözleşmesine göre bir takım farklılıklar içermektedir¹²⁵. Elektrik her ne kadar mal olsa da enerji nakli hizmet olduğundan enerjiyi mal olarak kabul eden satım sözleşmesi ile enerji naklini hizmet olarak gören bağlantı sözleşmeleri birbirinden ayrıdır¹²⁶. Ancak enerji tedarik sözleşmelerine, satım sözleşmesi hükümleri uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanır¹²⁷.

Tüketicie yönelik elektrik sağlama sözleşmeleri genel anlamda satış lisansına sahip tüzel kişi ile tüketici arasında akdedilmektedir. Satış sözleşmesinin konusu, elektriğin tüketimi veya kullanımı, bunun karşılığında tüketicinin ise bedel ödemesidir¹²⁸. Aynı zamanda elektrik tedarik sözleşmeleri sürekli borç ilişkisi doğurmaktadır¹²⁹. Buna göre, sürekli edimlerde borç ilişkisi devam ettiği sürece edim yükümlülüğü devam etmektedir¹³⁰.

Değinmek gerekir ki tedarik sözleşmelerinde edim miktarı sözleşmenin başlangıcında belli olmayıp, geçen süreye göre artmakta olup, edimin miktarı abonenin ihtiyacı çerçevesinde belirlenir ve artış gösterir¹³¹. Elektrik piyasasında lisans sahibi tüzel kişiler EPDK'nın gözetim ve denetimi altında bir taraftan Kanun ve mevzuat hükümlerine tabi iken, piyasa katılımcıları ve bunların tüketiciler ile olan hukuki ilişkileri özel hukuka tabidir¹³². Bununla birlikte sözleşmenin geçersiz olması veya sözleşme olmaksızın elektrik tüketimi halinde de sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanabileceği öngörülmüştür¹³³.

¹²⁴Yavuz, 2011, **a.g.k.**, 180.

¹²⁵Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 146 vd.

¹²⁶Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 148.

¹²⁷Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 149.

¹²⁸Yavuz, 2011, **a.g.k.**, 105.

¹²⁹Yavuz, 2011, **a.g.k.**, 109.

¹³⁰Kılıçoğlu, 2015, **a.g.k.**, 7.

¹³¹G. Doğan (2014). Sürekli borç ilişkilerinde borçlunun temerrüdü. *Ankara Barosu Dergisi*, (4), s. 393.

¹³²Yavuz, 2011, **a.g.k.**, 111.

¹³³Yavuz, 2011, **a.g.k.**, 103.

2.4.2. Elektriğin hukuki niteliği

Günümüz teknolojisi ile elektrik enerjisinin depolanması mümkün olmamakla birlikte, elektrik üretimi ve tüketiminin gerçek zamanda birbirine eşit olması ve voltaj gibi teknik parametrelerin de sistem içinde dengelenmesi gerekmektedir¹³⁴. Elektriğin kendine özgü bu durumu onu diğer mal ve hizmetlere ilişkin olan sözleşmelerden çeşitli yönlerden ayırmaktadır. Bu nedenle elektriğin hukuki niteliğinin tespiti tüketicilerin hangi kanun kapsamında uyuşmazlıkların çözüleceğinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na¹³⁵ (TMK) göre taşınır mülkiyetin konusu, nitelikleri itibariyle taşınabilen maddî şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerdir¹³⁶. Doğal güç kavramına elektrik enerjisi de girmektedir¹³⁷. Bu kapsamda elektrik akımı ve tesisatı taşınır mal sayılmaktadır¹³⁸. Bununla birlikte elektrik enerjisi, temel kamusal hizmet olarak nihai mal, şirketler için stratejik girdi konumunda olarak bir ara maldır.¹³⁹ Elektriğin ayıplı sağlanması halinde mal gibi onarımı mümkün değildir, yeniden sağlanması da her zaman çözüm üretmeyeceğinden doğrudan zararın tazmini gündeme gelecektir¹⁴⁰.

TKHK'da elektriğin mal mı veya hizmet mi olduğu konusunda herhangi bir tanım yapılmamıştır. Ancak 3. maddenin h bendinde mal, alışverişe konu olan; taşınır eşya, konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallar ile elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri her türlü gayri maddi mallar olarak tanımlanmıştır¹⁴¹. Aynı zamanda TKHK kapsamındaki tüketiciler TKHK 83. madde gereği tüketici mevzuatında bulunmayan hâllerde genel hükümlerin korunması altındadır. Buna göre kısa ifade edilebilir ki elektrik nakli hizmet, kendisi ise maldır¹⁴².

¹³⁴B. Kent (2012). *Türk ve Alman Hukukunda elektrik piyasasının düzenlenmesi ve düzenleyici kurumları*. Ankara: Adalet Yayınevi, s. 12.

¹³⁵08.12.2001 tarihli 24607 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹³⁶TMK madde 762.

¹³⁷M. K. Oğuzman vd., (2009). *Eşya hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 7.

¹³⁸Zevkliler ve Aydoğdu, 2004, **a.g.k.**, 92.

¹³⁹Akçollu, 2003, **a.g.k.**, 1.

¹⁴⁰Aslan vd., 2007, **a.g.k.**, 298.

¹⁴¹TKHK madde 3/h.

¹⁴²Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 145.

Bu kapsamda elektrik mal olarak kabul edilmekle birlikte, elektriğin iletim ve dağıtım hatları vasıtasıyla taşınması işlemi ücret karşılığı yerine getirilen bir hizmettir¹⁴³.

2.4.3. Kamu ve evrensel hizmet özelliği

Kamu hizmetinin devlet eliyle yürütülmesi esas olup, ekonomik şartlar gereği özelleştirmenin yaygınlaşması üzerine devletin doğrudan yerine getirdiği kamu hizmetlerinin gördürülmesinin özelleştirilmesi ve imtiyaz sözleşmeleri gündeme gelmiştir¹⁴⁴. Elektrik piyasasının rekabete açılması ile birlikte tüm faaliyetleri tekel ve bütünsel yapıda sürdüren devlet ekonomik gereklilikler ile özelleştirme sürecine başlamıştır. Bu kapsamda üretim, iletim, dağıtım ve satış faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliği ve evrensel hizmet anlayışı ile birlikte değerlendirmek gerekmiştir.

Kamu hizmeti Anayasa'nın (AY) çeşitli maddelerinde yer almasına karşın kavram olarak tanımlanmamıştır. Bu nedenle kamu hizmeti kavramına içtihatlar ve doktrinde tanım yapıldığı görülmektedir. Kamu hizmeti, kamu tüzel kişisi veya onun denetimi altında bir özel kişi tarafından yürütülen kamu amacına yönelik faaliyetlerdir¹⁴⁵. Bir faaliyetin kamu tüzel kişileri veya denetimi altındaki özel hukuk tüzel kişileri tarafından yürütülmesi toplumsal gereksinimleri karşılamaya yönelik olsa dahi kamu hizmeti olarak nitelendirilemez¹⁴⁶. Bunun için bir faaliyetin kamu hizmeti sayılabilmesi için kanun koyucunun iradesine bakmak gerekir¹⁴⁷. İlgili kanunlarda yürütülen faaliyetin kamu hizmeti olduğu açık değil ise, faaliyetin yürütülmesi için kamulaştırma, ceza kesme, tekel kurma, sözleşmelerde özel hukuku aşan kayıt ve şartlar bulundurma gibi ölçütler ile kamu hizmeti olup olmadığı tespit edilebilir¹⁴⁸. Yine kamu hizmetinde karlılık gözetilmemekte olup yapılan harcamalar, gereken durumlarda vergi, resim, harç ya da bedel olarak kanunlarla tüm topluma yükletilebilmektedir¹⁴⁹.

AYM kamu hizmetini, devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri tarafından ya da bunların gözetim ve denetimleri altında, genel ve ortak gereksinimleri karşılamak,

¹⁴³Ö. D. Işıksungur (2011). Elektriğin hukuki niteliği. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15 (3), s. 262.

¹⁴⁴İ. Baytan (2009). *Özelleştirme Hukuku ve Uygulamaları*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 255.

¹⁴⁵K. Gözler (2010). *İdare hukuku dersleri*. (10. Baskı), Bursa: Ekin Yayın Evi, s. 528.

¹⁴⁶T. Yıldırım vd. (2012). *İdare hukuku*. (4. Baskı), İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 639.

¹⁴⁷M. Günday (2011). *İdare hukuku*. (10. Baskı), Ankara: İmaj Yayınevi, s. 332.

¹⁴⁸Günday, 2011, **a.g.k.**, 332.

¹⁴⁹İ. Giritli, P. Bilgen ve T. Akgüner (2008). *İdare hukuku*. (3. Basım), İstanbul: Der Yayınları, s. 960-961.

kamu yararı ya da çıkarını sağlamak için yapılan ve topluma sunulan sürekli ve düzenli etkinlikler olarak tanımlamıştır¹⁵⁰. Kararın devamında, düzenliliğin ve sürekliliğin kamu hizmetinin önemli öğeleri olduğu ve bunların yokluğunun toplum yaşamını altüst edeceği belirtilmiştir.

Kanun koyucunun EPDK'yı kurması ve geniş yetkiler vermesi ve elektrik piyasasından doğan faaliyetleri yürütebilmek için lisans zorunluluğu getirmesi bu faaliyetleri kamu hizmeti olarak gördüğünü göstermektedir¹⁵¹. Ancak 4628 sayılı EPK'nın yürürlüğe girmesi ile elektrik hizmetinin nitelik ve hukuki niteliğinin değiştiği, kamu hizmeti niteliğini kaybettiği ve piyasa koşullarında düzenlenen bir yapıya kavuştuğu da savunulmuştur¹⁵². Kamu hizmeti kamu adına hareket etmenin yanında bir işletme tekniği ve devletin ekonomiye müdahale aracıdır¹⁵³. Kamu hizmeti bağlamında regülasyon (düzenleme), toplumsal değeri ve/veya sonuçları olan hedeflere ulaşabilmek için özel statülü bir kamu kurumunun iktisadi aktörler üzerinde uyguladığı kamu denetimidir¹⁵⁴. Enerji faaliyetlerinin kamu hizmeti olarak kabul edilmesi ile devletin bu hizmetleri sağlama yükümlülüğü doğar¹⁵⁵. Kaldı ki geniş bir alanı etkileyen enerji hizmetlerinin özel kişiler tarafından gördürülmesi hallerinde dahi kesintisiz ve kaliteli sunulması devlet denetimindedir¹⁵⁶. Danıştay, Türkiye Elektrik Kurumu'nun (TEK) bir kamu iktisadi kuruluşu olduğunu belirterek, TEK veya TEK'in gözetimi altında olan bir özel girişimci tarafından kamuya sağlanan, elektrik üretimi¹⁵⁷, iletimi, dağıtım tesislerini kurmak ve işletmek, ticaretini yapmak şeklindeki hizmetleri kamu hizmeti olarak nitelendirmiştir¹⁵⁸.

Bir dönem devlet eliyle yürütülen ve kamu hizmeti sayılan hizmetler gelişen teknolojinin etkisi ile özel sektöre devredilerek rekabete açılmıştır¹⁵⁹. Bu hizmetlerin başında dağıtım ve satış faaliyeti başta olmak üzere enerji sektörü yer almaktadır. Kamu hizmetleri bakımından devlet işletmecilikten çekilip, etkin bir denetçi ve düzenleyici

¹⁵⁰AYM 28.06.1995 T., 1994/71 E., 1995/23 K

¹⁵¹Kent, 2012, **a.g.k.**, 28.

¹⁵²T. Ayanoğlu (2003). Elektrik kamu hizmetinden elektrik piyasasının düzenlenmesine doğru. *İdare Hukuku Ve İlimleri Dergisi*, 13 (1-3), s.72.

¹⁵³Karakılıç, 2006, **a.g.k.**, 23-24.

¹⁵⁴Karakılıç, 2006, **a.g.k.**, 57.

¹⁵⁵H. Ünsal (2016). *Enerji yatırım uyumsuzluklarında yetki sorunu ve esasa uygulanacak hukuk*. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı, s. 21.

¹⁵⁶Ünsal, 2016, **a.g.k.**, sf. 23.

¹⁵⁷D. 13. D. 27.11.2006 T., 2005/5304 E., 2006/4486 K

¹⁵⁸D. 10. D. 29.4.1993 T., 1991/1 E., 1993/1752 K

¹⁵⁹Aslan vd., 2007, **a.g.k.**, 291.

role bürünmüştür, özellikle piyasa mekanizmasının hâkim olduğu sistemde amacı kâr maksimizasyonu olan firmaların, yatırım yapmayı kârlı bulmayacakları ve bu nedenle de hizmet götürmekten sakınacakları alanlarda devlet eliyle hizmet sunumu amaçlanmıştır¹⁶⁰.

Devlet tekelinde iken elektrik piyasasında rekabetçi bir yapıda olmayan ancak günümüzde rekabetin yoğun yaşandığı şebeke dışı faaliyetler herhangi bir ticaretten farklı görülmeyle kamu hizmeti sayılmamış ancak iletim ve dağıtım faaliyeti kamu hizmeti olarak görülmüştür¹⁶¹. Bu nedenle elektrik piyasası faaliyetlerinin kendine özgü karakteristik yapısı nedeniyle kamu hizmeti niteliği her faaliyette ayrı ele alınmalıdır¹⁶². Elektrik sektörü faaliyetlerinden sadece iletim ve dağıtım faaliyetleri kamu hizmeti olarak kabul edilmiş, elektrik üretim ve ticareti faaliyetleri (perakende satış, toptan satış, ithalat ve ihracat faaliyetlerinin) kamu hizmeti olarak görülmemiştir¹⁶³. Elektrik piyasasındaki faaliyetlerde ayrışma ile birlikte doğal tekel özelliği taşıyan elektrik iletimi faaliyetinin kamu kurumu eliyle yürütülmesi, dağıtım faaliyetinin bölgesel tekeller olarak özelleştirilmesi, üretim ve ticaret alanlarının özelleştirme ile birlikte serbestleştirilmeye tâbi tutulması söz konusudur¹⁶⁴. İletim faaliyetinin tekel olarak ve kamu eliyle yürütülüyor olması, iletim lisansında bu kuruma verilen bazı yükümlülükler nedeniyle iletim faaliyeti kamu hizmetidir¹⁶⁵. Elektrik piyasasında özel hukuk kişilerince yürütülen dağıtım faaliyetinin kamu hizmeti olduğu kabul edilmekle beraber, üretim ve ticaret gibi faaliyetler tek başına kamu hizmeti değildir¹⁶⁶.

Avrupa Birliği'nde kamu hizmeti kavramına ek olarak evrensel hizmet, genel ekonomik yarar hizmeti ve temel hizmet-ek hizmet gibi kavramlar ön plandadır¹⁶⁷. Temel hizmet kavramı evrensel hizmet kavramına yakın olmakla birlikte teknik bir anlam ifade ederek, karlı olmadıkları için yatırımcılar tarafından üstlenilemeyecek, alt

¹⁶⁰B. Kent (2012). Telekomünikasyon sektöründe evrensel hizmet kavramı. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 178-179.

¹⁶¹Kent, 2012, **a.g.k.**, 25.

¹⁶²Kent, 2012, **a.g.k.**, 25.

¹⁶³Ç. E. Ergün (2010). *Elektrik piyasalarında kamu hizmeti kavramı ve hukuki rejimi*. s. 270 vd.

¹⁶⁴Y. Gönen (2011). *Türkiye'de elektrik kamu hizmetinin yürütülmesi ve lisans usulü*. s. 260 vd.

¹⁶⁵Gönen, 2011, **a.g.k.**, 260 vd.

¹⁶⁶Y. Gönen (2010). Elektrik piyasası faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliğine ilişkin bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14 (2), s. 374.

¹⁶⁷Karakılıç, 2006, **a.g.k.**, 152.

yapı gerektiren ancak toplum yaşayışı için vazgeçilmeyecek hizmetler olarak tanımlanmıştır¹⁶⁸.

Türk Hukuku'nda bu tanıma 25.06.2005 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 5369 sayılı Evrensel Hizmet Kanunu'nda rastlanmaktadır. Kanuna göre Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde coğrafi konumlardan bağımsız olarak herkes tarafından erişilebilir, önceden belirlenmiş kalitede ve herkesin karşılayabileceği makul bir bedel karşılığında asgari standartlarda sunulacak olan, internet erişimi de dâhil elektronik haberleşme hizmetleri evrensel hizmettir¹⁶⁹.

Elektrik piyasasında ise evrensel hizmet tanımına rastlanılmamaktadır. Kamu hizmeti bizzat devlet tarafından tüm vatandaşlara eşit sunulan ve sürekli ortak bir ihtiyacı karşılayan hizmetler iken, evrensel hizmet tüm insanların sürekli ve kaliteli temel bir hizmete adeta bir insan hakkı gibi ulaştırılan hizmetlerdir¹⁷⁰. Tanımı itibari ile evrensel hizmetin elektrik hizmeti anlayışına çok yakın olduğu görülmektedir. Dağıtım hizmetinin özelleştirilmesine rağmen kişilere enerji sağlanması kamu hizmeti, hatta evrensel hizmettir¹⁷¹. Evrensel hizmet ile hizmetin daha fazla teminat altına alınması, kar amacı güden özel sektörün yüksek maliyetler nedeniyle daha uzak yerlerdeki insanların da temel hizmetlerden uygun şartlarda yararlanabilmesi amaçlanır¹⁷². Kamu hizmeti kavramının klasik algılanma şekli değişmekte ve bu değişim ulusal hukuk sistemlerini de etkilemeye başlamıştır¹⁷³. Türkiye'de günümüz itibariyle sadece telekomünikasyon ve posta sektöründe uygulama alanı bulan evrensel hizmet, enerji (gaz, elektrik), su, taşımacılık, uzaktan eğitim, sağlık ile ilgili bilgi teknolojileri, gibi her alanda gelişim gösterebilecektir¹⁷⁴.

2.4.4. İdarenin tüketici sözleşmelerine etkisi

Elektrik piyasasında tüketicinin korunması düşüncesi ile devlet özel borç ilişkilerine müdahale edebilmektedir. İdare idari işlem tesisi ile özel hukuk

¹⁶⁸Karakılıç, 2006, **a.g.k.**, 14.

¹⁶⁹<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5369.pdf> (Erişim Tarihi : 18.10.2018)

¹⁷⁰Aslan vd., 2007, **a.g.k.**, 291.

¹⁷¹H. Ayrancı (2010). *Enerji sözleşmeleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 47.

¹⁷²Aslan vd., 2007, **a.g.k.**, 293.

¹⁷³D. Yılmaz (2008). Türk Hukuku'nda kamu hizmeti kavramı ve kriterleri. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (1-2), s. 1232.

¹⁷⁴E. Us (2010). *Hukuki boyutuyla evrensel hizmet*. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. s. 215.

sözleşmelerine hüküm niteliğinde etki yaratacak müdahalelerde bulunmaktadır¹⁷⁵. Elektrik sektöründe özellikle mali yükümlülükler açısından idarenin doğrudan işlem tesis ettiği görülmektedir. Düzenleyici ve denetleyici bir kurum olan EPDK, kanunla kendisine verilen görev ve yetkilerini kullanır. Örneğin sözleşmenin tarafı olmamasına rağmen EPDK'nın tarifeleri belirleme yetkisi ile idari işlem tesis etmesi tüketiciyi doğrudan bağlamaktadır¹⁷⁶. Kurul tarafından düzenlenen tarifeler doğrudan nihai tüketiciye veya nihai tüketiciye yansıtılmak üzere enerji tedarik eden lisans sahibi ilgili tüzel kişiye yansıtılır. Tarifelere ilişkin kanun tarafından benimsenen ilke eşit taraflar arasında ayırım gözetilmeksizin uygulanması ve özellikle dağıtım ve iletim tarifeleri uygulamalarında rekabetin bozulmamasıdır¹⁷⁷. Bu durumda aslında özel hukuk sözleşmesinin tarafı olmayan düzenleyici ve denetleyici kamu kurumunun kamu gücü kullanarak özel hukuk sözleşmesine açık müdahalesi söz konusudur.

İdari işlemler yapıldıkları anda var olan hukuki durumu değiştiren, kaldıran veya yeni hukuki durum yaratan irade açıklamasıdır. Elektrik sektöründe özellikle mali yükümlülükler açısından idarenin doğrudan işlem tesis ettiği görülmektedir. Bu yükümlülükler idari yargı tarafından iptal edilesiye ya da işlem geri alınasıya kadar geçerliliğini korumaktadır¹⁷⁸.

Lisans sahibi tüzel kişiler ile tüketiciler arasında akdedilen sözleşmeler özel hukuk sözleşmesi olup, bu kapsamda idari sözleşmeler ile özel hukuk sözleşmeleri arasındaki belirleyici ölçütlere değinmek gerekmektedir. Buna göre idari sözleşmeler ile

¹⁷⁵M. Sezginer (2013). İdarenin müdahale ettiği özel hukuk sözleşmeleri (birleşik iradeli “birleşme” sözleşmeler). *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17 (1), s. 1590.

¹⁷⁶EPK'nın 17. maddesinde belirtildiği üzere Kanun kapsamında düzenlenen ve bir sonraki dönem uygulanması önerilen tarifelerin, ilgili tüzel kişi tarafından Kurulca belirlenen usul ve esaslara göre, tarife konusu faaliyete ilişkin tüm maliyet ve hizmet bedellerini içerecek şekilde hazırlar ve onaylanmak üzere Kuruma sunar. Kurul, mevzuat çerçevesinde uygun bulmadığı tarife tekliflerinin revize edilmesini ister veya gerekmesi hâlinde resen revize ederek onaylar. İlgili tüzel kişiler Kurul tarafından onaylanan tarifeleri uygulamakla yükümlüdür.

¹⁷⁷Yılmaz vd., 2007, **a.g.k.**, 358.

¹⁷⁸Bkz. D. 13. D. 06.04.2011 T., 2008/2695 E., 2011/1368 K. Somut bir uyuşmazlıkta EPDK 24.08.2006 tarih ve 875 sayılı kurul kararı ile belirlediği geçiş dönemi boyunca iletim sistemine doğrudan bağlı aboneler haricindeki tüm abone grupları için Perakende Satış Hizmet bedelinin kWh bazında tahsil edilmesi gerektiğini düzenlemiş, PSH bedeli kWh üzerinden tahsil etmiştir. Ancak PSH bedelinin kWh bazında değil sabit bir ücret ile belirlenerek tahsil edilmesi gerektiği iddiası ile bir üretim şirketi konuyu idari yargıya taşınmıştır. Danıştay yapmış olduğu inceleme neticesinde verdiği karar ile 24.08.2006 tarih ve 875 sayılı kurul kararının PSH bedeline ilişkin olan kısmını iptal etmiştir. Gereğince perakende satış hizmeti, perakende satış lisansına sahip şirketler tarafından, elektrik enerjisi ve/veya kapasite satımı dışında, tüketicilere sağlanan sayaç okuma, faturalama gibi hizmetlerden meydana geldiği, sayaç okuma ve faturalama hizmetlerine ilişkin maliyetlerin, abone grubuna ve tüketilen enerji miktarına göre değişiklik gösterecek maliyetler olmadığı ve bu nedenle abone başına sabit bir ücret olarak uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

özel hukuk sözleşmesi ayrımında kullanılan ölçütler kamu hizmeti güdülmesi, kamu hizmetinin görülmesi, yürütülmesi ve yerine getirilmesidir¹⁷⁹. Ancak kamu hizmeti kavramı idari sözleşmeler için bir ölçüt olsa da, sözleşmenin idari sözleşme olması için yeterli değildir¹⁸⁰. İdari sözleşmelerde, taraflardan birinin idare olması, sözleşmenin konusunun kamu hizmeti ve kamu yararı olması, kamu gücüne dayanan yetki kullanılması, sözleşmenin kamu gücünü yürütecek bir süreyi kapsaması gerekir¹⁸¹. AYM idari sözleşmeler için benimsenen başlıca ölçütlerin taraflarından birisinin idare olması, sözleşmenin kamu hizmetinin yürütülmesi ile ilgili olması ve yönetime özel hukuk yetkilerini aşan yetkiler tanınması olarak belirtmiştir¹⁸².

2.4.5. Sözleşme yapma mecburiyeti

Çağdaş yaşamda elektrik günlük hayatın vazgeçilemez bir unsuru haline gelmiştir. Bu durum hem tüketici açısından hizmet alma zorunluluğunu, hem de elektrik piyasasına hâkim lisans sahibi tüzel kişiler tarafından hizmet verme zorunluluğunu, çift taraflı bir yükümlülük olarak ortaya çıkarmıştır.

Sözleşme yapma zorunluluğu karşısında, Anayasa'nın 48. maddesinde yer alan sözleşme özgürlüğü ilkesi benimsenmiştir. Sözleşme özgürlüğü prensibine göre taraflar sözleşme yapıp yapmama, sözleşmenin karşı tarafını seçme, şekil serbestisi, sözleşmeyi kaldırma veya değiştirme, sözleşmenin konusunu veya muhtevasını değiştirebilme serbestisine sahiptir¹⁸³. Sözleşme yapıp yapmama serbestisi yanında sözleşme yapma mecburiyeti bir istisnadır¹⁸⁴. Sözleşme kurma özgürlüğünün istisnası olan sözleşme yapma mecburiyeti ile sözleşmenin tarafını seçme özgürlüğü sınırlandırılmaktadır¹⁸⁵. Elektrik, su, doğalgaz gibi dağıtımı yapan kuruluşlar, karşı taraf gerekli koşullara sahip ve üzerine üşen edimi yerine getirme imkânına haiz olduğu sürece, sözleşme yapmaktan kaçınamaz¹⁸⁶. Bu kuruluşlar, başvuru gerekli koşulları yerine getiriyorsa hizmet vermek zorundadır¹⁸⁷. Sözleşmenin kurulması talebinde bulunan taraf hak sahibi iken,

¹⁷⁹Sezginer, 2013, **a.g.k.**, 1591-1592.

¹⁸⁰Giritli, Bilgen ve Akgüner, 2008, **a.g.k.**, 1018.

¹⁸¹Giritli, Bilgen ve Akgüner, 2008, **a.g.k.**, 1020.

¹⁸²AYM. 28.6.1995 T., 1994/71 E., 1995/23 K

¹⁸³C. Yavuz (2010). *Borçlar hukuku dersleri (özel hükümler)*. (8.Baskı), İstanbul: Beta Yayınları, s. 5.

¹⁸⁴N. Kocayusufpaşaoğlu vd., (2008). *Borçlar hukukuna giriş, hukuki işlem, sözleşme*. (4.Baskı), İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 505.

¹⁸⁵Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 248.

¹⁸⁶Kocayusufpaşaoğlu vd., 2008, **a.g.k.**, 506.

¹⁸⁷Zevkliler ve Aydoğdu, 2004, **a.g.k.**, 155.

bu talebin muhatabı olan kuruluş ise sözleşme kurma yükümlüsüdür¹⁸⁸. Bu durum özelleştirme sonucu bu hizmetleri yerine getiren ticaret şirketleri içinde geçerliliği korumuştur¹⁸⁹.

Elektrik piyasasında asıl olan tüketicinin kendi tedarikçisini özgürce seçmesi olsa da, serbest olmayan tüketiciler, serbest tüketici olmasına rağmen tedarikçisini seçmeyen tüketiciler ve son kaynak tedariki kapsamında ikili anlaşması sona eren tüketiciler görevli tedarik şirketinden elektrik sağlar¹⁹⁰. Görevli tedarik şirketi kendisine başvuruda bulunan tüketici ile mevzuat kapsamındaki şartlar doğrultusunda sözleşme akdetmek zorundadır¹⁹¹. Bununla birlikte sözleşme yapma zorunluluğu bulunan piyasaya hâkim durumda olan kişi tarafından sözleşme kurmak istenmemesi hakkın kötüye kullanılmasına neden olur¹⁹². Sözleşmenin tarafını seçme özgürlüğü geniş tutulması zayıf durumda olan kişilerin zarara uğratacağından temel tüketim ve günlük yaşam araçları bunları elinde güçlü tarafın keyfine bırakılamaz¹⁹³. Haklı bir neden olmadıkça sözleşme yapılmaması halinde ilgili kuruluşlar mal ve hizmetten yararlanmama nedeniyle karşı tarafın uğradığı zararı TKHK uygulanmadığı halde dahi genel hükümler uyarınca karşılamak zorunda kalırlar¹⁹⁴. Bu nedenle bir tarafın elektrik enerjisi sağlama diğer tarafın ise bedel ödeme yükümlülüğü altında olduğu rızai sözleşmelerden bahsedilse de, mevzuat hükümleri doğrultusunda sözleşme özgürlüğünden de bahsetmek mümkün değildir¹⁹⁵. Enerji sağlayan sözleşmeler iltihaki nitelikte olması nedeniyle sözleşme özgürlüğünün abone açısından geçerli olduğu söylenemez¹⁹⁶. Tüketicinin her zaman tedarikçisini seçme hakkına sahip olmaması, özellikle bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarında alternatif temin imkânı bulunmaması nedeniyle sözleşme yapma mecburiyeti doğmaktadır.

2.5. Genel İşlem Koşulları ve Haksız Şart

¹⁸⁸H. Ayrancı (2003). Sözleşme kurma zorunluluğu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52 (3), 230.

¹⁸⁹Kocayusufpaşaoğlu vd., 2008, **a.g.k.**, 506.

¹⁹⁰6446 s. EPK madde 3 i) Görevli tedarik şirketi: Dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin hukuki ayrıştırması kapsamında kurulan veya son kaynak tedariki yükümlüsü olarak Kurul tarafından yetkilendirilen tedarik şirkettir.

¹⁹¹Özel, Ç., Büyüktanır ve Özel, F., 2014, **a.g.k.**, s. 2095.

¹⁹²Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 253.

¹⁹³Zevkliler ve Aydoğdu, 2004, **a.g.k.**, 155.

¹⁹⁴Zevkliler ve Aydoğdu, 2004, **a.g.k.**, 155.

¹⁹⁵Özel, Ç., Büyüktanır ve Özel, F., 2014, **a.g.k.**, 2095.

¹⁹⁶A. Altan (2004). Enerji sağlama sözleşmeleri bakımından sözleşme özgürlüğü ve sözleşme yapma zorunluluğu ilkelerinin uygulanması. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, s. 81.

Her gün çok fazla kişi ile ilişki içinde olunması, büyük miktarlarda mal ve hizmet sunulması nedeniyle ticari hayatta pratiklik sağlanabilmesi için standart sözleşmeler ortaya çıkmıştır¹⁹⁷. Zayıf, bilgisiz ve bilinçsiz tüketicinin karşısında ekonomik açıdan güçlü, teknik bilgisi olan ve bilinçli satıcı ve sağlayıcıların kendi menfaatlerini ayrıntılı hesaplayarak, genel işlem koşullarına dayalı tipik sözleşmelerde haksız şartlar nedeniyle tüketici mağdur edilebilir¹⁹⁸.

Kitlelerle hitap eden elektrik piyasasında tüketiciye yönelik sözleşmeler tiplleştirilmiş sözleşme şartlarını içermektedir. Bu nedenle elektrik hizmetinin ulaştığı tüketici sayısı düşünüldüğünde standart sözleşmelerin oluşmaması kaçınılmazdır. Standart sözleşmelerdeki haksız şart içeren hükümlere karşı tüketicinin korunması zorunluluğu bulunmaktadır. Bir tarafta çeşitli amaçlarla bir an önce elektrik hizmetine kavuşmak isteyen tüketici bulunurken diğer tarafta rekabetçi piyasada abone kazanmak isteyen ya da yasal yükümlölükler gereği sözleşme akdetmesi gereken şirket bulunmaktadır. Tüketicinin sözleşmeyi müzakere edebilecek bir durumu bulunmadığı gibi aynı zamanda bu durumu değerlendirebilecek teknik bilgisi de bulunmamaktadır. İkili anlaşmalar dışında müzakere şansı bulamayacak olan tüketici açısından elektrik piyasasına hâkim mevzuat ile de koruyucu bir takım uygulamalar öngörülmüştür.

2.5.1. BK ve TKHK kapsamında değerlendirme

Haksız şartlara ilişkin ilk somut düzenleme 4077 sayılı TKHK'nın 6. Maddesinin 4822 sayılı Kanun¹⁹⁹ ile değiştirilmesi ile Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkındaki Yönetmelik²⁰⁰ ile yapılmış, akabinde 01.07.2012'de yürürlüğe giren Türk Borçlar Kanunu'nda "genel işlem koşulları" başlığı ile düzenleme yapılmıştır. Böylelikle sadece tüketicileri kapsayan kısıtlı düzenlemelerin yanında genel hükümler ile daha geniş bir koruma amaçlanmıştır.

Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK) genel işlem koşulları 21. ile 25. maddeler arasında düzenlenmiştir. Kanun'un 21. Maddesi'ne göre genel işlem koşulları bir sözleşme yapılırken düzenleyenin, ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleri

¹⁹⁷Ö. Çınar (2009). *Tüketici hukukunda haksız şartlar*. (1.Baskı), Ankara: On İki Levha Yayıncılık, s. 11.

¹⁹⁸Deryal, 2004, **a.g.k.**, 58.

¹⁹⁹14.03.2003 tarihli 25048 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁰⁰17.06.2014 tarihli 29033 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

olarak tanımlanmıştır. TBK kapsamındaki düzenlemeler tüm sözleşmelere ve kişilere uygulanabilecek genel kurallar niteliğindedir²⁰¹. TBK kapsamındaki genel işlem koşullarına ilişkin hükümlerin uygulanmasında kişi bakımından bir sınırlama bulunmayıp, tacir veya tacir olmayan (tüketici, alıcı, müşteri vb.) herkese uygulanabilir²⁰². Genel işlem şartları ile tamamlayıcı kanun hükümlerinin karşılıklı görüşme ile değil tek taraflı değişiklik yapılarak değiştirilmesi ve karşı tarafın bu değişiklikleri bir blok halinde kabul etme zorunluluğu bulunmaktadır²⁰³. Genel işlem koşullarının zorunlu unsurları, önceden tek yanlı olarak belirlenmesi, genel ve soyut nitelikte olması, çok sayıda sözleşme için olması, önceden belirlenen sözleşme koşullarının bireysel görüşme yapılmadan kullanılmasıdır²⁰⁴. Taraflardan birinin sözleşme içeriğine etkisi bulunmazken, şartları diğer taraf tek başına belirlemektedir. Sözleşmenin kuruluşunda sözleşme hükümlerini kaçırmak yerine, bu konuda şeffaf davranılması gerekmekte aksi halde, dava açılması hâlinde hâkimin denetimine ile sözleşmeye müdahale edilmesiyle sözleşme bütünüyle elden kayabilir²⁰⁵.

Haksız şartlara ilişkin düzenlemelerin yapılma sebebi, müzakere edilmeden ve bu nedenle tüketicinin içeriğine etki edemediği sözleşmeler açısından sözleşme özgürlüğünün güçlü taraf lehine bozulması nedeniyle tüketicinin korunarak dengenin sağlanmasıdır²⁰⁶. Sözleşmenin konudan anlayan iki tacir arasında kurulması halinde bir tarafın tüketici kadar korunma ihtiyacı olmadığı ve bir taraf tacir değil tüketici ise tüketicinin korunma ihtiyacının öncelikli ve kapsamlı değerlendirilmesi gerekmektedir.²⁰⁷ Tüketici ile kurulan sözleşmelerde yer alan haksız şartların tespitine ve denetlenmesine ilişkin usul ve esaslar 17.06.2014 tarihli 29033 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanana Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkında Yönetmeliği’nde (TSHŞY) düzenlenmiştir. TKHK’ da “genel işlem şartı” kavramı yerine “haksız şart” kavramı kullanılmıştır. Yönetmeliğe göre haksız şart, tüketiciyle müzakere edilmeksizin

²⁰¹Aydoğdu, 2014, **a.g.k.**, 169.

²⁰²M. Aydoğdu (2013). 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenen genel işlem koşullarının kişi bakımından uygulama alanı. *Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi*, 8 (Özel Sayı), 2013, s. 573. <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/15-Murat-AYDO%C4%9EDU.pdf> (Erişim Tarihi: 15.05.2018)

²⁰³Kocayusufpaşaoğlu vd., 2008, **a.g.k.**, 227.

²⁰⁴M. Aydoğdu (2011). 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenen genel işlem koşullarının konu bakımından uygulama alanı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 13 (2), s. 38-39.

²⁰⁵U. Yeniocak (2013). Borçlar Kanunu hükümlerine göre genel işlem koşullarının yargısal denetimi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. (107), s. 95.

²⁰⁶Karakocalı ve Kurşun, 2015, **a.g.k.**, 36.

²⁰⁷Kocayusufpaşaoğlu vd., 2008, **a.g.k.**, 228.

sözleşmeye dâhil edilen ve sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerde dürüstlük kuralına aykırı düşen, tüketici aleyhine dengesizlik yaratan sözleşme şartlarıdır. Taraflardan birinin THKH kapsamında tüketici olduğu her türlü sözleşmede yer alan haksız şart tüketici için bağlayıcı değildir.²⁰⁸ Tüketici ile müzakere edilmeyen ve tarafların hak ve yükümlülükleri açısından dengesizlik yaratan standart sözleşmelerdeki şartlar haksız şarttır²⁰⁹. Buna göre bu şartın müzakere edilmeden tek taraflı konulması, tüketicinin hak ve yükümlülüklerinde dengesizlik yaratması, dengesizliğin dürüstlük kurallarına aykırı olması halinde tüketici açısından bu şartlar bağlayıcı değil, geçersizdir.²¹⁰ Bunun yanında bu konuda benimsenen önemli tedbir ve güvence tüketici lehine yorum ilkesidir²¹¹. Dürüstlük kuralına aykırılık ile tüketici aleyhine orantısızlık kavramında tüketicinin karşısındaki girişimci ne kadar güçlü ise şartın orantısızlığa yol açıp açmadığı o kadar sıkı denetlenir²¹². Orantısızlık kavramı hukuki olmaktan çok ekonomiktir²¹³. TBK’ dan farklı olarak TKHK’ da belirtilen haksız şart hükümlerinden yararlanabilmek için taraflardan birinin tüketici olması gerekmektedir, bu yüzden taraflardan biri tüketici ise öncelikle TKHK hükümleri, hüküm bulunmayan hallerde ise TBK hükümleri uygulanır²¹⁴. Müzakere edilmeyen sözleşme hükümleri genel işlem koşulu niteliği taşıyor ise, tüketici aleyhine dengesizlik yaratan sözleşme şartları tüketici açısından hükümsüz olup, düzenleyen sözleşmenin tamamının hükümsüz olduğunu ileri süremez²¹⁵.

2.5.2. Elektrik piyasası açısından değerlendirme

Seri standart kitle sözleşmeleri elektrik hizmeti sektöründe hızlı bir şekilde tüketicilere sunulması gereken ve işin niteliği gereği belli bir standartta olan sözleşmelerin kullanılması gerekmiştir. Yargıtay benimsediği içtihatlarında elektrik abone sözleşmeleri için iltihaki sözleşme kavramını kullanmış, iltihaki sözleşmeleri kişilerin muayyen şartlara uyarak ve bir bedel karşılığı istifade ettiği akitler olarak

²⁰⁸Kılıçoğlu, 2015, **a.g.k.**, 118.

²⁰⁹Baykan, 2005, **a.g.k.**, 188.

²¹⁰Kılıçoğlu, 2015, **a.g.k.**, 119.

²¹¹Deryal, 2004, **a.g.k.**, 59-60.

²¹²Çınar, 2009, **a.g.k.**, 31.

²¹³Çınar, 2009, **a.g.k.**, 31.

²¹⁴Aydoğdu, 2014, **a.g.k.**, 214.

²¹⁵Karakocalı ve Kurşun, 2015, **a.g.k.**, 36.

tanımlamıştır²¹⁶. Yargıtay aynı kararlarında iltihaki sözleşmelerin idarece önceden bir takım şartlarla hazırlanan ve umuma yöneltilecek icabın karşı tarafça kabulüyle kurulduğunu belirtmiştir. Buna göre kamu hizmeti ifa edip hukuken veya eylemli olarak (fiilen) tekel durumu arz eden ve halkın bağlanması gereken (nakliye müesseseleri, elektrik, havagazı ya da PTT, su işletmeleri gibi) teşebbüslere ait formüle edilmiş sözleşmeler iltihaki sözleşmelerdir²¹⁷. İltihaki sözleşmelerde hizmet sunan kişinin tek olması ve tüketicinin bu tekel nitelik nedeniyle sözleşmenin tarafını seçme özgürlüğü ve şansı bulunmamaktadır²¹⁸.

TKHK 5. Maddesi 5. Fıkrasında faaliyetlerini, kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi veya kuruluşların hazırladıkları sözleşmelere de niteliklerine bakılmaksızın bu madde hükümleri uygulanacağı açıkça belirtilmiştir. Buna göre iltihaki sözleşme olarak nitelendirilen elektrik sözleşmelerinde de haksız şart bulunması durumunda haksız şart denetimine tabi olacaktır²¹⁹. Elektrik, su vb. hizmetlerin sunumu gibi sözleşmelerde yer alan haksız şartların denetimi ise sözleşmenin taraflarından birinin tüketici olması halinde TKHK kapsamındadır²²⁰.

Yargıtay kararlarında standart sözleşme kavramı yerine iltihaki sözleşme kavramı kullanılsa da standart sözleşme kavramı iltihaki sözleşmeyi de içine alan geniş bir kavramdır²²¹. Çünkü iltihaki sözleşmeler kamu hizmeti gören ve tekel hizmet arz eden sözleşmeler için kullanılırken, standart sözleşmeler kamu hizmeti görmeyen özel kişiler tarafından da hazırlanabilir²²². İltihaki sözleşmelerde önceden hazırlanmış standart sözleşme içeriği şartları tüketici tarafından tartışılması ve değiştirilmesi şansı söz konusu değildir. Bireysel sözleşmelerde irade özgürlüğüne dayalı pazarlık imkânı var iken standart sözleşmelerde böyle bir imkân yoktur²²³. Bir sözleşme şartı bir defa kullanım için dahi olsa, önceden hazırlanmış ve standart sözleşmede yer alması nedeniyle tüketici içeriğe etki etmemişse, o şartın tüketici ile müzakere edilmediği

²¹⁶Y. İBHGK. 05.04.1944 T., 1944/4 E., 1944/12 K.

²¹⁷Y. 4. HD. 20.03.1980 T., 1980/1671 E., 1980/3675 K. Ayrıca bkz. Y. 3. HD. 09.03.2010 K., 2010/2857 E., 2010/3902 K.

²¹⁸Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 281.

²¹⁹Aydoğdu, 2014, **a.g.k.**, 187.

²²⁰S. Topak (2016). Tüketici sözleşmelerindeki haksız şartların bağlayıcı olmamasının sonuçları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (122), s.286.

²²¹Zevkliler ve Aydoğdu, 2004, **a.g.k.**, 159.

²²²Aydoğdu, 2014, **a.g.k.**, 187.

²²³Aydoğdu, 2014, **a.g.k.**, 187.

kabul edilmektedir²²⁴. Kamu tüzel kişilerinin de satıcı veya sağlayıcı tanımına girdiğinden tüketicinin elektrik gibi o mal ve hizmeti edinmek için başka alternatifinin bulunmadığı, iltihaki sözleşmelerde haksız şart kapsamına girdiği söylenebilir²²⁵. Ancak her sözleşme türü açısından genel işlem koşullarını ayrı değerlendirmek gerekir.

Bağlantı ve sistem kullanım anlaşması, serbest olmayan tüketiciye yöneltilen perakende satış sözleşmesi, ikincil mevzuatta asgari şartları ile belirlendiğinden bahsedilen sözleşmeler iltihaki nitelikte olup, ikili anlaşmaların bir kısmı veya tamamı tarafların menfaatleri ve amaçları doğrultusunda müzakere edilebilir²²⁶.

Bağlantı, kullanım ve perakende satış sözleşmesi şartları tek tip olarak EPDK tarafından belirlenmiştir. Elektrik sözleşmesine taraf olan tüketici bu sözleşme maddelerini pazarlık edemediği gibi, tip sözleşmelerin hazırlanması çalışmalarında temsil edilmesi de söz konusu değildir²²⁷. Doğrudan atıf yapmak ya da cümle cümle kullanılmak suretiyle sözleşme akdediliyorsa genel işlem koşullarının varlığından bahsedilebilirken, sözleşme hükümleri doğrudan doğruya genel düzenleyici işlemler ile belirleniyorsa genel işlem şartından bahsedilmez²²⁸. Kamusal tasarruf dışında kalan ve özellikle serbest tüketiciler açısından sözleşme yapma serbestisinin bulunduğu rekabete açık alanda tarafların serbestçe belirledikleri sözleşme şartları genel işlem şartı niteliği taşıyabilir²²⁹. Bu konuda akla gelen ilk örnek ikili anlaşmalar olacaktır.

Dolayısıyla EPDK'nın kamusal tasarruf ile belirlediği iltihaki sözleşmelerde genel işlem şartı bulunmamaktadır. Konuyla ilgili Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir. Elektrik piyasasında tüketiciye yansıtılan fatura kalemleri EPK ve EPDK kararları ile belirlendiğinden, Yargıtay bu bedellerin EPDK kurul kararına dayanarak kanun tarafından uygulanan bir ücret olduğu ve tüketiciler açısından haksız şart teşkil etmediğini belirtmiştir²³⁰.

Toplum için vazgeçilemez bir hizmet olan elektrik hizmetinin sağlanması için güçlü olan tarafla EPDK'nın belirlediği şartlar ile sözleşme düzenlenmesi, bir bakıma tüketicinin korunması ve bu hizmetin yerine getirilmesinde önemli ve olağan

²²⁴R. Baykan (2005). *Tüketici hukuku mevzuata ilişkin yorum-eleştiri-öneri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, s. 188.

²²⁵Baykan, 2005, **a.g.k.**, 188.

²²⁶Yavuz, 2011, **a.g.k.**, 120-122.

²²⁷Baykan, 2005, **a.g.k.**, 37.

²²⁸Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 283.

²²⁹Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 284.

²³⁰Y. 3. HD. 07.04.2014 T., 2014/2918 E., 2014/5503 K

karşılmalıdır. Böylelikle sözleşme şartları teknik bakımdan donanımlı ve güçlü olan tarafta bulunan lisans sahibi tüzel kişinin inisiyatifine bırakılmayacaktır. Bu durumda tüketicinin elektrik piyasası kapsamında korunması beklenecek iken aynı zamanda tüketici mevzuatı ile genel hukuk kuralları kapsamında haklarını kullanabilecektir.

2.6. Tüketicilere Yönelik Başlıca Sözleşme Türleri

2.6.1. Bağlantı ve kullanım sözleşmeleri

Elektrik piyasasının geniş ve kapsamlı yapısı içinde tüketici ile akdedilen sözleşme tipleri EPDK tarafından belirlenmiştir. Bu nedenle piyasa aktörlerinin kendi aralarında yaptıkları sözleşmeler değil daha çok tüketici ile akdedilen sözleşmelerin açığa çıkarılması gerekmiştir. Elektrik piyasası ile TKHK kapsamında birleşen tüketicinin uygulamada en çok karşılaştığı sözleşme türlerine yer verilmiştir. Kaldı ki bu sözleşmeler neticesinde tüketicinin bir bedel ödeme zorunluluğu söz konusudur. Bu bedelin belirlenmesi, uygulanma zorunluluğu olan tarifeler, EPDK'nın bu konuda doğrudan etkisi sözleşmeler kısmı ile somutlaşmaktadır.

İletim, dağıtım ve satış faaliyetlerinin görülmesi sırasında taraflar açısından hak ve yükümlülükler doğuran çeşitli sözleşmeler akdedilmektedir. Bağlantı ve sistem kullanım sözleşmeleri açısından piyasada hâkim durumda olan dağıtım ve iletim şirketlerinin tekel yapısı ve tüketici açısından alternatif temin imkânı bulunmaması sözleşme yapma mecburiyetini doğurmaktadır²³¹. İletim sistemi daha uzak mesafelere yüksek gerilimde enerji nakli sağlarken, dağıtım sistemi daha kısa mesafelerde daha düşük gerilimlerde enerji nakli sağlayabilmektedir. Bu durum müstakil trafolar dışında, tüketicinin gerilim ihtiyacına göre bağlantı yapmasını ya da sistemi kullanmasını gerekli kılmaktadır. Bağlantı ve kullanım anlaşması ile satış sözleşmeleri arasında sözleşme ağı bulunmakta olup, sağlanan mal yanında hizmet ediminden yararlanmak için dağıtım hizmetinden de yararlanmak gerekmektedir²³².

Gerçek ve tüzel kişilerin elektrik iletim veya dağıtım sistemine bağlanmaları ile bu sistemleri ve enterkoneksiyon²³³ hatlarını kullanmalarına ilişkin usul ve esasları

²³¹Yavuz, 2011, **a.g.k.**, 130.

²³²Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 152.

²³³EPBSKY' nin 3/1 maddesi f bendi kapsamındaki tanımına göre iletim ve dağıtım sistemlerinin toplamından oluşan ulusal elektrik sisteminin diğer bir ülkeye ait elektrik sistemine bağlanmasıdır.

Elektrik Piyasası Bağlantı Ve Sistem Kullanım Yönetmeliği²³⁴ (EPBSKY) kapsamında düzenlenmiştir.

Yönetmelik 3. madde 1. fıkrası a bendine göre bağlantı anlaşması, bir üretim şirketi, dağıtım şirketi ya da tüketicinin iletim sistemine ya da dağıtım sistemine bağlantı yapması için yapılan genel ve özel hükümleri içeren anlaşmalar²³⁵. Buna göre bağlantı anlaşmaları şebekeye erişimin, kullanım anlaşmaları ise şebeke kullanımına ilişkin elektriğin üreticiden alınıp, tüketiciye taşınmasını konu alan sözleşmelerdir²³⁶. Madde devamındaki tanımda sistem kullanım anlaşması, bir üretim şirketi, tedarik lisansı sahibi şirket veya tüketicinin iletim sistemini ya da dağıtım sistemini kullanımına ilişkin genel hükümleri ve ilgili kullanıcıya özgü koşul ve hükümleri içeren anlaşmalardır²³⁷. Tanımlara göre bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalar konusuna ve tarafına göre, dağıtım bağlantı anlaşması, dağıtım sistem kullanım anlaşması, iletim bağlantı anlaşması ve iletim sistem kullanım anlaşması olarak akdedilebilir.

İletim sistemine doğrudan bağlı bir tüketici sistem kullanım anlaşmasını TEİAŞ ile yaparken, dağıtım sistemine bağlı bir tüketici, sistem kullanım anlaşmasını doğrudan dağıtım şirketi ile değil, tüketici adına tedarikçisi dağıtım şirket ile yapmaktadır²³⁸.

Sistem kullanım ve bağlantı anlaşmaları perakende satış sözleşmesindeki gibi kurul onaylı tip sözleşmelerdir. Bu anlaşmaların genel hükümlerinde, kurul onayı olmaksızın değişiklik yapılamaz ancak kurul, gerektiğinde bu anlaşmaların genel hükümlerinde değişiklik yapabilir²³⁹. İletim bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarında tahsis edilen kapasite, kullanıcının anlaşma gücünü oluşturur ve enerji kapasitesinin azami değeri, bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarında belirtilen anlaşma gücünü aşamaz²⁴⁰. Aynı durum kullanıcıya dağıtım sistemi bağlantı anlaşmasında da mevcuttur. Buna göre tahsis edilen kapasite, kullanıcının anlaşma gücünü oluşturur ve dağıtım sistemine bağlantı noktasından alınan veya verilen elektrik enerjisi kapasitesinin sayaçla ölçülen azami değerinin anlaşma gücünü aşmaması esastır²⁴¹. Kullanıcının ödeme, veri

²³⁴28.01.2014 tarihli 28896 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır.

²³⁵Benzer mahiyette EPK’nın 3/1 maddesi aa bendinde de düzenlenmiştir.

²³⁶Yavuz, 2011, **a.g.k.**, 245.

²³⁷Benzer mahiyette EPK’nın 3/1 maddesi dd bendinde de düzenlenmiştir.

²³⁸Özel, Ç., Büyüktanır ve Özel, F., 2014, **a.g.k.**, 2092.

²³⁹EPBSKY md. 6/5 ve 12/1.

²⁴⁰EPBSKY md. 7/1.

²⁴¹EPBSKY md. 14.

sağlama ve teminat sunma yükümlülüklerine ilişkin düzenlemeler yönetmelikte ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

2.6.2. Perakende satış sözleşmesi

EPK’ da perakende satış elektriğin tüketicilere satışı olarak tanımlanmış olup²⁴² perakende satış sözleşmesi usul ve esasları EPTHY ile Perakende Enerji Satış Fiyatlarının Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ²⁴³ (PESFDHT) kapsamında düzenlenmiştir. Buna göre perakende satış sözleşmesi, bağlantı anlaşması mevcut olan kullanım yeri için, görevli tedarik şirketi²⁴⁴ ile tüketiciler arasında ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde, perakende satış tarifesini veya son kaynak tarifesinden elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini ile hizmet alımına yönelik olarak yapılan faaliyetlere ilişkin koşul ve hükümleri kapsayan sözleşmelerdir²⁴⁵. Bu kapsamda perakende satış sözleşmeleri satış lisansına sahip tüzel kişi ile tüketici arasında elektrik alımına ilişkin koşul ve hükümleri içerir²⁴⁶. Tüketicie enerjinin satılması ile enerji kullanılabilir hale gelir ve bunun için dağıtım şirketinin bağlanma ve sistem kullanım anlaşmasından kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirilmesi gerekir²⁴⁷.

Tedarik şirketleri, herhangi bir bölge sınırlaması olmaksızın serbest tüketicilere toptan veya perakende satış faaliyetlerinde bulunabilir²⁴⁸. Asıl olan tüketicinin kendi tedarikçisini özgürce seçmesi olsa da, serbest olmayan tüketiciler, serbest tüketici olmasına rağmen tedarikçisini seçmeyen tüketiciler ve son kaynak tedariki kapsamında ikili anlaşması sona eren tüketiciler görevli tedarik şirketinden elektrik sağlar²⁴⁹. Bu nedenle sözleşmenin tarafları görevli tedarik şirketi ve abone²⁵⁰ olup görevli tedarik

²⁴²EPK md. 3/aa.

²⁴³30.12.2015 29578 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır.

²⁴⁴Görevli tedarik şirketi, dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin hukuki ayrıştırması kapsamında kurulan veya son kaynak tedariki yükümlüsü olarak Kurul tarafından yetkilendirilen tedarik şirkettir.

²⁴⁵EPTHY madde 4. ü.

²⁴⁶Yavuz, 2011, **a.g.k.**, 219.

²⁴⁷Ayrancı, 2010, **a.g.k.**, 152.

²⁴⁸EPK md. 10/2.

²⁴⁹EPK madde 3/i bendine göre görevli tedarik şirketi, dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin hukuki ayrıştırması kapsamında kurulan veya son kaynak tedariki yükümlüsü olarak Kurul tarafından yetkilendirilen tedarik şirkettir.

²⁵⁰Perakende satış sözleşmesi ile elektrik enerjisi ve/veya kapasite alan gerçek veya tüzel kişi mülga 28994 sayılı EPTHY’de abone olarak tanımlanmıştır.

şirketleri dışındaki tedarik lisansı sahibi tüzel kişiler, lisansları kapsamında serbest olmayan tüketicilere elektrik enerjisi ve/veya kapasite satışı yapamamaktadır²⁵¹.

Perakende satış sözleşmesi, görevli tedarik şirketlerinin görüşleri alınmak suretiyle standart sözleşme olarak kurul tarafından belirlenir ve kurul onayı alınmaksızın sözleşmede değişiklik yapılamaz²⁵². Ancak bu sözleşmeler kanun ve ikincil düzenlemeler ile getirilen yükümlülükler dışında herhangi bir sınırlamaya tabi değildir.²⁵³ Adil, objektif iyi niyet ve hakkaniyete uygun olduğu takdirde taraflardan birinin fiyat belirleme yetkisine sahip olması kural olarak geçerlidir²⁵⁴. Birim fiyatı belli ancak mal ve hizmet miktarının sözleşme anında bilinmesinin mümkün olmadığı elektrik, su, doğalgaz gibi abonelik sözleşmelerinde bedel periyodik olarak hesap edilerek tahsil edilir²⁵⁵. Tüketicie uygulanan elektrik bedeli de müzakere ile değil kurul tarafından onaylanan perakende satış tarifeleri²⁵⁶ yolu ile belirlenmektedir.

Yine belirtmek gerekir ki gerek perakende satış sözleşmesi gerek ikili anlaşma olmaksızın dağıtım sistemine müdahale ederek elektrik enerjisi tüketmesi EPTHY 42. Madde a bendi gereği kaçak elektrik enerjisi tüketimidir. Bu kapsamdaki tüketimlerde bağlantılar ortadan kaldırılarak elektrik kesilir.

2.6.3. İkili sözleşmeler (Ticari anlaşmalar)

EPK 3. madde j bendinde ikili anlaşma, gerçek ve tüzel kişiler arasında özel hukuk hükümlerine tabi olarak, elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin alınıp satılmasına dair yapılan ve kurul onayına tabi olmayan ticari anlaşmalar olarak tanımlanmıştır. İkili anlaşmalar tedarikçiler arasında ya da tedarikçi ve serbest tüketici arasında akdedilebilir. Tüketici açısından düzenlemeye tabi tarifler üzerinden elektrik almak

²⁵¹02.11.2018 tarihli 28809 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanarak yürürlüğe giren Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği (EPLY) md. 34/6.

²⁵²EPTHY md. 7.

²⁵³Özel, Ç., Büyüktanır ve Özel, F., 2014, **a.g.k.**, 2094.

²⁵⁴Baykan, 2005, **a.g.k.**, 289-290.

²⁵⁵Baykan, 2005, **a.g.k.**, 292.

²⁵⁶PESFDHT madde 5'e göre tarifeler enerji satışına ilişkin faaliyetlerini yürütebilmeleri için gerekli olan maliyetlerinden hareketle belirlenmektedir. Buna göre perakende satış fiyatının belirlenmesinde, faaliyetin yürütülmesi için gerekli olan yatırım harcamalarına ilişkin amortisman giderleri, faturalama ve müşteri hizmetleri, perakende satış hizmetleri gibi işletme giderleri, aktif enerji maliyetleri ile faaliyetin sürdürülebilmesi için katılan tüm maliyet ve hizmetleri karşılayacak bedeller ve maruz kalınan risklerden hareketle belirlenen brüt kâr marjı dikkate alınmaktadır.

istemeyen serbest tüketiciler, istedikleri tedarikçiler²⁵⁷ ile serbest piyasada, kurul onayına tabi olmaksızın elektrik birim fiyatı üzerinde müzakere yürütebilir ve ikili anlaşma yapabilir. Elektrik piyasası ikili anlaşmalar ile piyasa katılımcıları arasında uzlaştırmacı ve dengeleyici model öngörerek, eşit taraflar arasında ayırım gözetmeyen, rekabete dayalı ve şeffaf bir piyasa yapısını hedeflemektedir²⁵⁸. Rekabetçi bir piyasa ortamında tüketiciler büyük yarar sağlayarak rekabet sayesinde fiyatlar düşer, kalite yükselir²⁵⁹. Fiyat ve tarifeler konusunda tüketicinin bilgilendirilmesi, piyasanın şeffaflığı, rekabetin gelişmesi tüketicinin fiyat öğrenmesi ve böylece serbestçe ve baskı altında kalmadan karar verebilmesini sağlar²⁶⁰.

İkili anlaşmalar ile abonenin somut durumuna göre bedel taraflarca belirlenerek perakende satış tarifesinin altında ya da üstünde belirlenebilir²⁶¹. İkili anlaşmaların kapsamının genişletilmesi ve her tüketicinin serbest tüketici olmasının sağlanması ile rekabet ortamından yararlanan tüketici elektriği daha uygun fiyatlarla elde edebilir.

Bir abonenin EPDK tarafından belirlenen limitin üzerinde elektrik tüketmesi, serbest tüketici statüsünü kazanması için gereklidir ancak yeterli değildir. Mevzuat uyarınca, bir tüketici, serbest tüketici limitini geçtiği için otomatik olarak serbest tüketici haklarından yararlanamaz. Tüketicinin serbest tüketici olmasının anlamı, tarife fiyatına tabi olmadan tedarikçi ile pazarlık yaparak (ikili anlaşma ile) serbestçe belirledikleri fiyattan elektrik alışverişinin yapılmasıdır. İkili anlaşma yapmamış olan bir abonenin serbest tüketici için geçerli olan bir uygulamadan yararlanma olanağı olamaz.

Serbest tüketiciler, ikili anlaşmalarının herhangi bir şekilde sona ermesi veya talep etmeleri halinde bölgelerindeki görevli tedarik şirketinden son kaynak tedarığı kapsamında elektrik enerjisi ve/veya kapasite satın alabilir²⁶². İkili anlaşma yaparak tedarikçisini seçme hakkını kullanmış olan serbest tüketici serbest tüketici limitinin altında kalması ile serbest tüketici hakkını kaybeder ve yeniden serbest tüketici niteliği

²⁵⁷EPK madde 3 gg bendinde tedarikçi elektrik enerjisi ve/veya kapasite sağlayan üretim şirketleri ile tedarik lisansına sahip şirket olarak tanımlanmıştır.

²⁵⁸<https://www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/3-0-128/elektrikel-kitaplari#> (Erişim tarihi. 12.05.2018)

²⁵⁹E. Erdem (2003). *Türk ve AT rekabet hukukunda birleşme ve devralmalar*. İstanbul: Beta Yayınları, s. 34.

²⁶⁰Baykan, 2005, **a.g.k.**, 301.

²⁶¹Yavuz, 2011, **a.g.k.**, 158.

²⁶²EPHY 22/3.

kazanıncaya kadar yeni bir ikili anlaşma yapamaz veya mevcut ikili anlaşmasının süresini uzatamaz²⁶³.

2.6.4. Son kaynak tedarik sözleşmesi

EPK’ da son kaynak tedariki, “serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde elektrik enerjisini, son kaynak tedarikçisi olarak yetkilendirilen tedarik lisansı sahibi şirket dışında bir tedarikçiden temin etmeyen tüketicilere elektrik enerjisi tedariki” şeklinde tanımlanmıştır²⁶⁴. Tanımda bahsedilen tüketiciler son kaynak tüketici grubu olarak adlandırılmaktadır. Tabi oldukları son kaynak tedarik tarifelerine²⁶⁵, tedarik süre, sınır ve şartlarının belirlenmesine ve uygulamasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelik ve tebliğler ile düzenlenir. Görevli tedarik şirketi, serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde, başka bir tedarikçiden elektrik enerjisi temin etmeyen tüketicilere, son kaynak tedarikçisi sıfatıyla elektrik enerjisi sağlamakla yükümlüdür²⁶⁶. Dolayısıyla ilgili tüketiciler son kaynak tedariki kapsamındaki tarifelere tabidir. Son kaynak tedarik tarifesinin uygulanmasına ilişkin diğer esaslar 20 Ocak 2018 tarihinde 30307 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan Son Kaynak Tedarik Tarifesinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliği ile belirlenmiştir. Tebliğ’in 8. Maddesine göre son kaynak tedariki ikili anlaşmanın herhangi bir sebeple sona ermesi nedeniyle veya doğrudan perakende satış sözleşmesi kapsamında görevli tedarik şirketinden enerji temin edilmesi durumunda gündeme gelir.

3.TÜKETİCİYE YANSITILAN MALİYET UNSURLARI

3.1. Genel Olarak Maliyet Unsurları

Elektrik hizmetinin tüketiciye ulaşmasına kadar geçen süreçte bir maliyet oluşması kaçınılmazdır. Bu kapsamda sözleşme akdeden tüketiciler aldığı hizmet karşılığı bir bedel ödemekle yükümlüdür. Bu bedel tüketicilere faturalar aracılığı ile bildirilmektedir. Faturalandırma ve bu faturaların tüketiciye bildirilmesi ile tüketiciler aylık toplam tüketimlerini ayrıntılı olarak görebilmektedir. Böylelikle kendisine yansıtılan birim fiyatları tarifeyi, abone grubunu ve diğer tüm kalemleri görmekte ve

²⁶³EPHY madde 22./1

²⁶⁴EPK 3. Madde ee bendi.

²⁶⁵EPK’nın 3. Fıkrası ff bendinde tarife, elektrik enerjisinin ve/veya kapasitenin iletimi, dağıtımı ve satışı ile bunlara dair hizmetlere ilişkin fiyat, hüküm ve şartları içeren düzenlemeler şeklinde tanımlanmıştır.

²⁶⁶EPK10. Maddesi 5. Fıkra

varsa itirazlarını sunmaktadır. Esasen elektriğin teknik yapısından ve sisteminden uzak tüketici ilk kez somut olarak faturalar ile bu faaliyetinin sonucunu görmektedir.

Elektrik piyasasından kaynaklanan faaliyetlere ilişkin maliyet unsurları EPK ve ikincil mevzuat kapsamında düzenlen tarifiler²⁶⁷ ile belirlenir iken TRT payı, enerji fonu, Elektrik Tüketim vergisi gibi bedeller ise ilgili kanunlarda özel olarak düzenlenmiştir. Sözleşme tarafı ve bedel ödeme yükümlülüğü olan tüketiciye yansıtılan maliyetler uzun süre tartışılmıştır. Elektrik piyasasında bazı bedeller, tarafların serbest iradesi ile belirlenebilirken, bazı faaliyet, işlem ve sözleşmelerdeki bedeller ise maliyetlerin karşılanması, belirlilik ve standart sağlanması, tüketicilerin korunması gibi nedenlerle düzenlemeye tabi tutularak özellikle doğal tekeller açısından tarifelere bağlanmıştır²⁶⁸.

Bu nedenle her bir fatura kaleminin yasal dayanaklarıyla ortaya konma ve açıklanma zorunluluğu doğmuştur. Kimi zaman fatura kalemlerinin neye göre hangi oranlarda hesaplanması gerektiği tartışılırken kimi zaman ise yasal olup olmadıkları tartışılmıştır.

Elektrik faturasında yer alan bedeller 01.01.2016 tarihi itibarı ile daha sade ve anlaşılır hale gelerek, aktif enerji bedeli ve perakende satış hizmet bedeli “aktif enerji bedeli” altında, dağıtım, iletim, K/K ve sayaç okuma bedeli ise “dağıtım bedeli” altında birleştirilmiştir.

3.2. Aktif Enerji Bedeli Kapsamı

EPHY madde 4. a bendinde belirtildiği üzere aktif enerji aktif gücün zamanla çarpımından elde edilen ve kWh birimi ile ölçülen enerjiyi ifade etmektedir. Aktif enerji bedeli; satış tarifeleri, aktif enerji maliyeti, faturalama ve müşteri hizmetleri maliyeti, perakende satış hizmet maliyeti gibi maliyet unsurlarından oluşur²⁶⁹. PESFDHT 4. madde 1. bent gereği perakende satış bedeli, perakende satış fiyatlarının belirlenmesinde esas alınan ortalama değerini ifade eder. EPK 17/6 - d gereği perakende hizmet bedeli perakende satış tarifeleri, aktif enerji maliyeti, faturalama ve müşteri hizmetleri

²⁶⁷EPK 3. Madde ff bendinde tarife, elektrik enerjisinin ve/veya kapasitenin iletimi, dağıtımı ve satışı ile bunlara dair hizmetlere ilişkin fiyat, hüküm ve şartları içeren düzenlemeler şeklinde tanımlanmıştır.

²⁶⁸E. Türkmen (2014). *Elektrik piyasası ve tarifeler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. s. 196-197.

²⁶⁹EPK Madde 17/6 d

maliyeti, perakende satış hizmet maliyeti gibi perakende satış faaliyetinin yürütülmesi kapsamındaki tüm maliyet ve hizmetleri karşılayacak bedellerden oluşmaktadır.

3.3. Dağıtım Bedeli Kapsamı

3.3.1. Dağıtım sistemi kullanım bedeli

Dağıtım bedeli, dağıtım sistemi yatırım harcamaları, sistem işletim maliyeti, teknik ve teknik olmayan kayıp maliyeti, kesme-bağlama hizmet maliyeti, sayaç okuma maliyeti, reaktif enerji maliyeti gibi unsurlardan oluşur ve dağıtım lisansı sahibi tüzel kişi tarafından tahsil edilir. İadesi tartışılan maliyet kalemlerinden biri olan sayaç okuma bedeli dağıtım tarifesinde yer almaktadır. Dağıtım tarifelerindeki maliyet unsurları dağıtım hizmetinin bir sonucudur. Tarife, dağıtım sistemi üzerinden naklinden yararlanan tüm gerçek ve tüzel kişilere eşit taraflar arasında ayırım gözetmeksizin uygulanır.

22.08.2015 tarihli 29453 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği’nin 9. Maddesi 2. Fıkrası gereğince dağıtım sisteminin kullanımına ilişkin bedeller, dağıtım şirketlerinin dağıtım faaliyetlerini yürütebilmesi için gerekli olan maliyetlerden hareketle belirlenir. Madde devamında bu bedelin belirlenmesinde yatırım harcamaları ile yatırım harcamalarına ilişkin makul getiri, işletme giderleri, kayıp kaçak maliyetleri ve iletim tarifesinde ödenen tutarlar dikkate alınır. Aynı madde Dağıtım Sistemi Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ hükümlerinin uygulanacağına ilişkin de atıf yapmaktadır²⁷⁰.

İlgili tebliğ ile dağıtım şirketlerinin gelirlerinin ve tarifelerinin düzenlenmesine ilişkindir. Bu Tebliğ’in 5. Maddesi uyarınca dağıtım sisteminin kullanımına ilişkin bedeller, dağıtım faaliyetinin yürütülebilmesi için gerekli olan yatırım harcamaları, işletme giderleri, kayıp enerji tedarik maliyetleri, iletim tarifesinde ödenen tutarlar, dağıtım faaliyeti için kamu kurumlarına ödenen bedeller, araştırma ve geliştirme giderleri²⁷¹ ile dağıtım faaliyetinin sürdürülebilmesi için katlanılan diğer maliyetlerin dikkate alınacağı belirtilmiştir²⁷². Özetle tebliğ dağıtım sisteminin

²⁷⁰19.12.2015 tarihli 29567 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

²⁷¹Tebliğ’in 9. Maddesine göre Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla, kontrol edilemeyen işletme giderleri hariç düzenlemeye esas işletme giderinin %1 ‘ine tekabül eden tutar gelir gereksinimi hesaplamalarında Ar-Ge bütçesi olarak dikkate alınır.

²⁷²<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/12/20151219-4.pdf> (Erişim Tarihi : 10.10.2018)

kullanımına ilişkin bedellerin kapsamını belirlemektedir ve düzenlemeye esas işletme giderlerinin dağıtım kaleminin önemli bir parçası olduğu anlaşılmaktadır.

İşletme giderleri dağıtım faaliyeti ile ilgili olan ve dağıtım faaliyeti ile ilgili olmayan işletme gideri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu iki gider kalemi düzenlenerek EPDK'ya onaya sunularak uygulamaya konulmaktadır. Örneğin dava giderleri, icra giderleri, sosyal sorumluluk giderleri, seminer, panel, konferans, reklam, dernek, sendika aidatı, danışmanlık giderleri gibi kalemler işletme giderleri arasında sayılmıştır. Amortisman, güvence bedeli güncelleme farkı gideri, sistem işletim gelir gereksinimi hesaplamalarında finansal kiralama, gecikme zammı gibi kalemler ise işletme gideri hesaplamalarında dikkate alınmadığı belirtilmiştir²⁷³. Tebliğ'in 8. Maddesi ile düzenlemeye esas işletme giderleri de yer almakta olup, dağıtım faaliyeti kapsamında şirket tarafından kontrol edilemeyen giderlerdir. Bu gider kalemine örnek olarak, kıdem ve ihbar tazminatları, kamu kurumlarına ödenen izin ruhsat harç bedelleri, iletim tarifesi kapsamında ödenen bedeller gibi kalemler yer almaktadır. Yine dağıtım şirketlerinin yürütmekte olduğu ve işin aslını oluşturan sayaç okuma, tüketici hizmetleri, arıza, bakım, onarım, sayaç sökme-takma, kesme bağlama gibi faaliyetlerine ilişkin giderler de işletmesel gider kabul edilmiştir²⁷⁴.

Dağıtım tarifeleri oluşturulurken aslında pek çok maliyet unsurunun Tebliğ ile belirlendiği ancak fatura üzerinde tüketicinin bu kalemleri yalnızca "dağıtım bedeli" adı altında gördüğü aşikârdır. Bu durumda tüketicinin sözleşmeler ile ya da başkaca bir müzakere yöntemi ile bu bedellerin içeriğine yönelik bilinçli olduğu söylenemez. Her ne kadar durum bu şekilde olsa da hizmetin devamlılığı ve sürekliliği için de bir işletmenin maliyetlerini mal veya hizmetine yansıtması ticari hayatın gereğidir.

Bir taraftan dağıtım şirketlerinin gelirleri de belirlenmiş bu gelirlere istinaden gelir farkı hesaplamalarından muaf tutulacak oranlar da belirlenmiştir²⁷⁵. Değişiklik 10. Madde ile bakım onarım hizmet geliri, bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları kapsamında elde edilen ceza ve tazminat gelirleri, dağıtım şebekesi üzerinden elde edilen reklam ve kira gelirleri, danışmanlık geliri, konusu kalmayan karşılık geliri ve otomatik sayaç okuma gelirlerinin %75'i, kaçak elektrik enerjisi kullanım gelirinin %20'si, deplase gelirinin tamamı gelir farkı hesabı dışında tutulmuştur. Bu durum gelir

²⁷³Tebliğ'in 7. Maddesi ile işletmesel giderlerin kapsamı ayrıntılı olarak yer almaktadır.

²⁷⁴Tebliğ Madde 7/9.

²⁷⁵05.01.2017 tarihli 29939 sayılı Resmi Gazete'de Yayımlarak Yürürlüğe Giren Dağıtım Sistemi Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ Md. 10.

kaynaklarının faturalara olumlu yansımalarının önüne geçmiştir.
http://www.emo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=114283&tipi=5&sube=0

3.3.2. İletim bedeli

İletim tarifiesi, kamu kurumu olan ve tekel olarak iletim hizmeti yürüten TEİAŞ tarafından hazırlanır. İletim tarifelerindeki maliyet unsurları iletim hizmetinin bir sonucudur. İletim bedeli, TEİAŞ'ın yapacağı şebeke yatırımları ve iletim ek ücretlerinden oluşur. Elektrik enerjisinin iletim sistemi, naklinden yararlanan tüm kullanıcılara eşit olarak taraflar arasında ayırım gözetmeksizin uygulanır²⁷⁶.

30.12.2015 tarihli 29578 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe giren İletim Gelirlerinin Düzenlenmesi Hakkındaki Tebliğ (İGDHT) kapsamında iletim bedelleri, iletim faaliyeti, sistem işletim ve piyasa işletim gibi hizmetlerin sunulması sırasında oluşan maliyetlerden mevzuat kapsamında uygun görülenler dikkate alınarak hesaplanan bedeller olarak tanımlanmıştır²⁷⁷. Tebliğ'de belirtilen gibi ifadesi ile iletim bedelinin çeşitli kalemlerden oluşabileceği geniş bir ifade yet almaktadır. Sistem işletim maliyetleri ve piyasa işletim maliyetleri ne olduğu da yine TEİAŞ'ın hazırlayacağı tablo ile belirlendiği ve Kurum onayı ile uygulandığı Tebliğ kapsamından anlaşılmaktadır. İşletme giderleri Tebliğ'in 7. Maddesi 1. Fıkrasında işletme giderleri iletim sistem kullanım ve sistem işletim faaliyetiyle ilgili olan işletme giderleri ile iletim sistem kullanım ve sistem işletim faaliyeti ile ilgili olmayan işletme giderleri olmak üzere ayrılmıştır. Bu ayrımı TEİAŞ geçmiş yıllarındaki verilerine dayanarak yapmakta, faaliyet ve hizmetler için geçmiş dönem gerçekleştirmeleri ve gelecek döneme ilişkin beklentilerini dikkate almaktadır. Maddenin devamında amortisman ve finansman giderlerinin işletmesel gider olmadığı kabul edilmiştir. Buna göre amortisman giderleri ile finansman gideri niteliğinde olan faiz giderleri, finansal kiralama giderleri ile kambiyo zararları ve gecikme zammı giderleri ile benzer mahiyette olan diğer giderler düzenlemeye esas işletme gideri hesaplamalarında dikkate alınmamaktadır²⁷⁸.

İletim faaliyeti kapsamında oluşan her türlü vergi, resim, harç, lisans bedeli ve benzeri giderler (KDV ve Kurumlar Vergisi hariç) hesaplamalarda dikkate alınır.

²⁷⁶EPK 17/6 b.

²⁷⁷İGDHT Madde 4/k.

²⁷⁸İGDHT Madde 7/2.

3.3.3. Kayıp kaçak bedeli

K/K bedeli EPK'daki tanımdan anlaşılacağı üzere teknik ve teknik olmayan kayıplardan oluşmaktadır. Buna göre teknik ve teknik olmayan kayıp, dağıtım sistemine giren enerji ile dağıtım sisteminde tüketicilere tahakkuk ettirilen enerji miktarı arasındaki farkı oluşturan ve maliyeti etkileyen; teknik kayıp ve/veya kaçak kullanım gibi sebeplerden kaynaklanan ve teknik bir sebebe dayanmayan kaybı ifade eder²⁷⁹. Yargıtay K/K bedelini, dağıtım sistemine giren enerji ile dağıtım sisteminde abonelere tahakkuk ettirilen enerji miktarı arasındaki fark olarak tanımlamıştır²⁸⁰.

Teknik kaybın sebebi teknik anlamda olup fizik kuralları gereği elektriğin nakli sırasında oluşurken, teknik olmayan kaybın sebebi yasal olmayan veya usulsüz bir şekilde elektriğin kaçak kullanılmasıdır. Teknik olmayan kayıp dağıtım lisansı sahibi tüzel kişi tarafından denetlenebilir ve önlenabilir bir unsurdur. Dolayısıyla dağıtım şirketinin başarısına göre K/K oranları değişebilmektedir.

Özelleştirme sürecinde dağıtım bölgeleri arasındaki K/K bedeli oranları farklılık göstermekte, bazı bölgelerde bu husus kar gayesi güden özel şirketler açısından önceden hesap edilemeyen sonuçlar ortaya çıkarabilecek boyutta idi²⁸¹. Bu nedenle oluşturulan sistemin fiyat eşitleme mekanizması, hedeflenen oranlar ve ulusal tarifelerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Mevzuattaki ilk hali ile K/K bedelinin tarife unsuru olarak kanunda düzenlenmemiş olması ve ikincil mevzuat ve kurul kararlarına dayanarak tahsil edilmesi uygulamada karışıklık yaratmış ve farklı yargı kararlarının verilmesine sebep olmuştur. Bu nedenle elektrik mevzuatındaki değişiklikler de dikkate alınarak farklı değerlendirme ve yasal dayanakları ortaya koyma zorunluluğu doğmuştur.

Elektrik abonelerine, dağıtım şirketleri tarafından yansıtılan K/K bedelinin yasal dayanakları 20.02.2001 tarih 4628 sayılı EPK ve 14.03.2013 tarih 6446 Sayılı EPK, 6719 sayılı Kanun, yönetmelikler, EPDK tarafından alınan kurul kararları ve tebliğleridir. K/K bedellerine ilişkin gelişim ve değişimi değerlendirebilmek için uygulama dönemleri uyarınca ayırım yapmak gerekmiştir.

²⁷⁹EPK md.3 şş.

²⁸⁰YHGK. 17.12.2014 T., 2014/7-1884 E., 2014/1045 K

²⁸¹Aslan vd., 2007, **a.g.k.**, 453-454.

3.3.3.1. 4628 Sayılı EPK kapsamında değerlendirme

Mülga 4628 sayılı EPK'nın 1. maddesine göre amacı; elektriğin yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreyle uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması için, rekabet ortamında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterebilecek, malî açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması ve bu piyasada bağımsız bir düzenleme ve denetimin sağlanmasıdır.

Kanun amacının yerine getirebilmesi için düzenleyici ve denetleyici bir kurum olan EPDK kurulmuştur²⁸². EPDK, Kanun'da yer alan fiyatlandırma esasları ile piyasa ihtiyaçlarını dikkate alarak serbest olmayan tüketicilere yapılan elektrik satışında uygulanacak fiyatlandırma esaslarını tespit eder, formülleri uygular, bunları denetler ve piyasada Kanun'a uygun şekilde davranılmasını sağlar²⁸³. Kurul; tüketicilere güvenilir, kaliteli, kesintisiz ve düşük maliyetli elektrik enerjisi hizmeti verilmesini teminen gerekli düzenlemeleri yapmakla görevli ve yetkilidir²⁸⁴. Yine Kanun'da lisanslarda asgari olarak yer alacak hükümlerde, Yönetmelik uyarınca, hizmet maliyetlerinin yansıtılmasına dair kurallar ile kayıp ve kaçakları asgariye indirecek önlemlerin uygulanmasına dair esasları içeren hükümler yer alacağı da belirtilmiştir²⁸⁵.

10.05.2006 tarihli 5496 sayılı kanun 6. Maddesi ile eklenen geçici 9. Maddesi²⁸⁶ ile fiyat eşitleme mekanizması ilk kez gündeme gelmiştir. Geçiş dönemi uygulaması olan fiyat eşitleme mekanizması ile bir dağıtım bölgesindeki kullanıcının diğer dağıtım bölgesinin maliyetine katlanma oranı da şeffaflık ilkesi gereği görünür kılınmış olup, ulusal tarife düzenlemeleri yapılmıştır. İlgili madde ile bölgeler arasında oluşan K/K bedelindeki aşırı farklılaşmaların makul düzeylere ininceye kadar bir geçiş dönemi için tüketicilere ulusal temelde tek bir satış fiyatı uygulanması öngörülmüştür. Böylelikle toptan ve perakende satış fiyatlarına müdahale edilmeden perakende satışta rekabet ortamının oluşturulması, dağıtım şirketlerinin gelirlerinin önceden tahmin edilebileceği bir mekanizmanın oluşturulması, eşitleme mekanizmasının uygulanması sürecinde

²⁸²4628 s. EPK md. 4/1. EPDK idarî ve malî özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliğine haiz bir kuruluştur.

²⁸³4628 s. EPK md. 4/2 son.

²⁸⁴4628 s. EPK md. 5/6-c.

²⁸⁵4628 s. EPK md. 3/b-5.

²⁸⁶4628 sayılı EPK geçici 9. Madde ile geçici bir "Fiyat Eşitleme Mekanizması" uygulanacağı belirtilmiştir. Buna göre geçiş dönemi süresince ulusal tarife uygulamasının gerekleri esas alınır ve ulusal tarifede çapraz sübvansiyon uygulanır. Ulusal tarife Kurumca hazırlanır ve Kurul onayıyla yürürlüğe girer. Kurul onaylı çapraz sübvansiyon ancak Bakanlar Kurulu kararı ile değiştirilir. Geçiş dönemi süresince tüm hesaplar ilgili mevzuata göre ayrıştırılarak tutulacağı belirtilmiştir.

sistemde oluşan kayıpların tüm kullanıcılara yansıtılması koşullarının oluşturulmasında gerekli şartların tesisi hedeflenmiştir²⁸⁷.

Kanun koyucu, geçiş döneminde tüketicilere uygulanacak bir mekanizma tesis edilmesini öngörerek, K/K bedellerini maliyet kalemi kabul etmiş ve geçiş dönemi için K/K oranları (dolayısıyla bedelleri) farklı olan bölgelerin fiyat eşitleme mekanizması ile aynı tarifieden elektrik kullanmasının sağlanmasını amaçlamıştır²⁸⁸. İlgili geçici 9. madde ile kaçak bedeli perakende satış tarifiesi içinden çıkarılmış ve dağıtım sistem maliyeti olarak bir bedel şeklinde belirlenmiştir²⁸⁹. Geçiş tarifesinin süresinin bitmesi ile ikinci tarife dönemine ilişkin 2011-2015 yılları için hedef K/K oranları belirlenmiş ve K/K bedelinin tüketicilere yansıtılmasına devam edilmiştir.²⁹⁰ Böylelikle dağıtım şirketleri açısından bağlayıcı ve kademeli olarak düşürülmek üzere hedef K/K oranları gündeme getirilmiştir. Buna göre 01.04.2011 tarihinden geçerli olmak üzere uygulanmakta olan ulusal tarifenin yasal dayanağı da EPDK'nın 28.12.2010 tarih ve 2999 sayılı kararıdır²⁹¹.

Görüleceği üzere, 4628 sayılı EPK' da teknik ve teknik olmayan kayıp tanımı yapılmamıştır. Ancak fiyat esasları ve kayıp ve kaçakları asgariye indirecek önlemlerin uygulanmasına ilişkin açıkça EPDK'ya verilmiş yetki söz konusudur. Bu nedenle teknik ve teknik olmayan kayıplara ilişkin tarifelerin uygulanmasında lisans sahibi şirketler bakımından yasal zorunluluk olduğu, K/K bedelinin tarife unsuru olarak faturalarda aldığı, EPDK'nın bir düzenleyici işlemi olan kurul kararlarının tüm tüzel ve gerçek kişileri bağladığı kanun ve ikincil mevzuat hükümlerinden anlaşılmaktadır.

3.3.3.2. 6446 Sayılı EPK kapsamında değerlendirme

20.03.2013 tarihinde Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe giren EPK' nın 1. maddesinde Kanun'un amacı yer almaktadır. Buna göre amaç elektriğin yeterli, kaliteli,

²⁸⁷4628 s. EPK Geçici 9. Madde gerekçesi.

²⁸⁸YHGK. 17.12.2014 T., 2014/7-1884 E., 2014/1045 K. Karşı oy yazısı.

²⁸⁹İlk uygulama dönemi için TEDAŞ tarafından hazırlanan geçiş dönemi tarifeleri ile metodolojisi, teklif edildiği şekliyle Kurul'un 24.08.2006 günlü, 875 sayılı kararı ile onaylanıp, 01.09.2006 günlü, 26276 sayılı R.G.' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İlgili 20 Dağıtım Şirketi İçin Gelir Gereksinimi Hesaplanması ve Tarife Metodolojisinde tarifelerin hesaplanmasında izlenecek yöntemler ayrıntılı şekilde gösterilmiştir.

²⁹⁰16.12.2010 tarih ve 2932 sayılı Kurul Kararıyla 2011-2015 dönemini kapsayan ikinci uygulama dönemi için 21 dağıtım şirketi için K/K hedefleri belirlenmiştir.

²⁹¹4628 s. EPK geçici madde 9. Kurul Kararı'nda tarife uygulamalarına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

sürekli, düşük maliyetli ve çevreyle uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması için, rekabet ortamında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösteren, mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması ve bu piyasada bağımsız bir düzenleme ve denetimin yapılmasının sağlanmasıdır. Devamında 2. madde ile kapsam belirlemiş olup, buna göre Kanun elektrik piyasasından doğan faaliyetlerle ilişkili tüm gerçek ve tüzel kişilerin hak ve yükümlülüklerini kapsamaktadır.

Kurum, yönetmelikler ile tarifelerin belirlenme, uygulanma, fiyatlandırma esaslarını tespit etme ve denetleme, hizmet maliyetlerinin yansıtılmasına dair kuralları belirlenme, teknik ve teknik olmayan kayıpları asgariye indirecek önlemleri uygulama ve lisans sahibinin Kurum tarafından verilen tüm talimatlara uyma yükümlülüğüne ilişkin yetkilendirilmiştir.²⁹² İdari işlemle, işlemin muhatabının hukuki durumu doğrudan etkilenmektedir²⁹³. Elektrik piyasasında fiyatlandırma esasları Kanun'un verdiği yetkiye dayanarak EPDK tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlendiği ve tarifeler ile belirlendiği açıktır.

4628 sayılı Kanun ile uygulanmaya başlanan fiyat eşitleme mekanizması, 6446 sayılı kanun döneminde de uygulanmaya devam etmiştir²⁹⁴. K/K enerji miktarı dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler tarafından temin edilmekte ve Dağıtım Sistemi Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ hükümleri esas alınarak hesaplanmaktadır²⁹⁵. Hedef K/K oranlarına²⁹⁶ ise her dağıtım şirketi azami uyum göstermek zorundadır²⁹⁷.

²⁹²EPK md. 17/1 maddesi ile tarifeler, ilgili tüzel kişi tarafından, Kurul tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre hazırlanır, onaylanmak üzere Kuruma sunulur ve ilgili tüzel kişiler tarafından uygulanır. Maddenin devamında Kurul onaylı tarifelerin hüküm ve şartları, bu tarifelere tabi olan tüm gerçek ve tüzel kişileri bağlar ve ödemelerden herhangi birisinin yapılmaması halinde, söz konusu hizmetin durdurulabilmesini de içeren usul ve esaslar Kurum tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir

²⁹³A. E. Akyazan (2009). Maddî açıdan idari işlemler. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (85), s. 225.

²⁹⁴Ulusal tarife uygulaması başlıklı geçici 1. Maddesinde fiyat eşitleme mekanizmasının 31.12.2015 tarihine kadar uygulanacağı belirtilmiştir. Tüm kamu ve özel dağıtım şirketleri ile görevli tedarik şirketleri fiyat eşitleme mekanizması içerisinde yer almaktadır ve 31.12.2015 tarihine kadar ulusal tarife uygulamasının gerekleri esas alınacağı, ulusal tarifede çapraz sübvansiyon uygulanacağı, ulusal tarifenin Kurumca hazırlanıp, Kurul onayıyla yürürlüğe gireceği de belirtilmiştir.

²⁹⁵Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği 9. Madde. Aynı yönetmeliğin, Gelir düzenlemesi kapsamında gelir ve/veya fiyat tavanına ilişkin parametrelerin belirlenmesi başlıklı 15. maddesinin 1. bendinde; K/K hedeflerine ulaşılması ölçüsünde de bahsedildiği görülmektedir.

²⁹⁶Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği Gelir düzenlenmesinde lisansa derç edilecek parametreler başlıklı 4. Maddesinde, gelir düzenlenmesinde, dağıtım lisansı sahibi tüzel kişilerin dağıtım lisanslarına her tarife dönemi için belirlenen K/K hedefi parametre değerleri derç edileceği belirtilmiştir.

²⁹⁷EPDK tarafından çıkarılan, Gelir Ve Tarife Düzenlemesi Kapsamında Düzenlemeye Tabi Unsurlar Ve Raporlamaya İlişkin Esaslar Hakkındaki Tebliğ'in 19. maddesine göre; lisans sahibi tüzel kişiler, düzenlemeye esas işletme gideri ve yatırım harcamalarına temel teşkil eden K/K hedeflerine ilişkin olarak tebliğ ekinde yer alan GD04.2 formundaki yükümlülükleri sağlamaktan sorumludur.

Görüleceği üzere, 4628 sayılı EPK’ da olduğu gibi 6446 sayılı EPK’ da (6719 sayılı Kanun değişikliğine kadar) teknik ve teknik olmayan kayıp tanımını yapılmamıştır. Ancak fiyat esasları ve kayıp ve kaçakları asgariye indirecek önlemlerin uygulanmasına ilişkin açıkça EPDK’ya verilmiş yetki söz konusudur.

AYM kanun değişikliği öncesi 6446 sayılı EPK döneminde, K/K bedellerine ilişkin bakış açısını, dağıtım sistemindeki kayıpların azaltılmasına ilişkin tedbirler başlıklı geçici 18. maddesinin iptali için yapılan başvuruya ilişkin verdiği iptal talebinin reddi kararı gerekçesinde gösterilmiştir²⁹⁸. İlgili madde de teknik ve teknik olmayan kayıpların oranı ülke ortalamasının üzerinde olan dağıtım bölgelerinde, diğer dağıtım bölgelerinden farklı düzenlemeler yapılmasına, hedef K/K oranlarının bir önceki yılın gerçekleştirmeleri dikkate alınarak ve sonraki uygulama dönemleri de dâhil olmak üzere yeniden belirlenmesi gerektiği ve EPDK’nın yetkili olduğu sonucuna varılmıştır. İptal başvurusu gerekçesinde dava konusu kuralla EPDK’ya muğlak bir yetki tanındığı, dağıtım şirketlerinin K/K oranlarını azaltmak için verdiği hedefleri yakalayamaması nedeniyle oluşan zararın tüketicilere yansıtılmasına yasal zemin oluşturulduğu, faturalarını düzenli şekilde ödeyen elektrik abonelerine ek mali yükümlülükler getirildiği, YHGK kararının etkisizleştirildiği iddia edilmiştir.²⁹⁹ AYM ret gerekçesinde, sosyal devlet ilkesi, elektriğin kaliteli, sürekli, kesintisiz, düşük maliyetli şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması ve bu elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğu, tedbir alınması Kurul’un hedef K/K oranlarını belirlemede yetkili olduğu, bu yetkinin sınırsız olmadığı gibi yargı denetimine tabi olduğu belirtilmiştir³⁰⁰.

3.3.3.3. Emsal Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı

K/K bedelinin yasal olup olmadığı tartışılırken, tüketiciye K/K bedeli iadesini içeren³⁰¹ Tüketici Hakem Heyeti (THH) kararının³⁰² iptali için “hakem heyeti kararına

²⁹⁸09.12.2016 Tarihli ve 29913 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 2015/61 E. 2016/172 Kr. Sayılı 02.11.2016 tarihli kararı.

²⁹⁹İlgili aykırılık iddiası Anayasa’nın 2.,48.,138.,167. Ve 172. Maddesi kapsamında incelenmiştir.

³⁰⁰İptal talebinde yer alan faturalarını düzenli şekilde ödeyen elektrik abonelerine K/K bedeli olarak ek mali yükümlülükler getirilmesine yasal zemin oluşturduğuna ilişkin iddiayı kanun metninin tüketicilerden K/K bedeli alınacağına ilişkin düzenleme olmadığından değerlendirmemiştir.

³⁰¹YHGK, K/K bedeli iadesi kararının aynı zamanda tespit hükmü taşıdığı, başvuru tarihinden sonraki faturaların düzenleme biçimine etkisi olacağı, kararın ileriye yönelik uygulanması bulunduğu ve bu yöndeki talebin devamlılık arz eden bir isteme ilişkin olduğundan (art etkili) kesin olduğundan söz etmenin mümkün olmadığını belirtmiştir.

itiraz” davası açılmıştır. Yerel mahkemece THH kararının kaldırılması talebi reddedilmiş³⁰³ ve yerel mahkeme kararı Özel Daire’ce bozulmuştur. Bozma kararı üzerine yerel mahkemece direnilmiş³⁰⁴ ve bunun üzerine direnme yoluyla Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (YHGK) önüne gelen uyuşmazlıkta, işin esasına girerek K/K bedelinin, hakkaniyete aykırılık ile haksız şart teşkil edip etmediği ve varılacak sonuca göre aboneden tahsil edilip edilemeyeceği noktasında inceleme yapmıştır. İnceleme neticesinde teknik veya teknik olmayan kayıp ayrımı yapılmaksızın bu bedelin tüketicilerden tahsil edilmeyeceğine ilişkin emsal bir karar vermiştir³⁰⁵. Bu karar karşı dağıtım şirketince karar düzeltme yolu talebi de benzer gerekçelerle reddedilmiştir³⁰⁶. Böylelikle ilgili emsal karara istinaden THKH gereği tüketici sayılsın sayılmasının tüm abone gruplarından ilgililer dava açmışlardır.

YHGK, EPDK’ya sınırsız bir fiyatlandırma unsuru belirleme yetkisi ve görevi verilmediği, elektrik enerjisinin nakli esnasında meydana gelecek kayıp ile başka kişiler tarafından kanuna aykırı şekilde çalmak suretiyle kullanılan elektrik bedellerinin, kurallara uyan abonelerden tahsili yoluna gidildiği, parasını her halükarda tahsil eden kurumun teknik gelişmelere ayak uydurmasına engel olacağını³⁰⁷ belirtmiştir.

Karşı oy yazısında, EPDK’nın düzenleyici işlemi olan ve ülke genelinde uygulanan K/K bedelinin mahkemece iptal edilmedikçe veya yetkili merci tarafından geri alınmadıkça geçerli olduğu belirtilmiştir. Buna göre Kurul Kararlarının mevzuatın bir parçası olarak, lisans sahibi şirketler bakımından uygulanmasının yasal zorunluluk olduğu, K/K bedelinin tarife unsuru olduğu tüketicilere yansıtılabileceği görüşü sunulmuştur³⁰⁸.

³⁰²Silifke THH. 17.04.2012 T., 306 K

³⁰³Silifke 1. AHM. 11.06.2012 T., 2012/383 E., 2012/383 K

³⁰⁴Silifke 1.AHM. 11.12.2013 T., 2013/784 E., 2013/1103 K

³⁰⁵YHGK. 21.05.2014 T., 2013/7-2454 E., 2014/679 K

³⁰⁶YHGK. 17.12.2014 T., 2014/7-1884 E., 2014/1045 K

³⁰⁷Kararda, K/K bedellerinin tahsili ile dağıtım şirketlerinin teknik alt ve üst yapısını yenileme ihtiyacı duymayacağı, buna karşı önlem alma ve takip için gerekli girişimlerde bulunmayacağı, elektrik kaybını önleme, hırsızlıkları engelleme veya hırsız takip edip bedelini ondan tahsil etme görevinin dağıtım şirketine ait olduğunu belirtilmiştir.

³⁰⁸Karşı oy yazısında haksız şart açısından, bunun için herhangi bir yasal denetim yolu açık olmayan bir hükmün sözleşmeye konulmuş olması gerektiği ancak K/K bedelinin 4628 sayılı EPK ve EPDK Kurul kararına göre belirlendiği belirtilmiştir.

3.4. TRT Payı

TRT payı, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu'nda (TRT-GK) TRT'nin geliri olarak düzenlenmiştir³⁰⁹. İlgili pay mevzuattaki ilk hali ile³¹⁰ elektrik tüketen herkesi ifadesi kullanılmakta iken, madde metninde yapılan değişiklik ile nihai tüketici kavramı ilk kez kullanılmıştır³¹¹. Kanun metni ve gerekçesinde nihai tüketici kavramının o dönem yürürlükte bulunan 4077 sayılı TKHK, Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun'a ya da 4628 sayılı EPK nezdinde mi yorumlanacağı belirtilmemiştir³¹². Kısaca ilgili maddelerin yürürlük dönemlerinde tüketicilerin/elektrik tüketenlerin yasal olarak TRT payı ödeme yükümlülüğü bulunmamakta olup, TRT payını intikal yükümlülüğü faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlara³¹³ aittir. Bu nedenle tedarikçi firmalar tüketicilerle yapılan aralarındaki sözleşme hükümlerine TRT payını yansıtmakta ve en son tüketen üzerinde bırakmaktaydı³¹⁴. Maddenin ilk şeklinde TRT payı çarpanı belirlenirken temel alınan değer, tüketilen enerjinin miktarının birim bedel ile çarpımından elde edilecek meblağ iken, ilk değişiklik ile nihai tüketiciye satılan enerjiden elde edilen gayri safi satış hasılatı olarak belirtilmiştir.

2008 yılında yapılan değişiklik ile³¹⁵ TRT payının nihai tüketiciden faturalarda gösterilmek suretiyle tahsili ve satış lisansına sahip tüzel kişilerin tahsil ettikleri bu bedelleri TRT Kurumu'na intikal ettirilmesi öngörülmüştür³¹⁶.

OSB'ler kanun değişikliği öncesi, tedarikçi şirketlere TRT payı ödüyordu³¹⁷. Yapılan değişiklik ile OSB'nin serbest tüketici olarak katılımcıları (abonesi olan ve OSB'de iş yeri bulunan nihai tüketiciler) için temin ettiği enerji bedeli nedeniyle

³⁰⁹3093 sayılı TRT-GK 15.12.1984 tarihli 18606 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³¹⁰TRT Payı ilk kez 3093 sayılı TRT 4. C bendinde gündeme gelmiştir.

³¹¹10.07.1999 tarihli 23751 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan 4397 sayılı Kanun'da yer almaktadır.

³¹²B. F. Doğan (2013). Elektrik piyasasında TRT payı ödenmesi konusundaki hukuki gelişmeler. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4 (1), s. 38.

³¹³ Maddenin ilk hali ile TEK ve elektrik üretimi ve iletimi tesisleri kurmaya ve işletmeye, dağıtım ve ticaretini yapmaya yetkili kılınan diğer kurum ve kuruluşlar anlaşılır. 1999'daki değişiklik ile TEDAŞ, Türkiye Elektrik Üretim-İletim A.Ş. ile bu kuruluşların dışında kanunla elektrik üretimi ve iletimi tesisleri kurmaya ve işletmeye, dağıtım ve ticaretini yapmaya yetkili kılınan diğer kurum, kuruluş ve işletmeler anlaşılır.

³¹⁴Y. 3. HD. 07.10.2015 T., 2015/13702 E., 2015/15184 K

³¹⁵5784 sayılı kanun değişikliği.

³¹⁶TRT-GK madde 4.c gereği iletim, dağıtım ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedeller hariç olmak üzere, elektrik enerjisi satış bedelinin yüzde ikisi tutarındaki payı (Katma Değer Vergisi, diğer vergiler, fon ve paylar ile benzeri kesintiler hariç) faturalarında ayrıca gösterilir ve TRT Kurumu'na intikal edilir.

³¹⁷Değişiklik ile Kanun'un 4/c 2. cümlesinde OSB tüzel kişilikleri, serbest tüketici olarak tedarikçilerden katılımcıları için temin ettikleri enerjiye ilişkin olarak TRT Kurumu'na ayrıca pay yatırmayacağı belirtilmiştir.

tedarikçi şirketlerden satın aldıkları elektrik bedelleri için TRT payı ödeyip ödemeyecekleri uygulamada tartışma konusu olmuştur.

Yargıtay³¹⁸, OSB'lerin elektrik alımı sırasında TRT payının faturada gösterilerek tahsil edilmesiyle gözettiği amacın, TRT ye intikal ettirileceğinden; OSB'lerin TRT paylı olarak satın aldıkları ve katılımcılarına yansıttıkları bedel (ve bu bedele ilave edilen iletim, dağıtım ve perakende satış hizmetlerin ilişkin bedeller) üzerinden yeniden mükerrer uygulanmasını önlemek olduğunu belirtmiştir³¹⁹. Bu nedenle OSB'leri TRT payı ödemekten muaf tutmadığını ifade etmiştir³²⁰. İkinci cümlede OSB'lerin tamamen TRT payından muaf olduğu izlenimi doğmuş ve hukuki ihtilafların giderilmesini amaçlanarak kaldırılmıştır³²¹.

Karardaki muhalefet şerhinde, OSB'nin serbest tüketici olduğu ancak nihai tüketici olmadığı vurgulanmıştır³²². OSB'nin ödediği bedeli serbest tüketici sıfatıyla ödemişse (nihai tüketici sıfatı ile değil) katılımcısından %2 TRT payı tahsil edip TRT'nin hesabına yatırıp yatırmadığı; yatırmış ise, ödediği bedelin mükerrer ödeme kapsamında olup olmadığı yönünde araştırma yapılması gerektiği belirtilmiştir³²³. Karşı oy yazısı ile, OSB'nin serbest tüketici olması nedeniyle tedarikçisinden satın aldığı enerji için ayrıca TRT payı ödemeyeceği ancak OSB'nin aracı oldukları katılımcılarına (abonelerine) sattıkları enerji bedeline ilişkin düzenleyecekleri faturalarda, vergi ve TRT payı gibi yasal diğer kesintileri gösterecekleri belirtmiştir. Davaya konu faturaların düzenleniş ve yapılan ödeme tarihi itibarıyla 2.cümle gereği OSB'nin serbest tüketici sıfatıyla davalı tedarikçiye mükerrer ödeme yapılmış olduğu ve bunun iadesini savunmuştur. Maddedeki ikinci cümlenin iptali ve 2017 yılındaki değişiklik ile son şekli aşağıdaki şekildedir.

³¹⁸Y. 3. HD. 07.10.2015 T., 2015/13702 E., 2015/15184 K

³¹⁹Benzer görüş Y. 3. HD.24.02.2014 T., 2014/16672 E., 2015/2913 K. OSB'lerin serbest tüketici olarak tedarikçilerinden katılımcıları (aboneleri) için temin ettikleri için ayrıca TRT'ye pay yatırmaz şeklinde yorumlamıştır. Aynı görüşte bkz. Y. 7.10.2015 T., 3. HD., 2015/8375 E., 2015/15185 K

³²⁰Yargıtay amaçsal yorum yaparak maddenin değişiklik tasarısındaki gerekçesine atıfta bulunmuş, OSB'nin dağıtım hakkı kazandıktan sonra, elektrik dağıtımında, alırken ödediği TRT payını müşterisine intikal ettirirken aradaki farktan TRT fonu alındığını, değişiklik ile artık alınmayacağını kararında belirtmiştir.

³²¹Maddenin ikinci cümlesi 10.9.2014 tarihli Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe giren 6552 sayılı Kanun 144. Maddesi ile kaldırılmıştır.

³²²Gerekçesinde, OSB'nin serbest tüketici sıfatıyla katılımcıları için tedarikçisinden enerji temin eden tüzel kişi olduğu, nihai tüketicinin ise temin ettiği enerjiyi harcayan abone olduğu belirtilmiştir.

³²³Muhalefet şerhinde, OSB'nin satın aldığı elektrikten dolayı bir muafiyet veya tedarikçiden elektrik satın alınması işleminde TRT payından istisna getirilmediği belirtilmiştir.

TRT-GK madde 4. c. “ Nihai tüketiciye elektrik enerjisi satışı yapan lisans sahibi tüzel kişiler, iletim, dağıtım ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedeller hariç olmak üzere, elektrik enerjisi satış bedelinin (sanayi sicil belgesine sahip sanayi işletmelerine yapılan elektrik enerjisi satışı hariç) yüzde ikisi tutarındaki payı (KDV, diğer vergiler, fon ve paylar ile benzeri kesintiler hariç) faturalarında ayrıca gösterir ve bu kapsamdaki bedelleri TRT Kurumu’na intikal ettirirler³²⁴. (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu, madde 4/c).

Madde metni son şekli ile TRT payını ödemekle yükümlü nihai tüketicilerin kimler olduğu konusunda TKHK’ na göre değil, elektrik piyasası mevzuatına göre yorumlamak ve kapsamını belirlemek gerekmektedir³²⁵.

TRT payı hesabında iletim, dağıtım ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedeller ile KDV, diğer vergiler, fon ve paylar ile benzeri kesintiler dâhil edilmediği belirtilmiştir. Ancak elektrik enerjisi satış bedelinin içinde K/K bedelinin yer alması nedeniyle EPDK kararı³²⁶ ile Kanun’da belirtilen tarife bileşenlerine açıklık getirerek, 3093 sayılı Kanun 4/c maddesine göre K/K bedelinden TRT payı alınmasının gerekmediğini, sadece perakende satış tarifesi üzerinden bu payın ödenmesi gerektiğini belirtmiştir. TRT tarafından açılan iptal davası ile Danıştay mali yükümlülüklerin ikincil mevzuat ile değil, doğrudan kanunla yapılması gerektiğini belirtmiş ve kanuni bir dayanağı olmadan mali yükümlülük getiren kurul kararını hukuka aykırı bularak yürütmeyi durdurma kararı vermiştir. EPDK “yürütmeyi durdurma kararının uygulanması amacıyla 3065 sayılı Kurul kararının mahkemece verilecek yeni bir karara kadar uygulanmamasına” karar vermiştir³²⁷. Dava sonucunda “TRT tarafından 3065 sayılı Kurul kararının iptali talebiyle açılan davanın reddi” kararı³²⁸ verilmiş, TRT Genel Müdürlüğü’nün temyizi üzerinde karar bozulmuştur³²⁹. Bozma nedeniyle K/K bedeli üzerinden TRT Payı tahakkuk ettirilmeyen dönemler için de (1.1.2016 tarihine

³²⁴18.6.2017 tarihli ve 7033 sayılı Kanunun 27. maddesiyle sanayi sicil belgesi olan elektrik abonelerin de tutarı yüzde 2 olan TRT payı kaldırılmış bulunmaktadır. Değişiklik ile sanayi siciline kayıtlı işletmelerin maliyet yüklerinin azaltılması amaçlanmıştır. Maddedeki şartları sağlayan kişi ve kuruluşların 28.12.2012 Gün ve 28511 Sayılı R.G. ’de yayımlanan 4193 sayılı EPDK Kurul Kararı ve 24.04.1957 Gün ve 9593 Sayılı R.G.’ de yayımlanan 6948 Sayılı Sanayi Sicil Belgesi Kanunu’na göre ilgili yerlere müracaat etmeleri gerekmektedir.

³²⁵Doğan, 2013, **a.g.k.**, 46.

³²⁶1.2.2011 tarihli 3065 sayılı karar.

³²⁷15.12.2011 tarihli ve 3552 sayılı Kurul Kararı

³²⁸D. 13. D. 2011/665 E., 2015/722 K

³²⁹DİDDK. 05.01.2016 T., 2015/3402 E., 2016/1 K

kadar) K/K bedeli üzerinden TRT Payı tahakkuku yapılması gerektiği EPDK tarafından duyurulmuştur³³⁰.

Tüketicilere eksik yansıtılan bu bedel için, idare tarafından geçmişe etkili olarak, TRT payının ödenmesi adı altında kurul kararı alınmasının hukuken mümkün olmaması ve hukuki güvenlik ve kazanılmış hakların korunması ilkesi gereğince de tahsil edilmemesi gerekmektedir³³¹.

3.5. Enerji Fonu

Enerji fonunun yasal dayanağı, 3096 Sayılı TEK Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı Ve Ticareti İle Görevlendirilmesi Hakkında Kanun'un geçici 4. maddesidir³³². İlgili maddenin atfı gereği, fona ilişkin düzenlemeler, 3291 sayılı kanun ek 2. maddede belirtilmiştir³³³.

3291 Sayılı Kanun Ek 2 : “Nihai tüketiciye elektrik enerjisi satışı yapan lisans sahibi tüzel kişilerin sektör altyapı giderlerine katkı paylarını, bunların enerji satış tarifelerinin % 10'unu geçmeyecek şekilde tespiti, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkilidir. Nihai tüketiciye elektrik enerjisi satışı yapan lisans sahibi tüzel kişilerin sektör altyapı giderlerine katkı payı, iletim, dağıtım ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedeller hariç olmak üzere belirlenir. Tedarikçiler bu bedeli faturalarında ayrıca gösterir ve tahakkuku takip eden ikinci ayın yirmisinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına intikal ettirirler. OSB tüzel kişilikleri, serbest tüketici olarak tedarikçilerden katılımcıları için temin ettikleri enerjiye ilişkin olarak ayrıca katkı payı yatırmaz.” (3291 Sayılı Kanun, Ek 2)

9.7.2008 tarihli ve 5784 sayılı Kanunun 13 üncü maddesiyle; bu fıkra da yer alan “Elektrik enerjisi dağıtımı alanında faaliyet gösteren kamu ve özel sektör kuruluşlarının” ibaresi “nihai tüketiciye elektrik enerjisi satışı yapan lisans sahibi tüzel kişilerin” şeklinde değiştirilmiştir³³⁴.

Elektrik Enerjisi Fonu Yönetmeliği³³⁵ gereği elektrik enerjisi sektöründe yapılacak araştırma, geliştirme, etüt, proje, denetim faaliyetleri ile kurulacak tesislere finansman yönünden destek ve elektrik enerjisi fiyatlarında istikrar sağlamak üzere

³³⁰23.03.2016 tarihli duyuru <http://www.epdk.org.tr/tr/duyurular/1660>

³³¹Doğan, 2013, **a.g.k.**, 53-58.

³³²19.12.1984 tarihli 18610 sayılı R.G.' de yayımlanmıştır.

³³³03.06.1986 tarihli 19126 sayılı R.G.' de yayımlanmıştır.

³³⁴26.07.2008 tarihli 26948 sayılı R.G.' de yayımlanmıştır.

³³⁵15.08.1995 tarih ve 22375 sayılı R.G.' de yayımlanmıştır.

kurulan Elektrik Enerjisi Fonu'nun gelirleri, giderleri, yönetimi, denetimi ve fonla ilgili diğer hususları düzenlemektir³³⁶. Fon bedeli kamu hizmetinin dahi iyi görülebilmesi için kamu gücüne dayanılarak konulan bir mali yükümlülüktür³³⁷. Ancak geçici maddeler ile getirilen bu yükümlülük yıllardır bir fatura kalemi olarak tahsil edilmektedir.

Bakanlık nezdindeki Enerji Fonu'na aktarmak için, elektrik faturasındaki tüketim tutarı (aktif enerji bedeli) üzerinden tüm abone grupları için %1 olarak tahsil edilir. Aktif tüketim bedeli ve K/K bedeli dâhil edilerek hesaplanır ve hesaplanan bedel üzerine %18 KDV uygulanmaktadır.

3.6. Elektrik Tüketim Vergisi

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun³³⁸ (BGK) 34. maddesinde, Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde elektrik tüketiminin Elektrik Tüketim Vergisi'ne (ETV) tabi olduğu belirtilmiştir³³⁹.

BGK madde 35 ; “ Elektrik ve Havagazı tüketenler, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisini ödemekle mükelleftirler. 20.2.2001 tarihli ve 4628 sayılı EPK' ya göre elektrik enerjisini tedarik eden ve havagazını dağıtan kuruluşlar, satış bedeli ile birlikte bu verginin de tahsilinden ve ilgili belediyeye yatırılmasından sorumludurlar. OSB'lerde tüketilen elektrik enerjisinin vergisini OSB tüzel kişiliklerine elektriği temin eden kuruluş öder.” Belediye Gelirleri Kanunu, m.35).

BGK 37. madde ile verginin matrahının; elektriğin iletimi, dağıtımı ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedelleri hariç olmak üzere, elektrik enerjisi satış bedeli olduğu, matraha vergi, fon ve payların dâhil edilmeyeceğini belirtmiştir³⁴⁰.

Gelir İdaresi Başkanlığı 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 413. maddesine dayanılarak 06.09.2016 tarihli özelge yayımlamıştır.³⁴¹ Buna göre elektrik satış bedelinden elektriğin iletimi, dağıtımı ve perakende satış hizmetlerine ilişkin bedeller

³³⁶08.06.1995 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile 15.08.1995 tarihinde 22375 sayılı R.G. 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir

³³⁷D. 10. D. 24.2.1999 T., 1995/6742 E., 1999/631 K

³³⁸29.05.1981 tarihli 17354 sayılı RG de yayımlanmıştır.

³³⁹35. Maddeye göre kazanç amacı gütmemek şartıyla işletilen yerler, dini hizmetlerin ifasına mahsus ve umuma açık bulunan ibadethaneler, milletlerarası panayır, sergi ve fuarlar vb. yerler ile doğrudan doğruya elektrik ve havagazı üreten dağıtım ve istihsal müesseseler vergiden muaftır.

³⁴⁰ETV vergi oranları 38. madde ile imal ve istihsal, taşıma, yükleme boşaltma, soğutma, telli ve telsiz telgraf ve telefon müraselesi işlerinde tüketilen elektriğin satış bedeli üzerinden yüzde 1, bunlar dışında kalan maksatlar için tüketilen elektriğin satış bedeli üzerinden yüzde 5 uygulanmaktadır.

³⁴¹<http://www.gib.gov.tr/elektrik-ve-havagazi-tuketim-vergisi-hesaplama-hk> (Erişim tarihi: 12.05.2018)

düşüldükten sonra kalan tutarın elektrik ve havagazı tüketim vergisine ilişkin matrahını oluşturduğunu belirtmiştir. Özelgenin devamında güç bedeli, güç aşım bedeli, emre amade kapasite bedeli, K/K bedeli, YEKDEM, enerji dengesizlik tutarı ve sıfır bakiye düzeltme bedellerinin verginin hesabında matraha ilave edilmesi, reaktif enerji bedelinin ise ilave edilmemesi gerektiğini belirtmiştir.

3.7. Uygulanan Katma Değer Vergisi

2.11.1984 tarihli 18563 sayılı RG de yayımlanana 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'na 1. maddesine göre Türkiye'de ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti kapsamında yapılan mal teslimleri ve hizmet ifaları Katma Değer Vergisi'ne (KDV) tabi bulunmaktadır. Kanun'un 2. Maddesinde teslim, bir mal üzerindeki tasarruf hakkının malik veya onun adına hareket edenlerce, alıcıya veya adına hareket edenlere devredilmesi, elektrik dağıtımı da mal teslimi olarak kabul edilmiştir. Kanunun 10. maddesi g bendine göre vergiyi doğuran olay elektrik dağıtım veya kullanımlarında bunların bedel tahakkuku ile meydana gelir. Aynı Kanun'un 24. maddesinde ise KDV matrahına dâhil olan unsurlar ayrıca sayılmış, maddenin alt bendinde, "ambalaj giderleri, sigorta, komisyon ve benzeri gider karşılıkları ile vergi, resim, harç, pay, fon karşılığı gibi unsurların da KDV matrahına dâhil olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle faturalarda yer alan enerji fonu, elektrik tüketim vergisi ve TRT payı üzerinden de KDV uygulanmaktadır.

KDV oranı Güncel KDV Oranları Mal Ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Karar ile Mal teslimleri ile hizmet ifalarına uygulanacak katma değer vergisi oranı vergiye tabi işlemler için % 18 olarak belirlenmiştir³⁴².

3.8. 6719 Sayılı Kanun Değişikliği

6719 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun³⁴³ ile K/K bedellerine ilişkin hususların mahkeme kararları doğrultusunda

³⁴²30.12.2007 tarihli 26742 sayılı R.G.' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³⁴³17.06.2016 tarihli 29745 sayılı R.G.' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

yeniden düzenlenmesi, belirsizliğin giderilerek tüketiciden alınan bedellerin tek tek sayılarak tereddüde mahal vermeyecek şekilde düzenlenmesi amaçlanmıştır³⁴⁴.

Yapılan değişiklik ile daha önce tanımlanmayan teknik ve teknik olmayan kayıp tanımı eklenmiştir. Buna göre, dağıtım sistemine giren enerji ile dağıtım sisteminde tüketicilere tahakkuk ettirilen enerji miktarı arasındaki farkı oluşturan ve maliyeti etkileyen; teknik kayıp ve/veya kaçak kullanım gibi sebeplerden kaynaklanan ve teknik bir sebebe dayanmayan kayıptır³⁴⁵.

Tarifelere ilişkin kurul kararları, ilgili tüzel kişilerin kurul kararlarına uyma yükümlülüğü ve kurulca düzenlemeye tabi tarifelerin doğrudan nihai tüketiciye veya nihai tüketiciye yansıtılmak üzere ilgili tüketiciye enerji tedarik eden lisans sahibi tüzel kişilere yansıtılacağı belirtilmiştir³⁴⁶.

Kurulca belirlenen hedef oranlarını geçmemek kaydı ile teknik ve teknik olmayan kayıplara ilişkin maliyetler dağıtım tarifelerinde yer alacağı ve tüketiciye yansıtılacağı açıkça belirtilmiştir³⁴⁷. Böylelikle K/K bedeli dağıtım tarifelerinin içinde yer almaya başlamış ve sistem maliyeti gibi değerlendirilmiştir³⁴⁸. Gerekçede 4628 sayılı Kanun döneminden itibaren her bir abone grubuna uygulanan K/K bedeli hesaplama yönteminin EPDK'nın görev ve yetkisi çerçevesinde belirlendiği ve elektriğin üretim aşamasından nihai tüketiciye ulaştırılmasına kadar oluşan bütün maliyet kalemleri tarifeye yansıtılmak zorunda olduğu belirtilmiştir. Madde metninde dağıtım tarifelerinin kapsamının dağıtım sistemi yatırım harcamaları, sistem işletim maliyeti, teknik ve teknik olmayan kayıp maliyeti, kesme-bağlama hizmet maliyeti, sayaç okuma maliyeti, reaktif enerji maliyeti gibi kalemler olduğu belirtilmiştir. Metinde yer alan “gibi” ifadesi ile sayılan bedellerin sınırlı olmadığı, tüketici aleyhine belirsiz yorumlanabileceği görülmektedir³⁴⁹.

³⁴⁴Kanun tasarısı görüşmelerin 06.05.2016 Tarihli, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabi Kaynaklar, Bilgi Ve Teknoloji Komisyonu Raporu.

³⁴⁵Gerekçede, EPK'da yer alan ancak tanımı bulunmayan teknik ve teknik olmayan kaybın tanımlanması amaçlanmıştır.

³⁴⁶EPK 17/1. Madde gerekçesinde, tüketiciye sunulan her türlü mal ve hizmette olduğu gibi elektrik için de oluşan elektrik piyasası faaliyetleri kapsamında oluşan tüm maliyetlerin tüketiciye yansıtılması gerektiği aksi durumda söz konusu faaliyetlerin yürütülmesi imkânsız hale geleceği belirtilmiştir.

³⁴⁷EPK 17/4 ç bendi.

³⁴⁸M. Yavuz (2015). Kayıp kaçak bedelinin hukuki bakımdan değerlendirilmesi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. (21), s. 248.

³⁴⁹Madde gerekçesinde, bahse konu maliyet kalemlerinin vergi, resim, harç veya benzer mali yükümlülük olmayıp, elektrik enerjisinin maliyetinin ve söz konusu elektrik enerjisinin tüketicilere ulaştırılabilmesi için katılan yatırım maliyetleri ve işletme giderlerinden oluştuğu belirtilmiştir.

Değişikliğin devamında fatura kalemlerine ilişkin olarak yapılan başvurularda ve açılan davalarda; tüketici hakem heyetleri ile mahkemelerin yetkisi kısıtlanmış ve yalnızca kurumun düzenleyici işlemlerine uygunluğunun denetimi ile sınırlı tutulmuştur³⁵⁰. Gerekçede düzenleyici işlemlerin kanunilik ilkesine atıf yapılarak, düzenleyici işlemleri uygulamakla yükümlü bulunan kamu ve özel hukuk tüzel kişileri aleyhine çok sayıda müracaatlarda bulunulması ve gereksiz iş yükü altında kalması gerekçe gösterilmiştir³⁵¹.

Yine kanun değişikliği kapsamında EPK' ya geçici maddeler eklenerek kanunla öngörülen düzenlemeler yürürlüğe konuluncaya kadar, kurul tarafından yürürlüğe konulan mevcut yönetmelik, tebliğ ve kurul kararlarının bu kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunacağı³⁵² ve kanun değişikliğinin açılmış olan ilamsız icra takibi, dava ve başvurulara kapsayacağı belirtilmiştir³⁵³. Gerekçede, tarifeler ve maliyet kalemlerini belirleyen düzenleyici işlemlerin bağlayıcılığı nedeniyle tüm maliyet kalemlerinin yansıtılmak zorunda olduğu, bu nedenle açılmış olan davaların tesis edilen eylem ve işlemlerin sayısal nitelikleri ve mali boyutları göz önünde bulundurularak dinamik elektrik piyasasının sekteye uğramaması ve yargının gereksiz iş yüküne boğulmaması amacıyla düzenleme yapıldığı belirtilmiştir.

EPK geçici 1. madde ile ulusal tarife uygulaması devam etmekte olup, ulusal tarife uygulaması Bakanlar Kurulu Kararı ile fiyat eşitleme mekanizmasının uygulanmasına ilişkin süre ile ikinci fıkrasında yer alan ulusal tarife ve ulusal tarifiede çapraz sübvansiyon uygulanmasına ilişkin süre 31.12.2020 tarihine kadar uzatılmıştır³⁵⁴.

Ulusal tarife uygulamasının sona ermesi ile her bir dağıtım bölgesinin yatırım, tüketilen enerji, K/K hedefleri, abone başına düşen birim maliyeti farklılık göstereceğinden, her abone bulunduğu bölgede faaliyet gösteren dağıtım şirketinin K/K bedelini ödeyeceği öngörülmektedir³⁵⁵.

³⁵⁰EPK 17. maddesinin 6. Fıkrasının 10. Bendi.

³⁵¹Tasarı görüşmeleri sırasında bir kısım muhalefet şerhlerinde bu değişiklik ile mahkemelerin yetkisinin, ürün veya hizmet bedellerini, Kurum'un düzenleyici işlemlerine uygunluğunun denetimi ile sınırlı tutulmasını hak arama özgürlüğüne aykırı görülmüştür.

³⁵²EPK Geçici Madde 19.

³⁵³EPK Geçici Madde 20'ye göre kurul kararlarına uygun şekilde tahakkuk ettirilmiş dağıtım, sayaç okuma, perakende satış hizmeti, iletim ve K/K bedelleri ile ilgili olarak açılmış olan her türlü ilamsız icra takibi, dava ve başvurular hakkında 17 nci madde hükümleri uygulanacağı öngörülmüştür.

³⁵⁴24.12.2015 tarihli ve 29572 sayılı R.G.' de yayımlanan 14.12.2015 tarihli ve 2015/8317 sayılı Eki 1. madde.

³⁵⁵Yavuz, 2015, **a.g.k.**, s. 238.

Hedef K/K bedeli oranları kurul tarafından belirlenerek hedef oranlar sayesinde dağıtım şirketlerin bu oranları azaltacak önlemleri alması teşvik edilir. K/K bedelinin dağıtım tarifelerinde yer alması ve tüketicilere yansıtılması için dağıtım şirketinin kurulca belirlenen hedef oranlarını geçmemesi gerekir.

3.8.1. Anayasaya Aykırılık İddiası

6719 Sayılı Kanun ile 6446 sayılı EPK’ da yapılan değişiklikler ile K/K, dağıtım, sayaç okuma, iletim bedeli, perakende satış hizmet bedeli ve bu bedeller üzerinden yansıtılan KDV tutarının tazminine yönelik talepleri etkileyecek nitelikte değişiklikler yapılmıştır. Başvurular ile tarifeler ve tüketicilerin desteklenmesi, K/K bedelinin tanımı, bağlantı tarifeleri, dağıtım tarifeleri, perakende satış tarifeleri, son kaynak tedariki tarifesi, uygunluk denetimi, açılmış olan dava, başvuru ve ilamsız icra takiplerini kapsayan geçici 20. madde, yürürlük tarihine kadar olan dönemle ilgili uygulamaya ilişkin geçici 19. maddenin iptali istenmiştir³⁵⁶.

3.8.1.1. İptal talebinin reddedildiği maddeler

AYM tarifeler ve tüketicilerin desteklenmesi, K/K bedelinin tanımı, bağlantı, dağıtım, perakende satış ve son kaynak tedariki tarifesi, mahkemelerin uygunluk denetimi ile sınırlandırılması, açılmış olan davaları kapsayan geçici 20. madde ve geçici 19. maddeye ilişkin vermiş olduğu 28.12.2017 tarihli kararı ile iptal başvurularına ilişkin esastan ret kararı vermiştir³⁵⁷.

Kanun koyucu tarafından 17. maddede yapılan değişiklikler nedeniyle 6446 sayılı Kanun’un alt düzenlemeleri olan yönetmelik, tebliğ ve Kurul kararlarının Kanun’un 17. maddesiyle uyumlu hâle getirilmesi için yeniden düzenlenmesi gerekebileceği ve bu düzenlemelerin yapılmasının da belirli bir süre alacağı belirtilmiştir. Bu nedenle mevcut yönetmelik, tebliğ ve kurul kararlarının kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunacağı öngörülmek suretiyle tarifelerle ilgili hangi hükümlerin uygulanacağına ilişkin olası duraksamalar giderildiği ve bu yönüyle maddenin hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin gerçekleşmesine katkı sağladığı belirtilmiştir.

³⁵⁶Konu başlığı ile ilgili iptali istenen maddeler 17. maddenin 1,3,4,10 numaralı fıkralarının, 17. madde 6/a., ç., d., f., bentleri ile tanımlar başlıklı 3. madde şş bendidir.

³⁵⁷AYM. 15.02.2018 T., 2016/150 E., 2017/179 K

Teknik ve teknik olmayan kaybın tanımına³⁵⁸ ilişkin iptal talebinin ret gerekçesinde dava konusunun faturaya yansıtılan bedellerin tazmini talebine ilişkin olduğu, maddede K/K bedelinin tüketicilerden tahsil edileceğine ilişkin bir hüküm olmadığı gibi taraflar arasında teknik ve teknik olmayan kayıp bedelinin tanımı ile ilgili bir uyuşmazlık da bulunmadığı belirtilmiştir.

İptali istenen 17. madde 1. fıkrasına³⁵⁹ ilişkin ret gerekçesinde tüm tarifelerin hazırlanması ve onaylanması ile ilgili genel hüküm niteliğinde olduğu, davanın konusunu oluşturan K/K ve diğer bedellerin tarifelerde yer alacağı ve tüketicilerden tahsil edileceğine ilişkin hüküm de bulunmadığı üzerinde durulmuştur.

İptali istenen 17. Madde 3. fıkrasına³⁶⁰ ilişkin iptal talebi gerekçesinde özetle tüketicilerin “hizmitsiz bedel olmaz” ilkesi gereği almadığı bir hizmetin bedelini ödemek zorunda kaldığı, kuralla tüketiciden dağıtım, sayaç okuma, perakende satış hizmeti, K/K, iletim vs. bedellerin tahsil edilmesi yönünde yasal zemin oluşturulduğu iddia edilmiştir³⁶¹.

AYM ret gerekçesinde Anayasa’nın 73. maddesinde, herkesin kamu giderlerini karşılamak üzere vergi ödemekle yükümlü bulunduğu, vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin kanunla konulacağı, değiştirileceği veya kaldırılacağı, iletim ek ücreti, kamu gücüne dayalı olarak, tek taraflı bir iradeyle belirlendiğinden “vergi, resim, harç benzeri mali yükümlülük” kavramı içinde değerlendirilebilecek bir kamu geliri niteliği taşıdığını, devletin bu şekilde bir yükümlülük getirebileceğini ve eşitlik ilkesine³⁶² uygun olduğunu belirtmiştir³⁶³.

³⁵⁸ Dağıtım sistemine giren enerji ile dağıtım sisteminde tüketicilere tahakkuk ettirilen enerji miktarı arasındaki farkı oluşturan ve maliyeti etkileyen; teknik kayıp ve/veya kaçak kullanım gibi sebeplerden kaynaklanan ve teknik bir sebebe dayanmayan kayıp olarak tanımlanmıştır.

³⁵⁹ Maddede tarifelerin, ilgili tüzel kişi tarafından Kurulca belirlenen usul ve esaslara göre, tarife konusu faaliyete ilişkin tüm maliyet ve hizmet bedellerini içerecek şekilde hazırlanır ve onaylanmak üzere Kuruma sunulacağını, ilgili tüzel kişilerin Kurul tarafından onaylanan tarifeleri uygulamakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir.

³⁶⁰ Madde de onaylanan tarifeler içinde, söz konusu tüzel kişinin tarife konusu faaliyetine ilişkin tüm maliyet ve hizmet bedelleri dışında piyasa faaliyetleri ile doğrudan ilişkili olmayan hiçbir unsur yer alamayacağı, iletim ek ücreti bu hükmün istisnasını oluşturacağı düzenlenmiştir.

³⁶¹ Başvuru Anayasa’nın 2., 5., 10. ve 73. Madde açısından incelenmiştir.

³⁶² İtiraz konusu kural uyarınca öngörülen iletim ek ücreti, iletim tarifi kapsamında elektrik enerjisinin naklinden yararlanan tüm kullanıcılara uygulanmaktadır.

³⁶³ Gerekçede, EPDK’nın gelir kaynaklarından olan ve mali yükümlülük içeren iletim ek ücretinin elektrik enerjisinin iletim sistemi üzerinden naklinden yararlanan tüm kullanıcılara iletim tarifi kapsamında yansıtılmasına olanak sağlayan kural, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kanunla düzenlendiğinden “verginin yasallığı” ilkesine aykırı olmadığı belirtilmiştir.

İptali istenen 17. madde 4. fıkrasına³⁶⁴ ilişkin ret gerekçesinde kurul tarafından onaylanan tüm tarifelerin bağlayıcı olduğuna ilişkin genel bir hüküm olduğu, görülmekte olan davada taraflar arasında abone gruplarının oluşturulmasıyla ilgili bir uyuşmazlık bulunmadığı, itiraz konusu kuralın davada uygulanmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca tarifelerin doğrudan nihai tüketiciye veya nihai tüketiciye yansıtılmak üzere ilgili tüketiciye enerji tedarik eden lisans sahibi tüzel kişilere yansıtılacağı belirtilmesinin genel bir düzenleme olduğu, kuralda tüketicilere yansıtılacak tarifelerin içeriği ile ilgili bir düzenleme bulunmadığı da belirtilmiştir.

İptali istenen ve bağlantı tariflerini düzenleyen 17. Maddenin 6. Fıkrasının a bendine ilişkin ret gerekçesinde bağlantı bedeli, tüketicilerden elektrik faturası kapsamında düzenli olarak her ay tahsil edilen bir bedel olmadığı, uyuşmazlıkta bağlantı bedelinin tazmini talep edilmediğinden itiraz konusu kuralların uyuşmazlıkta uygulanmayacağından talebin reddine karar vermiştir.

Perakende satış tariflerini düzenleyen ve iptali istenen 17. Maddenin 6. fıkrasının d bendine³⁶⁵ ilişkin ret gerekçesinde maddenin serbest tüketici niteliğini haiz olmayan tüketicileri kapsadığı, başvurucunun serbest tüketici olduğu bu nedenle, serbest tüketici niteliğine sahip olmayan tüketicilere uygulanan perakende satış tarifesi kapsamına giren bedelleri düzenlediğinden kuralın görülmekte olan davada uygulanma olanağı bulunmadığından iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

Dağıtım Tarifelerini düzenleyen 17. Maddenin 6 fıkrasının ç bendinde³⁶⁶ iptal talebine³⁶⁷ ilişkin AYM, devletin, elektrik enerjisi piyasasında düzenlenme yapabileceği, EPDK'ya yetki verildiği, üretim aşamasından nihai tüketiciye

³⁶⁴İptali talep edilen maddede, Kurul onaylı tarifelerin hüküm ve şartları ve bu tarifelere tabi olan tüm gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağı açıkça ifade edilmiştir. Bir gerçek veya tüzel kişinin tabi olduğu tarifede öngörülen ödemelerden herhangi birini yapmaması hâlinde, söz konusu hizmetin durdurulabilmesini de içeren usul ve esaslar Kurum tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüştür. Kurul tarafından abone grupları belirlenebileceği ve düzenlemeye tabi tarifelerin doğrudan nihai tüketiciye veya nihai tüketiciye yansıtılmak üzere ilgili tüketiciye enerji tedarik eden lisans sahibi tüzel kişilere yansıtılacağı belirtilmiştir.

³⁶⁵Madde perakende satış tarifesinin serbest tüketici niteliğini haiz olmayan tüketiciler için, eşit taraflar arasında ayırım gözetmeksizin uygulanacak fiyatları, hükümleri ve şartları içerecek şekilde düzenlemiştir.

³⁶⁶Madde kapsamına dağıtım sistemi yatırım harcamaları, sistem işletim maliyeti, teknik ve teknik olmayan kayıp maliyeti, kesme-bağlama hizmet maliyeti, sayaç okuma maliyeti, reaktif enerji maliyeti gibi dağıtım faaliyetinin yürütülmesi kapsamındaki tüm maliyet ve hizmetleri karşılayacak bedellerden oluştuğu açıkça belirlenmiştir.

³⁶⁷Anayasa'nın 2., 5., 10., 48., 167. ve 172. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

ulaştırılmasına kadar oluşan bütün maliyet kalemlerinin tarifeyle yansıtılmak zorunda olduğu, sayılan kalemlerin maliyet unsuru olduğu belirtilmiştir³⁶⁸.

Karar içeriğinde verilen karşı oy yazısında ise hedef K/K oranları üzerinde durularak, aynı zamanda devletin suçu önleme konusundaki asli yükümlülüğüne dikkat çekilmiştir. Buna göre kayıpların, tahmini bir miktar olan hedef oranlarının altında kalırsa, hedef orana kadar olan maliyetler tüketiciye yansıtılacak, hedef oran ile gerçek teknik ve teknik olmayan kayıp arasındaki fark, enerji dağıtım şirketinin kârını teşkil edeceği belirtilmiştir. Bu nedenle gerçek kayıplar hedef oranların altında tahakkuk ederse, dağıtım şirketinin, gerçek olmayan, tahmini ve hayali bir kayba tekabül eden meblağı tüketiciden alarak, kendi mal varlığına katacağı belirtilmiştir³⁶⁹. Aynı zamanda teknik olmayan kayıplar açısından enerji hırsızlığı sonucu oluşan kayıplar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 163. maddesinde yer alan “karşılıksız yararlanma” suçunun konusu olup, suçu önleme konusunda Devletin asli görevi olduğu, tüketicinin korunması gerektiği üzerinde de durulmuştur³⁷⁰.

Son kaynak tedarik tarifesinin düzenlendiği 17. maddenin 6. fıkrasının f bendine³⁷¹ ilişkin yapılan iptal başvurusunda özetle tüketiciye ait olmayan maddi külfetlerin eklendiği ileri sürülmüştür³⁷². Serbest tüketicinin elektrik enerjisi alımını görevli tedarik şirketi haricinde elektrik piyasasında faaliyet gösteren tedarik şirketinden ikili anlaşma yapmak suretiyle gerçekleştirebileceği ancak bu hakkını kullanmadan doğrudan EPDK tarafından yetkilendirilmiş dağıtım bölgesinde faaliyet gösteren görevli tedarik şirketinden de elektrik alımı yapabileceğine dikkat çekilmiştir. İlgili maddede, bu durumda serbest tüketiciye son kaynak tedarik tarifi uygulanacağı düzenlenmektedir.

³⁶⁸Gerekçede teknik ve teknik olmayan kayıpların azaltılmasını teşvik etmek amacıyla hedef K/K oranı ile gerçekleşen K/K oranı arasındaki farkın dağıtım şirketinin kazancı veya zararı olduğu, hedef K/K oranları ile dağıtım şirketlerinin planlanan yatırımları yapması ve kaçak kullanım ile etkin bir şekilde mücadele etmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

³⁶⁹Kurul'un tüketicileri temsil etmediği, hedef oranları açısından tüketici lehine takdir yetkisi kullanamayacağı, Hedef oranlarının altında kalan dağıtım bölgeleri açısından hizmet karşılığı olmayan bu bedellerin tüketiciye iadesi veya daha sonraki enerji faturalarına mahsubu şeklinde bir düzenlemeye de Kanunda yer verilmediğine değinilmiştir.

³⁷⁰Gerekçede sosyal hukuk devleti ilkesi gereği, kaçak enerji kullanımından doğan kayıpların tamamen tüketiciye fatura edilmesi yerine bu riskin, devlet, enerji şirketleri ve tüketiciler arasında hakkaniyetli bir şekilde paylaşılması gerektiği belirtilmiştir.

³⁷¹Madde kapsamı serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde elektrik enerjisini, son kaynak tedarikçisi olarak yetkilendirilen tedarik lisansı sahibi şirket dışında bir tedarikçiden temin etmeyen tüketicilere yöneliktir. Son kaynak tedarik tarifi, aktif enerji maliyeti, faturalama ve müşteri hizmetleri maliyeti, perakende satış hizmet maliyeti gibi son kaynak tedarigi kapsamındaki tüm maliyet ve hizmetleri karşılayacak bedellerden oluştuğu belirlenmiştir.

³⁷²İptal talebi Anayasa'nın 2., 5., 10., 48., ve 167. maddeleri kapsamında incelenmiştir.

AYM gerekçesinde son kaynak tarifesı kapsamındaki unsurların birer maliyet kalemi olduğu ve maliyetlerin yansıtılmasında Anayasa'ya aykırı bir yön bulunmadığı, kamu yararı amacı güdüldüğü, eşitlik ilkesine uygun olduđu³⁷³ ve devletin milli ekonominin gereklerine uygun şekilde mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı tedbirler olduğu ifade edilmiştir.

3.8.1.2. İptal talebinin kabul edildiğı maddeler

AYM kurum tarafından gelir ve tarife düzenlemeleri kapsamında belirlenen bedellere ilişkin olarak yapılan başvurularda ve açılan davalarda; tüketici hakem heyetleri ile mahkemelerin yetkisi, bu bedellerin, kurumun düzenleyici işlemlerine uygunluğunun denetimi ile sınırlayan madde ise iptal etmiştir. Madde ile kurum tarafından gelir ve tarife düzenlemeleri kapsamında belirlenen bedellere ilişkin olarak yapılan başvurularda ve açılan davalarda; tüketici hakem heyetleri ile mahkemelerin yetkisi, bu bedellerin, kurumun düzenleyici işlemlerine uygunluğunun denetimi ile sınırlı olduğu düzenlenmişti³⁷⁴.

İptal başvuru gerekçesinde kuralla tüketici hakem heyetleri ile mahkemelerin yetkilerinin bedellerin uygunluk denetimi ile sınırlandırıldığı, hukuki denetimin şekilsel bir denetim hâline getirildiğı, hakem heyetleri ve yargısal denetim yapan mahkemeler önünde hakkını arayan tüketicilerin hak arama hürriyetlerinin ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğı ileri sürülmüştür³⁷⁵.

AYM iptal gerekçesinde, kişinin uğradığı haksız bir uygulama veya işleme karşı yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabileceğı anayasada güvence altına alınmıştır. Bu temel hak ve özgürlükleri büyük ölçüde kısıtlayan ve kullanılamaz hâle getiren sınırlamalar hakkın özüne dokunacağını belirtmiştir³⁷⁶. Madde gerekçesinde düzenleyici işlemler yürürlükte iken düzenleyici işlemleri uygulayan kamu ve özel

³⁷³Son kaynak tedarik tarifesı içinde öngörülen maliyet ve hizmet bedelleri, son kaynak tedarik tarifesı kapsamında bulunan tüm gerçek ve tüzel kişilere yansıtılmaktadır.

³⁷⁴6719 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle EPK'nın 17. maddesine eklenen (10) numaralı fıkranın Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptaline karar verilmiştir.

³⁷⁵İlgili maddenin Anayasa'nın 2., 5., 9., 10., 11.,13., 35., 36., 73., 125., 138. ve 172. Maddeleri kapsamında inceleme yapılmıştır. Ayrıca madde ile devletin Anayasa'ya göre alması gereken koruyucu tedbirlere aykırı bir düzenlemenin hayata geçirilmesine yol açtığı, Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesi ve kuvvetler ayrılığı ilkesi ile bağdaşmadığı da iddia edilmiştir.

³⁷⁶Gerekçede madde ile THH veya mahkemelerin yetkisinin Kurumun düzenleyici işlemlerine uygun olarak tahsil edilip edilmediğinin denetlenmesiyle sınırlı tutulmak suretiyle hak arama hürriyetine sınırlama getirdiğı ifade edilmiştir.

hukuk tüzel kişiler aleyhine yargı organları ve tüketici hakem heyetleri ile çok sayıda müracaatlarda bulunulduğu ve gereksiz iş yükü oluştuğu, bu amaçla uygunluk denetimi ile sınır getirildiği belirtilmiştir. AYM bu hususun mahkemeye erişim hakkı ve hak arama özgürlüğüne aykırı olarak yargı mercilerinin etkili bir yargılama yapmasını engelleyen kural olduğunu belirtmiştir. Gerekçenin devamında söz konusu bedellerin kurumun düzenleyici işlemlerine uygun olup olmadığının yanı sıra uyuşmazlıkla ilgili diğer mevzuat hükümlerini de gözetmeleri adil yargılanma yapılmasının bir gereği olduğu ve madde ile hak arama özgürlüğüne ölçüsüz bir müdahale olduğu ve anayasaya aykırı olduğu kanısına varmıştır.

Karşı oy gerekçesinde EPDK'nın birer maliyet kalemi olarak gelir ve tarife kapsamında öngördüğü bedelleri Kurul tebliğleri, kararları doğrultusunda belirlediği ve tüketicilere uyguladığı buna karşı İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle madde ile başvuru haklarından değil Mahkemenin yargı yetkisine ilişkin bir düzenleme getirildiği, dolayısıyla tüketicilerin mahkemeye erişim hakkının kısıtlanması söz konusu olmadığı³⁷⁷ yargı yetkisine bir sınırlama getirmediği, somutlaştırma yaptığı ve uygunluk denetimi ifadesi ile “hukuka uygunluk denetimi” yapılması vurgulandığı belirtilmiştir³⁷⁸.

3.8.2. Kanun değişikliğinin zaman bakımından uygulanması

EPK geçici 20. Madde ile kurul kararlarına uygun şekilde tahakkuk ettirilmiş dağıtım, sayaç okuma, perakende satış hizmeti, iletim ve K/K bedelleri ile ilgili olarak açılmış olan her türlü ilamsız icra takibi, dava ve başvurular hakkında tarifeler ve tüketicilerin desteklenmesine ilişkin tarifeleri de düzenleyen 17. maddenin uygulanması öngörülmüştür. Maddeye ilişkin iptal başvurusunda açılan davaların olay sırasında yürürlükte olan yasal düzenlemeye göre sonuçlandırılması gerekirken yapılan düzenlemeyle sonradan çıkarılan yasal düzenlemenin daha önceden oluşan ve dava konusu yapılan işlemleri de kapsayacak şekilde genişletildiği, kanunların geriye

³⁷⁷Gerekçede “Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü” ilkesi ve bir yasa hükmünün değişik yorumlara açık bulunması halinde Anayasa’yla bağdaşan ihtimale öncelik tanınması Anayasa’ya uygunluk denetiminde yerleşik bir yorum yöntemi olduğu da belirtilmiştir.

³⁷⁸Gerekçede mevzuata uygunluk denetimi, hukuk devleti ilkesine aykırı olmadığı, kuralla kanun koyucunun kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir gereği olarak Mahkemelerin yerindelik denetimi yapmalarının önüne geçilmesini hedeflediğine değinilmiştir.

yürümezliği, kazanılmış hak, hukuki güvenlik ve hukuki belirlilik ilkelerinin ihlal edildiği ileri sürülmüştür³⁷⁹.

Söz konusu madde ile kanunların zaman bakımından uygulanması ve sonuçlarını tartışmıştır. Zaman bakımından uygulama, yazılı kuralların ne zaman yürürlüğe girip hukuki ilişkilere uygulanacağı noktasında önem taşır³⁸⁰. Kanunların zaman bakımından uygulanmasında ana kural -istisnai bir hal öngörülmediği sürece- yürürlüğe girdikten sonraki ihtilaflarda derhal uygulanmasıdır³⁸¹. Yeni kanun geleceğe yönelik düzenleme getirmekle birlikte yürürlüğe girdiği tarihten önce ortaya çıkan unsurları etkileyen değişiklikleri yapması kural olarak mümkün olmakla birlikte bireylerin hukuken korunmaya değer menfaatleri hukuki güvenlik ilkesinden yararlanması esastır³⁸². AYM iptal talebini ilk olarak hukuk güvenliği ilkesi açısından da irdelenmiştir³⁸³. Hukuki güvenlik ilkesi yeni normun geçmişe uygulanmasını yasaklar ancak bu hiçbir değişiklik yapılmaması anlamına gelmemekte, önemli olan tamamlanmış işlem veya hukuki durumların ihlal edilmemesidir³⁸⁴.

AYM daha önce tesis edilmiş bulunan işlemlerin doğurduğu hukuki sonuçları ortadan kaldıracak şekilde geçmişe yürüyecek şekilde yasama tasarrufunda bulunulması, hukuk güvenliği ilkesine aykırılık oluşturacağı belirtilmiş, konuyu geçmişe yürüme üzerinden değerlendirmiştir³⁸⁵. Mahkemenin tanımına göre gerçek geriye yürüme, yeni getirilen kuralın eski kural döneminde tamamlanmış ve hukuki sonuçlarını doğurmuş hukuksal durum, ilişki ve olaylara uygulanmasıdır. Gerçek olmayan geriye yürüme ise yeni getirilen kuralın eski kural yürürlükte iken başlamakla

³⁷⁹Aykırılık iddiası Anayasa'nın 2., 5., 9., 10., 11., 13., 36., 40., 73., 138. ve 172. Maddeleri kapsamında incelenmiştir. Başvurularda ayrıca mahkemelerin yargı yetkisini kullanmalarına müdahale edildiği, kuralın hak arama hürriyetini sınırlandırarak hakkın özüne dokunduğu, Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkını ortadan kaldırdığı, tüketicilerin korunması ve eşitlik ilkesi ile bağdaşmadığı da belirtilmiştir.

³⁸⁰Ö. Ulukapı (2015). *Medeni usul hukuku*. (3. Baskı), Konya: Mimoza Yayınları, s. 12.

³⁸¹A. Karlı (2012). *Medeni muhakeme hukuku*. (3. Baskı), İstanbul: Alternatif Yayıncılık, s. 81.

³⁸²S. T. Ayvaz (2013). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) zaman bakımından uygulanması*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 64.

³⁸³AYM tarafından hukuk güvenliği, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılan ortak değer olarak tanımlanmıştır.

³⁸⁴Ayvaz, 2013, **a.g.k.**, 74.

³⁸⁵Gerekçede kanunların geriye yürümezliği ilkesi ile kanunların, kamu yararı ve kamu düzeninin gerektirmesi, kazanılmış hakların korunması, mali hakların iyileştirilmesi gibi ayrıksı durumlar dışında ilke olarak yürürlük tarihlerinden sonraki olay, işlem ve eylemlere uygulanmak üzere çıkarıldığı belirtilmiştir. Buna göre yürürlüğe giren kanunların geçmişe ve kesin nitelik kazanmış hukuksal durumlara etkili olmayacağı ancak kanun koyucunun kişilerin lehine haklar sağlayan kanuni düzenlemeleri geçmişe etkili olarak yapma konusunda takdir yetkisine sahip olduğu belirtilmiştir.

beraber henüz sonuçlanmamış hukuksal durum, ilişki ve olaylara uygulanması anlamına gelmektedir. Bilindiği üzere yeni kanunun yürürlüğünden önce tamamlanmış, sonuçlanmış hukuki durum, olay veya ilişkiye uygulanması dar ve gerçek anlamda geriye yürümedir, burada doğrudan geçmişe etkili olarak değişim söz konusudur³⁸⁶. AYM'nin maddedeki düzenlemeyi gerçek olmayan geriye yürüme olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

AYM kanun koyucunun amacının YHGK ile Danıştay 13. Dairesinin farklı kararlar vermesi üzerine kanunun farklı yorumlanmasından kaynaklanan ihtilafları gidermek olduğunu belirtmiştir³⁸⁷. AYM' nin incelediği bir diğer husus yasama organının mahkeme kararlarını değiştirememesidir³⁸⁸. Bu nedenle maddenin hukuki güvenlik ilkesini ihlal edecek bir geriye yürüme olarak nitelendirilemeyeceği gibi yargı kararını etkisizleştirmeye yönelik bir düzenleme olarak da görülmemiştir³⁸⁹.

Karşı oy gerekçesinde ise hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı ile davanın taraflarının mahkemeden beklentisinin, uyuşmazlığın meydana geldiği tarihte geçerli olan kurallar uyarınca çözümlenmesi olduğu bu nedenle devam eden yargılama süreçlerini etkileyen kural değişikliklerinin ancak geçmişe yürüme yasağının istisnalarının varlığı durumunda söz konusu olabileceği savunulmuştur³⁹⁰.

Karşı oyda hukuk güvenliği ilkesinin, “belirlilik” ve “öngörülebilirlik” şeklinde alt ilkeleri olduğu, derhal yürürlük³⁹¹ ve geçmişe yürümeme esasına dayandığı hak arama yollarına başvurmuş olan kişilerin, bu yolla elde etmek istedikleri alacaklarını

³⁸⁶ Ayvaz, 2013, **a.g.k.**, 61.

³⁸⁷ Madde gerekçesi nedeniyle kanun koyucu tarafından mevcut kanun hükmünün farklı yorumlanmasından kaynaklanan ihtilafları gidermek amacıyla yapılan düzenlemenin söz konusu ihtilaf nedeniyle açılmış ve düzenlemenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla henüz sonuçlanmamış dava ve başvurular hakkında da uygulanmasını öngören ve hak arama özgürlüğüne bir sınırlama getirmeyen kuralın Anayasa'ya aykırı görülmemiştir.

³⁸⁸ Anayasa'nın “Mahkemelerin bağımsızlığı” başlıklı 138. maddesinin dördüncü fıkrasında, yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu, bu organların ve idarenin mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremeyeceği ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyeceği kurala bağlanmıştır. Gerekçeye göre yasama organı kesinleşmiş olan mahkeme kararlarını kanun yoluyla ortadan kaldıramaz.

³⁸⁹ Gerekçede madde ile kanun koyucu tarafından yargılamanın ne yönde yapılacağı veya belirli somut bir uyuşmazlığın nasıl karara bağlanacağı hususunda bir düzenleme getirilmediği gibi kesinleşmiş mahkeme kararlarının değiştirilmesi veya yerine getirilmesinin engellenmediği de yinelenmiştir.

³⁹⁰ Kanun koyucunun madde gerekçesinde ifade ettiği yargı mercilerindeki ihtilaf sayısını azaltma amacı kabul görmemiş ve idari işlemlere karşı her zaman yargı mercileri önüne getirilebileceği belirtilmiştir. Bu nedenle, maddenin, kanunların geriye yürümezliği ilkesinden ve AYM' nin yerleşik içtihatlarından ayrılmayı gerektirecek üstün bir kamu yararına hizmet etmediği kanısına varılmıştır.

³⁹¹ Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren uygulanabilir olmasını ifade etmektedir.

almalarının yasama tasarruflarıyla etkisizleştirilemeyeceği konusunda AYM istikrar kazanmış kararları olduğu belirtilmiştir³⁹².

Karşı oy gerekçesinde derhâl yürürlük ilkesinin maddi hukuk ve usul hukuku bakımından sonuçları farklı olduğundan hareketle ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Buna göre usul hukuku yönünden derhal yürürlük ilkesi, sürmekte olan bir dava veya soruşturma sürecinde tamamlanmış usul işlemlerini etkilememek şartıyla geçerli iken maddi hukuk yönünden ise derhal yürürlük ilkesi gereği, yeni kanun yalnızca yeni vakalar hakkında geçerli olduğu ifade edilmiştir. Geçmişe yürürlük açısından hukuk güvenliği ilkesinin istisnai³⁹³ nedenler bulunmamasına karşın kanun hükmünün geçmişe yürür olması, hukuki güvenlik ilkesine ve hukuk devletine aykırı olduğu görülmüştür.

3.8.3. Derdest dosyalara etki ve davanın konusuz kalması

AYM tarafından tartışılan konulardan biri de kazanılmış haklara saygı ilkesidir. Karara göre kazanılmış haktan bahsedilebilmesi için bu hakkın yeni kanundan önce yürürlükte olan kurallara göre bütün sonuçlarıyla fiilen elde edinilmiş, kesinleşmiş ve kişisel niteliğe dönüşmüş hak olması gerektiğidir.

Bu noktada taraflar arasındaki uyuşmazlıkların kesin olarak çözümlenmesini amaçlayan kesin hükümden de bahsetmek gerekir³⁹⁴. Kesin hüküm hükme karşı yasal yolların tüketilmesi (şekli anlamda kesin hüküm) ve hukuki ihtilafın tekrar taraflarca dava konusu yapılamaması (maddi anlamda kesin hüküm) şeklinde hukuk sistemimizde yer alır³⁹⁵. Nihai kararın şekli anlamda kesinliği ile o karara karşı kanun yoluna başvurulamaz³⁹⁶. Maddi anlamda kesin hüküm ise 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu³⁹⁷ (HMK) madde 303’de düzenlenmiştir. Maddeye göre bir davaya ait şekli anlamda kesinleşmiş olan hükmün, diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm oluşturabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir³⁹⁸. Maddi

³⁹²Bkz. AYM. 28.4.2011 T., 2009/39 E., 2011/68 K. 4.6.2014 T., 2014/85 E., 2014/103 K

³⁹³Kararda, kazanılmış hakların korunması, kamu düzeni, mali haklarda iyileştirme ve genel ahlakın korunması gibi istisnai hallerde geçmişe yürürlüğün kabul edilebileceğini belirtmiştir.

³⁹⁴Kuru, 2001, **a.g.k.**, 4979.

³⁹⁵14. HD. 04.06.2014 2014/2302 E. 2014/7397 K

³⁹⁶Kuru, 2001, **a.g.k.**, 4981.

³⁹⁷04.02.2011 tarihli 27836 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³⁹⁸<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6100.pdf> (Erişim Tarihi : 19.10.2018)

anlamda kesinleşmede kararın şekli anlamda kesinleşmesi ön şarttır³⁹⁹. Bu noktada AYM kesinleşen kararlar için geçmişe yürürlük söz konusu olmadığı, geçici 20. maddenin kazanılmış hakları etkilemediği ve hukuk güvenliğini zedelediği sürece bu değişikliklerin hukuk devleti ilkesine aykırı olmadığı kanısına varmıştır⁴⁰⁰. Kaldı ki kesinleşmeye rağmen aynı hukuki ihtilafın yeniden uyuşmazlık konusu yapılması toplumda adalet inancını zayıflatacak bir etki doğuracaktır.

Kesin kararlar ile ilgili durum bu olmakla birlikte derdest dosyalar için ayrıca bir değerlendirme yapmak gerekir. Çünkü geçici 20. madde ile Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararı tamamen etkisizleştirilmiştir. Dolayısıyla 17. Maddenin derdest dosyalara uygulanması davanın konusuz kalması olasılığını gündeme getirmiştir. Buna göre dava devam ederken davanın konusuz kalması halinde davanın esası hakkında yargılama yapılmasına ve hüküm verilmesine gerek kalmaz⁴⁰¹. Dava sonucunda davanın reddi kararı verilmemekte sadece davanın konusuz kaldığı tespit edilmektedir⁴⁰². Bu nedenle haksızlık ispatlanmış gibi ret kararı ve istemi kabul kararı verilemez⁴⁰³.

Davanın konusuz kalması halinde değerlendirilecek bir diğer husus yargılama giderleri ve vekâlet ücretidir. Yargılama giderleri dava sonunda yargılamada teslim edilen haklılığın doğal bir sonucudur⁴⁰⁴. Bilindiği üzere yargılama giderleri ve vekâlet ücretine hâkim re 'sen hükmeder⁴⁰⁵. Bu halde mahkeme dava açıldığı tarihte hangi taraf haksız ise onu yargılama giderlerine mahkûm edecektir⁴⁰⁶. Buna göre kanun çıkmasaydı davayı hangi taraf kaybedecek idiyse yargılama giderleri o tarafa yükletilir.⁴⁰⁷ Bu durumda davanın açılmasına sebebiyet veren taraf yargılama giderlerine mahkûm edilir⁴⁰⁸. Davanın konusuz kalması halinde verilecek vekâlet ücreti davanın türüne ve niteliğine, görüldüğü mahkemeye göre nisbi ya da maktu olarak belirlenir⁴⁰⁹. Maktu vekâlet ücretinde konusu para ile değerlendirilemeyen veya şahıs varlığına ilişkin davalarda söz konusu iken, nisbi vekâlet ücreti konusu para olan veya para ile

³⁹⁹Kuru, 2001, **a.g.k.**, 4984.

⁴⁰⁰AYM geçmişe yürümenin taraflar arasında eski kural döneminde tamamlanmış, sona ermiş bir hukuksal durum söz konusu olmadığı, taraflar arasında devam eden bir hukuki ilişki bulunduğu bu nedenle kazanılmış haktan ya da kesinleşmiş işlemlerden söz edilemeyeceğine dikkat çekilmiştir.

⁴⁰¹B. Kuru (2001). *Hukuk muhakemeleri usulü*. (6. Baskı), İstanbul: Demir Demir Yayıncılık, s. 3015.

⁴⁰²Kuru, 2001, **a.g.k.**, 3023.

⁴⁰³B. Umar (2014). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu şerhi*. (2. Baskı), Ankara: Yetkin Yayınları, s. 965.

⁴⁰⁴Karşlı, 2012, **a.g.k.**, 743.

⁴⁰⁵Ulukapı, 2015, **a.g.k.**, 427.

⁴⁰⁶Kuru, 2001, **a.g.k.**, 3030.

⁴⁰⁷Kuru, 2001, **a.g.k.**, 3041.

⁴⁰⁸E. Yılmaz, (2013). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu şerhi*. (2. Baskı), Ankara: Yetkin Yayınları, s.1458.

⁴⁰⁹M. Aydın (2006). *Avukatlık ücreti*. (3. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık. s. 296.

değerlendirilebilecek davalarda hükme konu değere uygulanan bir oran üzerinden hesaplanır⁴¹⁰.

⁴¹⁰H. T. Gökcan (2012). *Avukatlık yasası*. (3. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 482.

SONUÇ

Elektrik dolaylı olarak sağlık, ulaşım, iletişim, sanayi gibi sektörleri etkileyen bir yapıya sahiptir. Bu nedenle günlük yaşamımızda öyle bir yer edinmiştir ki bir günlük yokluğu dahi toplumsal karmaşaya, güvenlik zafiyeti, ekonominin zarar görmesi gibi sonuçlar doğurmakta kamu düzenini alt üst etmektedir. Bu nedenledir ki geniş kitlelere hitap eden elektrik hizmetinin sürekli, kesintisiz ve kaliteli tedarikini denetim altına almak gerekmiştir. Bu koruma ve denetim mekanizması elektriğin kendine özgü ekonomik ve teknik altyapısı ile birleşince serbest ve tekel niteliğe haiz çeşitli piyasa faaliyetleri oluşmuştur. Elektrik piyasası üretimle başlayıp tüketim ile devam eden, bir bütün halde ilerleyen ve farklı piyasa aktörleri aracılığı ile yürütülen faaliyetler bütünüdür.

Elektrik piyasasına özgü faaliyetler içinde tüketicinin yerini ayrıca belirlemek ve tartışmak gerekmiştir. Bu nedenle tüketicinin tanımı, tüketicinin elektrik piyasasına hangi aşamada dâhil olduğu, taraf olduğu sözleşmeler, elektrik piyasası ile tüketicinin korunması hakkındaki mevzuat bakımından incelenmiştir. Elektrik piyasasından doğan faaliyetlerin daha çok ticari ağırlığı olan üretim, ithalat ve ihracat gibi faaliyetlerinden ziyade mesken abonesi gibi basit ve elektriği günlük ihtiyacı için kullanan tüketicilerin daha çok dağıtım ve satış faaliyetinin sonucundan etkilendiği görülmektedir. Bu nedenle tüketici kaçak ve usulsüz elektrik kullanımı, dağıtım sisteminden kaynaklı hasarlar, voltaj dengesizlikleri, kamulaştırma işlemleri gibi hizmetlerde dağıtım faaliyeti ve fatura itirazları, fatura ödemeleri gibi hizmetlerde perakende satış faaliyeti sürecine dâhil olmaktadır.

Tüketicinin başlıca dâhil olduğu faaliyetler nedeniyle oluşan hukuki ihtilaflarda tüketicin korunmasına yönelik mevzuattan ne şekilde yararlanabileceğini belirlemek için tüketici tanımının üstünde durmak gerekmiştir. Buna göre elektrik piyasasına hâkim mevzuat ile tüketicinin korunmasına yönelik mevzuatta tüketicinin farklı tanımlandığı görülmüştür. Buna göre tüketicinin korunmasına yönelik mevzuatta tüketicinin ticari ve mesleki amaçla hareket etmemesi iradesi irdelenirken, elektrik piyasası mevzuatında tüketicinin ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket etmesini önemsenmemiştir. Temel farklılık bu olmakla birlikte her iki mevzuatta ortak nokta gerçek kişi ya da tüzel kişi ayırt edilmeksizin tüketici sıfatı kazanılabilecektir.

Elektrik piyasası kapsamında tüketici olmak için tüketicinin elektriği kendi kullanımı için almasını yeterlidir. Elektrik piyasasına mevzuatında mesleki ve ticari olmayan amaç için ayırım yapılamamakta bir ticarethane ya da sanayi abonesinin de elektriği kendi kullanımı için aldığı dolayısıyla tüketici kabul edildiği görülmektedir. Mevzuatta tüketici serbest tüketici, serbest olmayan tüketici, son kaynak tedariki kapsamında tüketici olmak üzere çeşitli ayrımlara tabi tutulmuştur. Bu ayırımın temelinde de ticari veya mesleki olmayan amaç değil teknik bir anlam yer almaktadır. Buna göre kanun koyucunun asıl amacı tüketim miktarlarıdır. Basit ifadeyle EPDK'nın belirlediği tüketim miktarını aşan serbest tüketici, aşmayan serbest olmayan tüketicidir. Serbest tüketici sıfatına haiz olan bir abone ikili anlaşma ile tedarikçisini seçme hakkını kullanacaktır. Elektrik piyasasında tüketici olan bir kimsenin tüketici mevzuatından doğan haklarını kullanabilmesi için aynı zamanda TKHK kapsamında tüketici tanımına uygun olması gerekmektedir. Bir tüketici, elektrik piyasası kapsamında tüketici ancak TKHK' da tüketici değilse yalnızca elektrik piyasasından ve genel hükümlerden yararlanabilecektir. Özetle söylenebilir ki, elektrik piyasasında tüketici kabul edilen bir gerçek ya da tüzel kişi tüketici her zaman TKHK kapsamında tüketici değildir.

Tüketicinin tanımı ve yeri belirlendikten sonra tüketiciye sunulan sözleşmelerin genel özellikleri ve elektriğin hukuki yapısı da incelenmiştir. Bu kapsamda elektrik hizmetinin kamu hizmeti olup olmadığı ve evrensel hizmet anlayışı durumlarına değinilmiştir. Her ne kadar elektrik hizmetinin kamu hizmeti olduğu anlayışı hâkim olsa da tıpkı telekomünikasyonda olduğu gibi evrensel hizmet tanımına da yakındır. Özellikle evrensel hizmet tanımındaki önceden belirlenmiş kalitede ve herkesin karşılayabileceği makul bir bedel karşılığında asgari standartlarda sunulacak olan hizmet anlayışı elektrik piyasasında da kaliteli, sürekli ve kesintisiz hizmet anlayışı ile benzerdir. Kamu hizmeti açısından ise değerlendirme yapılırken piyasadan doğan faaliyetleri ayrı değerlendirmek gerekmiştir. Örneğin iletim ve dağıtım hizmeti kamu hizmeti olarak görülürken, satış hizmeti kamu hizmeti olarak görülmemektedir. Burada hizmetin serbest ve rekabetçi mi olduğu yoksa tekel olarak mı sunulduğu noktasında belirleyici bir ayırım da göze çarpmaktadır.

Tüketici ile akdedilen sözleşmelerin genel özellikleri incelenirken ikili anlaşmalar haricinde tüm sözleşmelerde tüketicinin hiçbir suretle müzakereye dâhil olmadığı tespit edilmiştir. Tüketici evine, iş yerine bir an önce elektrik bağlayabilmek için mevzuatta belirlenen işlemleri hızlıca tamamlama gayesi gütmektedir. İçtihatlarda elektrik

piyasasında standart sunulan sözleşmelere iltihaki sözleşme tanımı yapılmıştır. Buna göre elektrik, ulaşım, su gibi hizmetler için taraflardan birinin önceden bir takım şartlarla hazırladığı ve topluma yöneltilmiş sözleşmeler iltihaki sözleşmedir. Özelleştirmeler sonrası elektrik piyasasında özellikle sistem bağlantı ve perakende satış sözleşmelerinin mesken ve ticarethane gibi geniş kitlelere sunulan sözleşmelerin iltihaki olduğundan bahsedilebilecektir.

Bu noktada sözleşme şartlarının da EPDK tarafından belirlendiğini belirtmek gerekir. İkili anlaşmalar haricinde incelenen perakende satış ve bağlantı anlaşmaları içeriği doğrudan EPDK tarafından belirlenmekte olup, içeriğe ne lisans sahibi tüzel kişinin ne de tüketicinin bir etkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle sözleşmeler ile ne imzaladığını bilmeyen teknik açıdan yetersiz ve müzakere şanlı bulamayan tüketicinin tüketici mevzuatı yanında ayrıca elektrik mevzuatı kapsamında da korunması ihtiyacı doğmaktadır. Bu nedenle esasen EPDK sözleşme şartlarını belirleyerek bir açıdan tüketiciye uygulanabilecek haksız uygulamaların da önüne geçmektedir.

Sözleşme ile elektrik hizmeti alan tüketici, bu hizmet karşılığı bir bedel ödemektedir. Tüketicie hizmet karşılığı faturalar aracılığı ile bir takım maliyetler, vergi ve fonlar yansıtılmaktadır. Bu bedeller mülga ve yürürlükte olan sözleşmeler bir arada değerlendirilerek incelenmiştir. Buna göre 4628 sayılı EPK, 6446 sayılı EPK ve son olarak 6719 sayılı Kanun dönemlerinin tümünü kapsayan uygulamada, Kanunların verdiği görev ve yetki ile EPDK tarafından belirli bir yöntem çerçevesinde fiyatlandırma yapılmaktadır. Fon, vergi ve diğer kalemler ise ilgili oldukları yasal mevzuatta tanımlanmıştır. Burada yalnızca tüketicinin sürece dâhil olduğu faaliyetler değil, tüm piyasa bütün ele alınmalıdır. Bu nedenle elektrik hizmetinin sürekli, kesintisiz ve kaliteli sürdürülebilmesi için üretiminden tüketimine kadar oluşan maliyetlerin bütünü dikkate alınması işin niteliği gereğidir. Ancak elektrik hizmetinin maliyet kalemini oluşturmada da tüketiciye yansıtılan BTV, TRT payı, Enerji Fonu gibi bedelleri için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Dağıtım bedeli altında incelendiği gibi (yatırım giderleri, dava giderleri, işletmesel bir takım giderler vb.) ne ödediğini bilmeyen tüketicinin ayrıca TRT payı, enerji fonu, BTV gibi bedellerden tahsil kabiliyeti yüksek olan elektrik faturası ile sorumlu tutulması da tartışma konusudur.

Maliyetler incelenirken gündemde olan ve halk arasında kayıp kaçak bedeli olarak bilinen teknik ve teknik olmayan kayıplardan da bahsetmek gerekmiştir. Elektrik enerjisinin yapısı elektriğin üreticiden tüketiciye ulaştırılmasında teknik ve teknik

olamayan kayıplar oluşmaktadır. K/K bedelinin faturalara yansıtılması ile birlikte konu tartışılmaya ve hukuki ihtilaflar oluşmaya başlamıştır. Bu kapsamda YHGK' nın önüne gelen bir uyuşmazlıkta K/K bedelinin yasal olmadığına hükmetmiş, bu konu seri davaların önünü açmıştır. Kanun koyucu ise tartışmaların önüne geçerek yasal değişiklik yapmış K/K bedelinin tanımını EPK' ya eklemiş, bedellerin tanımları eklenerek maliyet unsurları açıklığa kavuşturmuştur. Aynı zamanda kanun değişikliğine geçici madde ekleyerek kanun değişikliğinin geriye yürüyerek açılmış olan dava ve başvuruları kapsamı sağlanmıştır. Diğer maddeler ile birlikte ilgili geçici madde hakkında AYM'ya anayasaya aykırılık nedeniyle başvurular yapılmıştır. Sonuç itibariyle uygulanan bedeller ile geçici madde hakkında AYM red kararı vererek tartışmalara son vermiştir.

Genel süreç bu olmakla birlikte AYM kararı derdest dosyaları doğrudan etkileyerek, davaların konusuz kalmasına neden olmuştur. Davanın konusuz kalması nedeniyle davanın açıldığı tarih itibariyle davada haklılık durumu değerlendirmesi yapılmış, vekâlet ücreti ve yargılama giderleri dava açılış tarihindeki haklılık durumuna göre değerlendirilmiştir.

Sonuç itibariyle esas çıkış noktası kayıp kaçak bedelleri olan tartışma sonlandırılmıştır. Ancak tartışmaların sonlanması lisans sahibi tüzel kişilerin bu bedelin azaltılmasındaki yasal yükümlülüklerini ortadan kaldırmamaktadır. Faturaların tahsil edilebiliyor olması lisans sahibi tüzel kişileri rahatlatmamalı, maliyetlerin düşürülmesine yönelik önlem alınmalıdır. Bu konuda yine düzenleyici ve denetleyici rolüyle EPDK tarafından belirlenmiş olan hedef K/K oranları dikkatle takip edilmelidir. Bu konuda teknik bilgiden mahrum ve güçsüz olan tüketicinin aydınlatılması gerekmektedir. Ayrıca EPTHY' de kaçak ve usulsüz elektrik tüketiminin önüne geçilecek caydırıcı yaptırımlar da düzenlenmiştir. Özellikle kaçak elektrik kullanımında elektriği keserek mühürleme yapan dağıtım şirketlerinin özelleştirilmiş olması mühür bozmaya ilişkin yaptırımlar yetersiz ve işlevsiz kılmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek için çeşitli düzenlemelerin yönetmeliğe uygun olarak ceza kanunlarında da düzenlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçollu, Y. (2003). *Elektrik sektöründe rekabet ve regülasyon*. Ankara: Rekabet Kurumu.
- Akyazan, A.E. (2009). Maddî açıdan idari işlemler. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (85), 220-240.
- Aktürk, İ.Y. (2016). Tüzel kişi tacirin tüketici sıfatı. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 20 (2), 103-128.
- Altan, A. (2004). Enerji sağlama sözleşmeleri bakımından sözleşme özgürlüğü ve sözleşme yapma zorunluluğu ilkelerinin uygulanması. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 61-88.
- Aslan, İ.Y. (2004). *En son değişikliklerle ve Yargıtay kararları ışığında tüketici hukuku*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Aslan, İ.Y., Katırcıoğlu, E., Altınay, G., Ardiok, Ş., Ilıcak, A., Gültekin, B., Önal, E., Akçaoğlu, C. (2007). *Enerji hukuku, elektrik piyasasında rekabet ve regülasyon*. Bursa: Ekin Yayın Evi.
- Atıyas, İ. (2006). *Elektrik sektöründe serbestleşme ve düzenleyici reform*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Ayanoğlu, T. (2003). Elektrik kamu hizmetinden elektrik piyasasının düzenlenmesine doğru. *İdare Hukuku İlimleri Dergisi*, 13 (1-3), 66-86.
- Aydın, M. (2006). *Avukatlık ücreti*. (3). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aydoğdu, M., (2011) , 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen genel işlem koşullarının konu bakımından uygulama alanı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 13 (2), s.1-50.
- Aydoğdu, M., (2013). 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen genel işlem koşullarının kişi bakımından uygulama alanı. *Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi*, 8 (Özel Sayı), 2013, s. 571-621. <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/15-Murat-AYDO%C4%9EDU.pdf> (Erişim Tarihi: 15.05.2018)
- Aydoğdu, M. (2014). *Türk borçlar hukukunda genel işlem koşulları ve tüketici hukukunda haksız şartların denetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aydoğdu, M. (2015). *Tüketici Hukuku Dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi.

- Ayhan, R., Çağlar, H. (2017). *Ticari işletme hukuku genel esaslar*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Ayhan, R. (2013). Ticarî iş kavramı ve tacir sıfatına bağlanan ücret ve sözleşme cezalarının indirilmesini isteyememe. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17 (1-2), 291-314.
- Ayrancı, H. (2003). Sözleşme kurma zorunluluğu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52 (3), 229-252.
- Ayrancı, H. (2010). *Enerji sözleşmeleri*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Ayvaz, S.T. (2013). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) zaman bakımından uygulanması*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Bahtiyar, M. ve Biçer, L. (2016). Adi İş/Ticari İş/ Tüketici işlemi ayrımı ve bu ayrımın önemi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cevdet Yavuz'a Armağan, 22 (3), 395-435.
- Baykan, R. (2005). *Tüketici hukuku mevzuata ilişkin yorum-eleştiri-öneri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Baytan, İ. (2009). *Özelleştirme Hukuku ve Uygulamaları*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Biçen, Y. (2016). Türkiye elektrik enerjisi piyasası gelişim süreci: gün öncesi ve dengeleme güç piyasası özellikleri. *Karaelmas Fen ve Mühendislik Dergisi*, 6 (2), 432-438.
- Çakmak, Z. (2011). *Bağımsız idari otorite olarak enerji piyasası düzenleme kurumu*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çınar, Ö. (2009). *Tüketici hukukunda haksız şartlar*. Ankara: On İki Levha Yayıncılık.
- Çıtır, E. (2016). Ticari iş-tüketici işlemi ilişkisi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20 (3), 37-52.
- Çizmecioglu, L., Demirel, İ. D., Karakocalı, A., Kavak, M., McCarthy, Ş. O., Özdemir, H., Özkurt, A., Selim, A., Sütçü, S. S., Süzen, A., Tutar, E., Tutumlu, M. A., Ulaş, Ö., Yıldız, R. (2017). *Tüketici Hukuku davaları teori uygulama*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Deryal, Y. (2004). *Tüketici hukuku*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Doğan, B.F. (2013). Elektrik piyasasında TRT payı ödenmesi konusundaki hukuki gelişmeler. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 35-60.

- Doğan, G. (2014). Sürekli borç ilişkilerinde borçlunun temerrüdü. *Ankara Barosu Dergisi*, (4), 388-413.
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı (2018). *Elektrik Piyasası Sektör Raporu*, Ankara.
- Erdem, E. (2003). *Türk ve AT rekabet hukukunda birleşme ve devralmalar*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Ergün, Ç. E. (2010). *Elektrik piyasalarında kamu hizmeti kavramı ve hukuki rejimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Eriş, G. (2010). *Türk ticaret kanunu (açıklamalı-içtihatlı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ertilav, M., Aktel. (2015). TEDAŞ (Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi) Özelleştirmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7 (2), s. 95-108.
- Giritli, İ. , Bilgen. P. , Akgüner, T. (2008). *İdare hukuku*. (3). İstanbul: Der Yayınları.
- Gökcan, H.T. (2012). *Avukatlık yasası*. (3). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gönen, Y. (2010). Elektrik piyasası faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliğine ilişkin bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 359-386.
- Gönen, Y. (2011). *Türkiye'de elektrik kamu hizmetinin yürütülmesi ve lisans usulü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gözler, K. (2010). *İdare hukuku dersleri*. Bursa: Ekin Yayın Evi.
- Günday, M. (2011). *İdare hukuku*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Karakılıç, H. (2006). *Hukuki açıdan elektrik piyasası, Avrupa Birliği ve Türkiye örneği*. İzmir: Güncel Yayınevi.
- Karakocalı, A. (2008). 4822 Sayılı Kanunla Değişik 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Tüzelkişi Tacirlerin Tüketicilik Vasfı. *Güncel Hukuk Dergisi*. (6), 30-33.
- Karakocalı, A. ve Kurşun, A. S. (2015). *Tüketici Hukuku (6502 sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklere göre)*. İstanbul : Aristo Hukuk Yayınevi.
- Karaman, T.A. (2008). *Üreticinin ayıplı ürünün sebep olduğu zararlar nedeniyle üçüncü kişilere karşı sorumluluğu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Karslı, A. (2012). *Medeni muhakeme hukuku*. İstanbul: Alternatif Yayıncılık.

- Kent, B. (2012). *Türk ve Alman Hukuku'nda elektrik piyasasının düzenlenmesi ve düzenleyici kurumlar*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kent, B. (2012). Telekomünikasyon sektöründe evrensel hizmet kavramı. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 169-198.
- Kılıçoğlu, A.M. (2015). *Borçlar hukuku genel hükümler*. (19). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Koca, G. (2004). *Tüketicinin korunması açısından abonelik sözleşmeleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocayusufpaşaoğlu, N., Hatemi, H., Serozan, R., Arpacı, A. (2008). *Borçlar hukukuna giriş, hukuki işlem, sözleşme*. (4). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Kulaklı, E. (2009). *Ürün sorumluluğu ve ayıp kavramı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Kuru, B. (2001). *Hukuk muhakemeleri usulü*. (6). İstanbul: Demir Demir Yayıncılık.
- Işıksungur, Ö.D. (2011). Elektriğin hukuki niteliği, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15 (3-4), 249-266.
- Mccarthy, O. Ş. (2011). Tüketici Hukuku ve uygulaması. *İstanbul Barosu Dergisi*, (5), 85-107.
- Oğuzman, M.K., Seliçi, Ö., Özdemir, S.Ö. (2009). *Eşya hukuku*. (12). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Ozanoğlu, H.S. (2000). Yargıtay uygulamasında TKHK'un uygulama alanı bakımından isimsiz sözleşmeler. *Ankara Barosu Dergisi*, (3), 53-69.
- Ozanoğlu, H.S. (2001). Tüketici sözleşmeleri kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un maddi anlamda uygulanma alanı). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 55-90.
- Özel, Ç., Büyüktanır, B.G.Ö., Özel, F. (2014). Elektrik piyasalarında elektrik sağlama amaçlı sözleşmeler. *Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi*, 8 (Özel Sayı). <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/27-%C3%96ZEL-B%C3%96CY%C3%96KTANIR-%C3%96ZEL.pdf> (Erişim tarihi: 06.05.2018)
- Özkan, A. F. (2010). Türkiye'de enerji sektörüne ilişkin 10 temel sorun alanı. *Rekabet Dergisi*, 11 (2). 83-139.

- Özsunay, E., Yılmaz, E., Yavuz, C., Özel, Ç., İnal, T., Akipek, Ş., Topaloğlu, M., Özen, B., Acar, F., Aydoğdu, M., Özdemir, H., Yüce, M. B., Çabri, S., Çınar, Ö., Ceylan, E., Topuz, M., Tüzüner, Ö., Yardım, E., Karakocalı, A., Kahveci, N., Korkmaz, Y., Çakmaklı H. D., Türkmen, A., Aydoğdu, B., Özsunay, M.R., Austin, U. T. (2016). *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Şerhi*. İstanbul: Aristo Yayıncılık.
- Saatçi, M. ve Dumrul, Y. (2013). Elektrik tüketimi ve ekonomik büyüme ilişkisinin dinamik bir analizi: Türkiye örneği. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 32 (2), 1-24.
- Sezginer, M. (2013). İdarenin müdahale ettiği özel hukuk sözleşmeleri (birleşik iradeli “birleşme” sözleşmeler). *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17 (1-2), 1589-1621.
- Sirmen, Lale. (2013). Tüketici Hukuku’nun amacı ve özellikleri. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan, 3 (Özel Sayı) , 2465-2475.
- Ulukapı, Ö. (2015). *Medeni usul hukuku*, Konya: Mimoza Yayıncılık.
- Umar, B. (2014). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu şerhi*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Us, E. (2010). Hukuki boyutuyla evrensel hizmet. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünsal, H. (2016). *Enerji yatırım uyumsuzluklarında yetki sorunu ve esasa uygulanacak hukuk*. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Tiryaki, B. (2007). *Tüketicinin korunması hukuku açısından ayıplı hizmetten doğan sorumluluk*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Topak, S. (2016). Tüketici sözleşmelerindeki haksız şartların bağlayıcı olmamasının sonuçları. *Türkiye barolar birliği dergisi*, (122), 281-314.
- Tutumlu, M. A. (2015). *Tüketici hukukunda manevi tazminat davası*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tutumlu, M. A. (2015). *Tüketici yargılaması hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türkmen, E. (2014). *Elektrik piyasası ve tarifeler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Yavuz, M. (2008). Elektrik piyasasında piyasa faaliyetleri, ayrıştırma ve çapraz sübvansiyon yasağı. *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, 8 (4), 30-77.
- Yavuz, M. (2011). *Elektrik enerjisi tedarik sözleşmeleri*. Ankara: On İki Levha Yayıncılık.
- Yavuz, M. (2015). Kayıp kaçak bedelinin hukuki bakımdan değerlendirilmesi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (21), 229-252.
- Yavuz, C., Acar, F., Özen, B. (2010). *Borçlar hukuku dersleri (özel hükümler)*. (8). İstanbul: Beta Yayınları.
- Yavuz, N. (2012). *Türk borçlar kanununun getirdiği değişiklikler ve yenilikler (genel hükümler-özel hükümler)*. (3). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yeniocak, U. (2013). Borçlar Kanunu hükümlerine göre genel işlem koşullarının yargısal denetimi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 107, s. 75-96.
- Yıldırım, T., Yasin, M., Karan, N., Özdemir E., Üstün, G., Tekinsoy, Ö.O., (2012). *İdare hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Yılmaz, D. (2008). Türk Hukukunda kamu hizmeti kavramı ve kriterleri. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (1-2), 1215-1234.
- Yılmaz, E. (2013). *Hukuk muhakemeleri kanunu şerhi*. (2). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Yılmaz, M. (2012). Türkiye'nin enerji potansiyeli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi açısından önemi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(2), 33-54.
- Zevkliler, A., Aydoğdu, M. (2004). *Tüketicinin korunması hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- http-1:<http://www.euas.gov.tr/Sayfalar/Hakk%C4%B1m%C4%B1zda.aspx> (Erişim tarihi: 25.02.2018)
- http-2 : <https://www.teias.gov.tr/tr/hakkimizda> (Erişim tarihi: 25.02.2018)
- http-3 : <https://www.teias.gov.tr/tr/v-ithalat-ihracat> (Erişim Tarihi : 30.09.2018)
- http-4 :<https://www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/3-0-128/elektrikel-kitaplari#> (Erişim tarihi: 12.05.2018)
- http-5 : <https://rapor.epias.com.tr/rapor/> (Erişim Tarihi : 08.10.2018)

http-6:<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf>

(EriřimTarihi:04.10.2018)

http-7 : <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5369.pdf> (Erişim tarihi :

18.10.2018)